

วิธีระงับความรุนแรงตามแนวคิดในทางพุทธศาสนาเถรวาท

โดย

จิรเดช เกตุประยูร

สนับสนุนงบประมาณโดย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ประจำปีงบประมาณ 2556

Violence Prevention in Theravada Buddhist Concepts

by

Chiradej Ketprayoon

Granted by

Rajamangala University of Technology Rattanakosin

Fiscal year 2013

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “วิธีระงับความรุนแรงตามแนวคิดในทางพุทธศาสนาเถรวาท” ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้รับความอนุเคราะห์จากหลายฝ่าย ทั้งในส่วนของหน่วยงานราชการ เอกชน และบุคคลทั่วไป ทั้งที่ได้เอ่ยนามและไม่ได้เอ่ยนาม

ขอขอบคุณอาจารย์ทรงสิทธิ์ สอนรอด ที่ช่วยแปลบทความภาษาอังกฤษให้ ขอขอบคุณหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เอกชน ตลอดจนประชาชน ที่อำนวยความสะดวกในการให้ข้อมูลและการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ขอขอบคุณคณะศิลปศาสตร์ คณาจารย์ เพื่อน ๆ และครอบครัวที่ให้ความสนใจในการทำงานวิจัยจนสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์

ขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนาตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่คอยช่วยเป็นผู้ประสานงาน และอำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ งานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี ท้ายสุดที่จะขาดเสียมิได้ ต้องขอขอบคุณสถาบันต้นสังกัดคือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ที่สนับสนุนเงินทุนในการทำวิจัยครั้งนี้

จิรเดช เกตุประยูร

สิงหาคม 2556

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : Social 001/2556

ชื่อโครงการ : วิธีระงับความรุนแรงตามแนวคิดในทางพุทธศาสนาเถรวาท

ชื่อนักวิจัย : จิรเดช เกตุประยูร

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) ศึกษาความหมาย ประเภท และสาเหตุความรุนแรงในพุทธศาสนาเถรวาท 2) ศึกษาวิธีการจัดการความรุนแรงตามแนวทางพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) เพื่อเสนอวิธีระงับความรุนแรงทางการเมืองในสังคมไทยตามแนวทางพุทธศาสนา

จากการศึกษาพบว่าความรุนแรงในพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง การประทุษร้ายทางร่างกาย วาจาและทางจิตใจ ทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่นที่มีผลเป็นความทุกข์ความเดือดร้อน ความรุนแรงที่เกิดขึ้นมีอยู่ 3 ระดับ คือ ความรุนแรงระดับเบา ระดับกลาง และระดับหนัก ส่วนสาเหตุของความรุนแรงเกิดจากต้นตอหรือรากเหง้าของกิเลสที่เรียกว่าอกุศลมูล คือ ราคะ โทสะ โมหะ ที่เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ ความเดือดร้อน

สำหรับวิธีระงับความรุนแรงในพุทธศาสนาเถรวาทใช้ได้หลายวิธีแล้วแต่กรณีตามความเหมาะสม ทั้งอธิกรณสมณะ 7 อปริหานิยธรรม 7 สาราณียธรรม 6 และอริยสัจ 4 ความรุนแรงในพุทธศาสนาเถรวาท ก่อให้เกิดการแตกแยกของหมู่คณะ สาเหตุหลักเกิดขึ้นเพราะเรื่องศีล (ศีลสามัญญาตา) เรื่องความคิดเห็น (ทิฏฐีสามัญญาตา) ขาดความสามัคคีกัน เป็นไปเพื่ออำนาจ และลุ่มหลงใน ลาภ ยศ สักการะ

ส่วนวิธีป้องกันความรุนแรงในพุทธศาสนาเถรวาท ใช้วิธีการเจริญสติเพื่อให้รู้เท่าทันอารมณ์ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ เมื่ออารมณ์ชนิดใดเกิดขึ้นก็ตามรู้เท่าทัน จึงสามารถป้องกันความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นทั้งทางกาย วาจา และใจได้ สำหรับวิธีระงับความรุนแรงทางการเมืองของสังคมไทยในปัจจุบันตามแนวทางพุทธศาสนานั้นก็สามารถประยุกต์ใช้ในหลักการและวิธีการเดียวกันดังที่กล่าวแล้วข้างต้น

E-mail Address : chiradej1@rmutr.ac.th

ระยะเวลาโครงการ : ตุลาคม 2555 - กันยายน 2556

Abstract

Code of project : Social 001/2556

Project name : Violence Prevention in Theravada Buddhist Concepts

Resercher name : Mr.Chiradej Ketprayoon

There are three objectives in this research; firstly, to analyze the definition, type and the cause of violence in Theravada Buddhist Philosophy, secondly, to analyze the method of management and prevention to violence in Theravada Buddhist Philosophy and thirdly, to provide suggestion for preventing violence in Theravada Buddhist Philosophy. From the study it is found that the violence, according to Buddhist Philosophy, is emotional element occurred beneath the mind affected by bodily and verbal action which cause the effect of suffering and turmoil to one's self and others. The violence which is found in Buddhist Philosophy has three steps namely; a primary violence a middle violence and a heavy violence. The causes of violence are occurred by the defilement (Kilesa) that are the root of wholesomeness which are desire, hatred, and delusion that encouraged out from the mind led to bodily and verbal action which effect to one's self and others caused suffering and turmoil. As researching, it is found that the way for solution of violence in Theravada Buddhist Philosophy by using the seven settlements of legal process (Adhikaranasamatha VII), the seven conditions for community welfare (Aparihaniyadhamma VII) ,the six states of conciliation (Saraniyadhamma VI), and the state of the Four Noble Truth (Aryasacca IV). According to Theravada Buddhist Philosophy, the violence can cause the effect and the discrimination of association that evidently appeared that mostly are occurred because of lack of the equality of moral conduct (A-sila-samannata), lack of the equality of view (A-ditthisamannata) and lack of unity leading to confliction one another for influence of absorption in acquisition, honour and worship. Therefore, the method of solution and prevention of violence in Theravada Buddhist Philosophy is cultivation of mindfulness for knowing emotion which happened in the mind, whenever any emotion happened one has to know, by this way it can prevent of violence that would happen from body, speech and mind. This method of prevention violence in Theravada Buddhist Philosophy can be applied to the prevention of political violence in Thai society nowadays.

E-mail Address : chiradej1@rmutr.ac.th

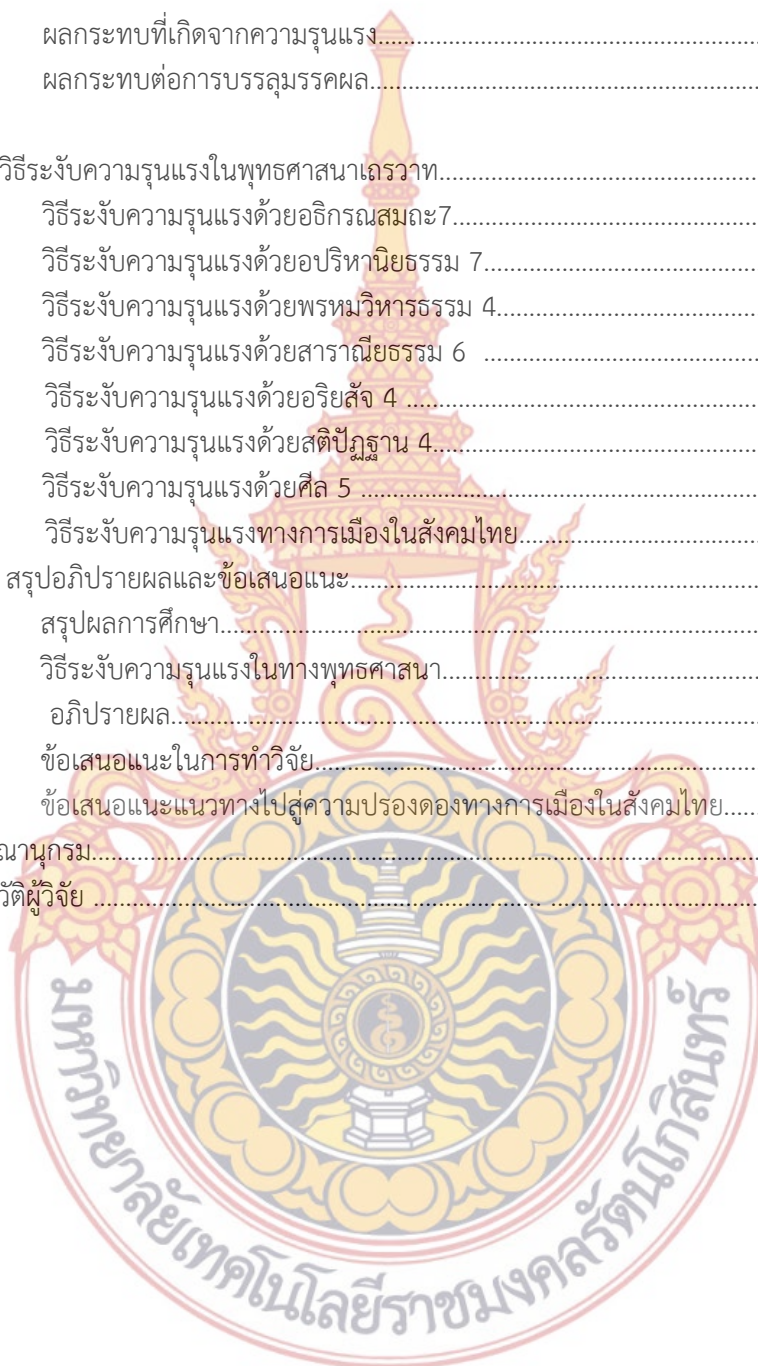
Period of project : October 2012 – September 2013

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
สารบัญ.....	ง
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
วิธีดำเนินการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	6
คำนิยามศัพท์.....	6
สถานที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยและรวบรวมข้อมูล.....	7
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
แนวคิดความรุนแรงในครอบครัว.....	8
เอกสารและงานวิจัยลักษณะของความรุนแรงประเภทความรุนแรง.....	9
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องความรุนแรงระหว่างสามีภรรยา.....	10
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน.....	11
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในพุทธศาสนา.....	15
3 ความรุนแรงทั่วไปและความรุนแรงในพุทธศาสนาเถรวาท.....	21
ความหมายของความรุนแรง.....	21
ประเภทของความรุนแรง.....	22
ลักษณะของความรุนแรง.....	24
ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดพฤติกรรมความรุนแรง.....	26
ความหมายของความรุนแรงในพุทธศาสนา.....	29
ระดับของความรุนแรงในพุทธศาสนา	30
ประเภทของความรุนแรงในพุทธศาสนา.....	36
สาเหตุของความรุนแรงในพุทธศาสนา.....	42
ความรุนแรงของกิเลส.....	43

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
ผลกระทบที่เกิดจากความรุนแรง.....	45
ผลกระทบต่อการบรรลุมรรคผล.....	45
4 วิธีระงับความรุนแรงในพุทธศาสนาเถรวาท.....	56
วิธีระงับความรุนแรงด้วยอิทธิพลสมณะ7.....	56
วิธีระงับความรุนแรงด้วยอธิปไตยธรรม 7.....	60
วิธีระงับความรุนแรงด้วยพรหมวิหารธรรม 4.....	62
วิธีระงับความรุนแรงด้วยสาราณียธรรม 6	64
วิธีระงับความรุนแรงด้วยอริยสัจ 4	65
วิธีระงับความรุนแรงด้วยสติปัญญา 4.....	66
วิธีระงับความรุนแรงด้วยศีล 5	68
วิธีระงับความรุนแรงทางการเมืองในสังคมไทย.....	70
5 สรุพอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	76
สรุปผลการศึกษา.....	76
วิธีระงับความรุนแรงในทางพุทธศาสนา.....	78
อภิปรายผล.....	79
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย.....	82
ข้อเสนอแนะแนวทางไปสู่ความปรองดองทางการเมืองในสังคมไทย.....	82
บรรณานุกรม.....	85
ประวัติผู้วิจัย	88

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อย้อนดูประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน จะเห็นว่าความรุนแรงได้เกิดขึ้นกับมนุษย์อยู่ตลอดเวลา ความรุนแรงยังไม่หมดสิ้นไปจากโลกนี้ เพียงแต่ว่าความรุนแรงนั้นจะเกิดขึ้นกับใคร ที่ไหน อย่างไร บางครั้งความรุนแรงอาจจะเกิดขึ้นในระดับบุคคล บางครั้งอาจจะเกิดขึ้นในระดับสังคม หรือบางครั้งอาจจะเกิดขึ้นระดับสังคมนานาชาติหรือสังคมโลก ดังเช่น ความรุนแรงของสงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 เป็นต้น ความรุนแรงของสงครามที่เกิดขึ้นมีผลทำให้มนุษย์เสียชีวิตหลายล้านคน ก็ด้วยเหตุผลของความขัดแย้งทางแนวความคิดที่แตกต่างกัน หรือไม่เหมือนกัน ทั้งนี้เพราะมนุษย์ไม่ได้ถือกำเนิดมาเหมือนกันและมีความแตกต่างกันอันเป็นผลมาจากพันธุกรรม เผ่าพันธุ์ หรือสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมซึ่งความแตกต่างกันนั้นบางครั้งก่อความขัดแย้ง และนำไปสู่ความรุนแรง ดังความเห็นของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2550 : 25) ที่กล่าวว่า ความรุนแรงทั้งหลายนั้นล้วนมีผลมาจากความขัดแย้งทั้งสิ้น ความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดาซึ่งย่อมเกิดขึ้นในความสัมพันธ์ของมนุษย์และสัตว์ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อเกิดความขัดแย้งก็เป็นธรรมดาที่ต่างฝ่ายต่างหาหนทางคลี่คลายความขัดแย้ง เพื่อให้เกิดผลที่ตัวเองพอใจ ความรุนแรงก็เป็นหนทางหนึ่งสำหรับการคลี่คลายความขัดแย้ง จึงกล่าวได้ว่าความรุนแรง เช่น การอาฆาตพยาบาท การทะเลาะวิวาท การทำร้ายร่างกาย และการทำสงครามประหัตประหารซึ่งกันและกัน เป็นวิธีการที่มนุษย์ใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ความรุนแรงในสังคมโดยทั่วไปเป็นสิ่งที่รับรู้กันในรูปของความไม่เป็นที่พอใจไม่สงบสันติสุข มีการเบียดเบียนทำร้ายซึ่งกันและกันทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์เพราะก่อให้เกิดความไม่มั่นคงปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้คนที่อยู่ร่วมกัน ความรุนแรงมีอยู่ 2 ลักษณะ ได้แก่ ความรุนแรงทางตรง คือ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นโดยเปิดเผยและเห็นได้ชัดเจนโดยส่วนใหญ่จะเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นต่อตัวบุคคล หรืออาจเป็นการใช้กำลังระหว่างกลุ่มคน ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายต่อทั้งสองฝ่ายทั้งด้านชีวิตและทรัพย์สิน เป็นการทำลายซึ่งกันและกันและความรุนแรงทางอ้อม เป็นสิ่งอาจเห็นได้ไม่กระจ่างชัด ไม่เป็นรูปธรรม ความรุนแรงทางอ้อมนั้นอาจไม่ได้ทำให้ใครเจ็บตัว ขาหัก แขนหัก หรือเสียชีวิตในทันที แต่ทำให้บาดเจ็บ หรือตายแบบผ่อนส่ง ซึ่งเป็นผลมาจากการจัดระเบียบสังคม หรือโครงสร้างสังคมที่ทำให้มีกลุ่มหนึ่งเอาเปรียบใช้อำนาจต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองครอบงำวิถีทางดำเนินชีวิตของคนอีกกลุ่มหนึ่ง (ศรีเพ็ญศุภพิทยากุล, 2542 : 45) โดยทั่ว ๆ ไป ความรุนแรงก็คือการทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งอาจจะเกิดจากธรรมชาติ อุบัติเหตุ หรือจากน้ำมือมนุษย์ก็ได้ ส่วนในอีกความหมายหนึ่ง ความรุนแรงคือสิ่งที่มาสกัดกั้นศักยภาพของชีวิต สมมุติว่ามีหญิงสาวคนหนึ่งเดินกลับบ้าน ระหว่างทางมีผู้ร้ายดักชิงทรัพย์แล้วฆ่า ก็หมายความว่าหากไม่เกิดเหตุความรุนแรงนี้ หญิงสาวคนนั้นก็จะมีศักยภาพในการดำเนินชีวิตได้ต่อไป ความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมชาติ เมื่อผู้คนที่มาอยู่ร่วมกันในสังคมมีความปรารถนาที่แตกต่างกัน ย่อมก่อให้เกิดความขัดแย้งได้เป็นเรื่องธรรมดา ซึ่งบางครั้งมนุษย์เลือกใช้ความรุนแรงมายุติความขัดแย้ง เป็นเหตุให้เกิดความคิดว่าความรุนแรงคือความขัดแย้ง หรือหนักกว่านั้นคือเกิดความเข้าใจว่าความรุนแรงเป็นเรื่องธรรมชาติไปด้วย จึงอยากชี้ให้เห็นความแตกต่างที่สำคัญ

ว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมชาติ แต่ความรุนแรงไม่ใช่ เพราะความขัดแย้งอาจคลี่คลายลงด้วยวิธีอื่นที่ไม่ใช้ความรุนแรงได้ สิ่งที่น่าสนใจก็คือการจะทำความเข้าใจต่อเหตุที่ก่อให้เกิดความรุนแรงนั้น ไม่สามารถดูจากผู้กระทำการโดยตรงแต่เพียงอย่างเดียว เหตุที่มาของความรุนแรงยังแบ่งออกได้อีกเป็น 3 ระดับ ระดับแรกเป็นเรื่องของตัวบุคคลหรือ agency เพียงอย่างเดียว เช่น การที่นาย ก. ข่านางสาว ข. เพื่อชิงทรัพย์ ก็อาจถือเป็นเรื่องจากความเลวของนาย ก. เอง ส่วนระดับสองคือระดับโครงสร้างต่างๆ ที่อยู่เหนือผู้กระทำการขึ้นไป เช่น กฎหมาย หน้าที่ สภาพเศรษฐกิจ ซึ่งไม่ได้ก่อความรุนแรงโดยตรง แต่ก็อาจเป็นมือที่มองไม่เห็นที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงทางสังคมได้ ส่วนระดับสุดท้ายคือระดับวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเรื่องของความเชื่อต่างๆ และเป็นส่วนที่เปลี่ยนแปลงได้ยากที่สุด ท่ามกลางสังคมโลกที่ทวีความซับซ้อน การพยายามทำความเข้าใจถึงที่มาของความรุนแรงอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะมิติทางสังคมวัฒนธรรม ความเชื่อที่แตกต่างกัน รวมทั้งรูปแบบต่างๆ ของความรุนแรงโดยเฉพาะรูปแบบที่พรางตัวอยู่ อาจจะช่วยให้เราเข้าใจและมองเห็นทางออกที่จะนำไปสู่การลดระดับความรุนแรงที่ยังคงฝังแฝงอยู่ในชีวิตประจำวันของเราทุกเมื่อเชื่อวันได้ (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, หมายเหตุสังคม <http://www5.sac.or.th/downtoearthsocsc/>)

ทุกวันนี้ การใช้ความรุนแรงในหมู่คนไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ดังจะเห็นได้จากสื่อต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดหรือนำเสนอภาพความรุนแรงที่ใช้จัดการกับคู่กรณีตรงข้าม ไม่ว่าจะในระดับบุคคล ชุมชน ครอบครัว หรือระดับประเทศ จึงอดตั้งคำถามไม่ได้ว่า เกิดอะไรขึ้นกับสังคมไทย ทำไมเราจึงนิยมเลือกใช้ความรุนแรงกัน อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้คนเห็นความรุนแรงเป็นเครื่องมือ เรานิ่งเฉยต่อความรุนแรงที่ปรากฏอยู่ต่อหน้าต่อตาเราได้อย่างไร เหยื่อความรุนแรงที่ล้มหายตายจากไปหรือถูกทำให้หายไปจากสังคมนั้นไม่ใช่มนุษย์เหมือนกับเราหรือ อะไรกันที่ทำให้ผู้คนอยู่กับความรุนแรงได้อย่างไม่รู้ร้อนรู้หนาว หรือว่าความรุนแรงในฐานะที่เป็นเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง ได้เป็นส่วนหนึ่งที่ฝังลึกอยู่ในวัฒนธรรมไทยไปเสียแล้ว แม้สังคมไทยจะบอกว่าเราเป็นสังคมพุทธ ซึ่งยึดตามหลักคำสอนพระพุทธเจ้า อันได้แก่ สิลห้าข้อ โดยหนึ่งในห้าข้อนั้น ห้ามมิให้มีการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต แต่จากปรากฏการณ์ตามสื่อต่างๆ กลับแสดงให้เห็นภาพของสังคมไทยที่ตรงข้ามกลับหลักคำสอน คือนิยมใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือ อาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้เคยกล่าวไว้ในบทความของท่านว่า “วัฒนธรรมไทยนับแต่โบราณมาจนถึงปัจจุบัน ไม่เคยปฏิเสธความรุนแรงในฐานะเครื่องมือ ฟังใช้ในเงื่อนไขที่ แตกต่างกันไป ในแต่ละยุคสมัยเท่านั้น (มติชน สุดสัปดาห์ ออนไลน์ http://info.matichon.co.th/weekly/wk_txt.php?srctag=MTMzMDA2NDk=) เพราะฉะนั้นเราควรจะต้องมีการตรวจสอบวัฒนธรรมไทย ที่หล่อหลอมให้คนส่วนใหญ่สนับสนุนการใช้ความรุนแรง มิเช่นนั้นเราก็ไม่สามารถจัดหรือลดความรุนแรงที่ดำรงอยู่ในสังคมที่เรากำลังเผชิญกันอย่างต่อเนื่องจนถึงวันนี้ความรุนแรงยังคงทวีมากขึ้น (งามศุภร์ รัตนเสถียร ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี)

ผลกระทบจากความรุนแรงก็ขึ้นอยู่กับประเภท และระดับของความรุนแรง เช่น ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจจากปัญหาความรุนแรงทางตรงที่เป็นการเบียดเบียนทำร้าย ทำลายกันระหว่างบุคคล คือ รัฐต้องเสียงบประมาณค่าใช้จ่ายในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงทำให้เสียโอกาสในการนำงบประมาณมาพัฒนาด้านอื่น เพื่อความสุขและความเจริญของสังคม ผลกระทบทางด้านสังคม คือ การมีพฤติกรรมความเสื่อมเสียศีลธรรม กระทบต่อสิทธิมนุษยชน มีความผิดต่อกฎหมายบ้านเมือง ผลกระทบด้านสาธารณสุข คือ ความเจ็บป่วยทางด้านร่างกายจนนำไปสู่การรักษาเกิดความพิการ

ทางกาย ก่อเกิดความเจ็บป่วยทางจิต และอาจถึงขั้นฆ่าตัวตาย ผลกระทบทางด้านความมั่นคง คือการทำร้ายกันถึงแก่ชีวิต เกิดเป็นคดีความ และการกระทบต่อความเป็นอยู่ของสังคมโดยรวม ทั้งนี้ผลกระทบโดยภาพรวมต่อสังคม คือ ความเป็นอยู่ในสังคมที่เสื่อมถอยลงการพัฒนาจิตใจล่าช้าสวนทางกับการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2533 : 79)

จากความรุนแรงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมได้มีผู้พยายามเสนอ วิธีจัดการกับปัญหาความรุนแรง อาทิ มหาตมะ คานธี มีความเห็นว่าการใช้ปฏิบัติการไร้ความรุนแรงหรือหิงสาเป็นเครื่องมือในการผลักดันกระบวนการในสังคม จะเห็นว่าหิงสานั้นเป็นหลักการสำคัญ ที่เป็นแนวคิดเพื่อปฏิบัติการโดยไร้ความรุนแรงอันเป็นการแสดงออกทั้งในเชิงบวก กล่าวคือ ความรักต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อศัตรู และในเชิงลบ คือ การไม่ทำร้ายศัตรูด้วยอาวุธ (ชวลี ไชยพิระพันธ์, 2522 : 28) สำหรับนักสันติวิธีแล้ว เห็นว่า “สันติวิธี” นอกจากเป็นวิธีที่เต็มไปด้วยความเป็นธรรมแล้ว ยังเป็นสิ่งที่สามารถเป็นฐานรองรับการพัฒนาประชาธิปไตยคือ กระบวนการที่ว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุก ๆ กลุ่มสังคมได้อีกด้วย ซึ่งหัวใจสำคัญของการมีส่วนร่วมคือการทลายและสลายความเป็นอัตลักษณ์และยอมรับในความแตกต่างของมนุษย์แต่ละคนแต่ละกลุ่ม อันเป็นการส่งเสริม และยอมรับในศักยภาพของมนุษย์โดยมนุษย์ และ เพื่อมนุษย์เอง (ประเวศ วะสี, 2545 : 1-12)

เนื่องจากเมืองไทยเป็นเมืองพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องความรุนแรงและวิธีแก้ไขปัญหาความรุนแรงในแนวทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำสันติสุขมาให้แก่สังคม จากการศึกษาเบื้องต้น พบว่า ความรุนแรงมีเหตุเกิดจากความแตกต่างกันทางด้านความคิดเห็น และความประพฤติ (ที.สี./9/1/13 – 20) นอกจากนี้ยังพบอีกว่า อวิชชา คือ ความไม่รู้ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งและเป็นความรุนแรงเช่นเดียวกัน (ที.สี./16/2/8) ส่วนวิธีแก้ไขปัญหาหรือวิธีจัดการความรุนแรงนั้นพระพุทธศาสนาได้มุ่งเน้นถึงการจัดการที่สาเหตุแห่งการเกิด มีพระพุทธพจน์รองรับว่า สิ่งใด ทั้งที่เป็นกุศลและอกุศล เกิดแต่เหตุ สิ่งเหล่านั้นดับไปเพราะเหตุ (วิ.ม./4/1/2) ดังนั้นผู้ศึกษาจึงต้องการศึกษาให้ถึงความชัดเจนในแก่นแท้ของแนวคิดเรื่องความรุนแรงในพุทธศาสนา ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความหมาย สาเหตุ ประเภทและวิธีแก้ไขปัญหาหรือการจัดการความรุนแรงเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและเพื่อเสนอแนวทางสำหรับการแก้ปัญหาความรุนแรงในสังคมไทยอีกแนวทางหนึ่ง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 ศึกษาความหมาย ประเภทและสาเหตุความรุนแรงในพุทธศาสนาเถรวาท
- 2.2 ศึกษาวิธีการจัดการความรุนแรงตามแนวทางพุทธศาสนาเถรวาท
- 2.3 เพื่อเสนอวิธีระงับความรุนแรงทางการเมืองในสังคมไทยตามแนวทางพุทธศาสนา

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาแนวคิดเรื่องความรุนแรงในพุทธศาสนาเถรวาทประเด็นเกี่ยวกับความหมาย สาเหตุ ประเภทของความรุนแรงและวิธีการจัดการความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคม โดยอาศัยข้อมูลหลักจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 รวมถึงผลงานการศึกษาวิจัย เอกสารของนักวิชาการ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

อักษรย่อและสัญลักษณ์สำหรับการใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎก

อักษรที่ใช้ในการทำวิจัยนี้ หมายถึงการย่อจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช 2539 เรียงตามเล่ม ดังนี้

พระไตรปิฎก		
วินัยปิฎก	วินัยปิฎก	วินัยปิฎก
วิ.มหาวิ.	วินัยปิฎก	มหาวิมังค์
วิ.ภิกขุณี.	วินัยปิฎก	ภิกขุณีวิมังค์
วิ.มหา.	วินัยปิฎก	มหาวรรค
วิ.จุล.	วินัยปิฎก	จุลวรรค
วิ.ป.	วินัยปิฎก	ปริวาร
สูตรตันตปิฎก	ที่ขนิทาย	ที่ขนิทาย
ที.สี.	ที่ขนิทาย	สีลขันธวรรค
ที.ม.	ที่ขนิทาย	มหาวรรค
ที.ปา.	ที่ขนิทาย	ปาฎีกวรรค
ม.มู.	มัชฌิมนิกาย	มูลป้อนณาสกั
ม.ม.	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมป้อนณาสกั
ม.อุ.	มัชฌิมนิกาย	อุปริป้อนณาสกั
สั.ส.	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค
สั.นี.	สังยุตตนิกาย	นิตานวรรค
สั.ช.	สังยุตตนิกาย	ขันธวรรค
สั.สฟา.	สังยุตตนิกาย	สหายนวรรค
สั.ม.	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค
อง.เอก.	อังคุตตรนิกาย	เอกนินบาต
อง.ทุก.	อังคุตตรนิกาย	ทุกนินบาต
อง.ติก.	อังคุตตรนิกาย	ตีกนินบาต
อง.จตุก.	อังคุตตรนิกาย	จตุกนินบาต
อง.ปณจก.	อังคุตตรนิกาย	ปณจกนินบาต
อง.ฉก.	อังคุตตรนิกาย	ฉกนินบาต
อง.สตก.	อังคุตตรนิกาย	สตกนินบาต
อง.อฏฐก.	อังคุตตรนิกาย	อฏฐกนินบาต
อง.นวก.	อังคุตตรนิกาย	นวกนินบาต
อง.ทสก.	อังคุตตรนิกาย	ทสกนินบาต
ขุ.ขุ.	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐ
ขุ.ธ.	ขุททกนิกาย	ธรรมปทคาถา
ขุ.สุ.	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต
ขุ.วิ.	ขุททกนิกาย	วิมานวัตถุ

ช.ช.	ชุตทกนิกายชาดก	
ช.ม.	ชุตทกนิกายมหานิเทศ	
ช.จ.	ชุตทกนิกายจุฬนิเทศ	
อภิธรรมปิฎก		
อภิ.สง.	อภิธรรมปิฎก	ธรรมสังคณี
อภิ.วิ.	อภิธรรมปิฎก	วิมังค์
อภิ.ธ.	อภิธรรมปิฎก	ธาตุกถา
อภิ.ป.	อภิธรรมปิฎก	บุคคลบัญญัติ
อภิ.ก.	อภิธรรมปิฎก	กถาวัตถุ
อภิ.ย.	อภิธรรมปิฎก	ยมก
อภิ.ป.	อภิธรรมปิฎก	ปิฎฐาน

การอ้างอิงสำหรับพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีวิธีการอ้างอิง ดังนี้ คือ ชื่อย่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ช.ธ. 25/28/48 หมายถึง ชุตทกนิกายธรรมปทกถา เล่มที่ 25 ข้อ 28 หน้า 48 เป็นต้น

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รูปแบบเชิงวิจัยเอกสาร โดยการศึกษาค้นคว้าและการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่กล่าวแล้วข้างต้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ในประเด็นที่กำหนดไว้แล้วนำเสนอในเชิงพรรณนา

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

- 5.1 ทำให้เข้าใจความหมาย สาเหตุ และประเภทเกี่ยวกับแนวคิดความรุนแรงในพุทธศาสนาเถรวาท
- 5.2 ทำให้ทราบวิธีการจัดการปัญหาความรุนแรงตามแนวทางพุทธศาสนาเถรวาท
- 5.3 เพื่อเสนอแนวทางป้องกันปัญหาความรุนแรงในสังคมไทย
- 5.4 นำข้อมูลที่ได้ศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาสังคมไทยตามแนวทางพุทธศาสนา
- 5.5 สามารถนำหลักพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้เพื่อจัดการความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคม
- 5.6 สามารถนำข้อมูลเพื่อต่อยอดในการทำวิจัยเกี่ยวกับความรุนแรง

6. คำนิยามศัพท์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความหมายของคำนิยามศัพท์ดังต่อไปนี้

ความรุนแรง หมายถึง การมีพฤติกรรม หรือ การกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ทั้งทางร่างกาย ทางวาจา และทางจิตใจ ที่หนักมาก หรือเกินปกติ ซึ่งเป็นผลหรืออาจเป็นผลให้เกิดความทุกข์ ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจของผู้ถูกรกระทำ

วิธีระงับความรุนแรง หมายถึง การระงับพฤติกรรม หรือ ระงับการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ทั้งทางร่างกาย ทางวาจา และทางจิตใจ ที่หนักมาก หรือเกินปกติ ซึ่งเป็นผลหรืออาจเป็นผลให้เกิดความทุกข์ ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจของผู้ถูกรกระทำ

7. สถานที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยและรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่อไปนี้ หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หอสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย หอสมุดมหาวิทยาลัยมหิดล หอสมุดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร หอสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ฯลฯ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเกี่ยวกับความรุนแรงในประเทศไทยยังมีไม่มากนัก ผู้วิจัยพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่เป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทและวิจัยของสถาบัน มีส่วนน้อยที่เป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก งานวิจัยส่วนใหญ่ เป็นงานวิจัยเชิงบรรยาย ที่เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาถึงปัจจัย สาเหตุของปัญหาการศึกษามุ่งเน้นที่ผู้ประสบความรุนแรงมากกว่าผู้กระทำการรุนแรง ไม่มีงานวิจัยที่มุ่งเน้นการหารูปแบบการแก้ไขปัญหาและชี้แนะแนวทางระงับความรุนแรง

2.1 แนวคิดความรุนแรงในครอบครัว

จากความเชื่อที่ว่าครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัวอยู่เหนือการควบคุมจากอำนาจรัฐในช่วงประมาณต้นทศวรรษ 1970 นักสังคมวิทยาเริ่มหันมาสนใจศึกษาความรุนแรงในครอบครัวและพบว่าสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่เกิดความรุนแรงมากที่สุดสถาบันหนึ่ง บุคคลมักถูกทำทารุณทางเพศ ถูกทำร้ายร่างกาย และถูกข่มขู่ภายในบ้าน โดยเกิดจากการกระทำของสมาชิกในครอบครัว (Gelles and Strauss, 1979 : Dobash, 1978 : Jonson, 1985 อ้างในวิลสันนิ พนานครทรัพย์, 2545 : 7) แสดงว่าครอบครัวไม่ได้เป็นสถานที่ที่อบอุ่นปลอดภัย และมีความสุขอย่างดั่งที่หลาย ๆ คนในสังคมคิดในสังคมไทยมีการศึกษาปัญหาของผู้หญิงอยู่น้อยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเชิงปริมาณและเป็นการศึกษาในรูปแบบเฉพาะบางรูปแบบ มองข้ามวิวัฒนาการและบริบทของเหตุการณ์การมองเห็นปัญหาอย่างจำกัดทำให้ความเข้าใจสาเหตุของปัญหาถูกจำกัดลงไปด้วย (ชลิตภรณ์ ส่งสัมพันธ์, 2545 : 137) และเป็นการศึกษาถึงความเป็นไป การถูกกดขี่ ชะตากรรมที่ผู้หญิงได้รับท้ายที่สุดจบลงด้วยศพของผู้หญิง ตระรกะของทฤษฎีที่นำมาใช้มุ่งที่จำนวนทางเลือกที่ผู้หญิง มีปริมาณของอำนาจ โดยขาดการนำมิติภายในมาศึกษาเพราะเป็นเรื่องความทุกข์ ความสุข ความรู้สึกไม่มีตัวตนไม่สามารถนำทฤษฎีมาเป็นพื้นฐานและเชื่อมโยงเพื่ออธิบายปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบได้ (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545 : 199)การอธิบายรูปแบบการกระทำรุนแรงต่อสตรีในครอบครัวถูกพัฒนาขึ้นโดย The Duluth Domestic Abuse Intervention Project ในรูปแบบการใช้อำนาจที่รู้จักกันแพร่หลายในชื่อ “Power and Control Wheel” (Eisenstal, 1995 : 437 อ้างถึงใน อริยา คุ่มภัย, 10-11) การกระทำรุนแรงที่สามีกระทำต่อภรรยาทั้ง 8 รูปแบบ ดังนี้

1. การบังคับข่มขู่ การคุกคามหรือขู่ว่าจะทำร้ายเธอโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การบอกว่าจะทอดทิ้งจะฆ่าตัวตาย จะเล่าเรื่องราวของเธอเพื่อประจาน
2. การคุกคาม กริยา ท่าทาง หรือจงใจพกพาอาวุธให้ภรรยาเห็น การกระแทกข้าวของทำร้ายสัตว์เลี้ยง ทำลายข้าวของส่วนตัวภรรยา
3. การบีบบังคับทางอารมณ์ การทำให้ภรรยารู้สึกเลวร้ายทำให้เธอคิดว่าเธอเป็นคนไม่ดีเหยียดหยามว่าภรรยาไม่มีค่า เรียกชื่อแทนด้วยสมญานามต่าง ๆ ทำให้รู้สึกตกต่ำ เลวร้าย ทำให้เธอรู้สึกว่าเขาเฝ้าเวลา กังวลในความคิดพลาด และรู้สึกว่าเป็นต้นเหตุแห่งความผิดนั้น

4. การควบคุมการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการห้ามกระทำในสิ่งที่เธออยากทำ หรือบังคับให้ทำ ในสิ่งที่เธอไม่อยากทำ ห้ามมิให้พบ ปะ พุด คุย กับบุคคลที่สามที่ไม่ชอบ จำกัดสถานที่ที่ภรรยาจะไป สู่ที่เธอจะดูจะอ่าน ไม่ยอมฟังเหตุผลและความต้องการของเธอ

5. ไม่รับผิดชอบต่อเหตุการณ์ใด ๆ ที่เกิดขึ้น มักก่อความรุนแรงแล้วโทษภรรยาว่าเป็นต้นเหตุ ของความรุนแรง เมื่อมีการทบทวนโทษว่าเป็นความผิดของภรรยาไม่แสดงความวิตกกังวลต่อปัญหา ต่างๆ ที่ตนเป็นผู้ก่อ

6. ใช้ลูก ๆ เป็นเครื่องมือ เพื่อให้ภรรยาไม่สบายใจ กังวลในเรื่องเกี่ยวกับลูก ๆ ชูบังคับสร้าง ความกดดัน ชูว่าจะทอดทิ้งไม่เลี้ยงดู จะทำร้าย จะพาลูกหนีไปถ้าภรรยาทำให้ไม่พอใจ

7. การใช้ความเป็นอภิสิทธิ์ของความเป็นผู้ชาย เช่นกำหนดบทบาททุกคนในครอบครัวผูกขาด การตัดสินใจ ปฏิบัติต่อภรรยาเหมือนทาส เป็นคนรับใช้

8. การบีบบังคับทางเศรษฐกิจ กีดกันไม่ให้ภรรยาทำงานนอกบ้าน ให้เลิกทำงานพิเศษอื่นๆที่มี รายได้ จัดการเกี่ยวกับการใช้จ่ายด้วยตนเองทั้งส่วนของตนและส่วนของภรรยา ทำให้ภรรยารู้สึกว่า ภรรยาต้องพึ่งสามีเรื่องเงิน จ่ายเงินให้แก่เธอในลักษณะเบี้ยเลี้ยงรายวัน หรือให้ภรรยาเอ่ยปากขอเงิน ทุกครั้งที่จะใช้ปกติมิให้ภรรยารับรู้เรื่องรายได้ที่แท้จริงของครอบครัว

2.2 เอกสารและงานวิจัยลักษณะของความรุนแรง

จากการศึกษาของ พระอุบล กตปณฺโญ (แก้ววงษ์ล้อม) (2537) ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย” สามารถวิเคราะห์ได้ว่าความรุนแรงคือสภาพที่ ตรงกันข้ามกับ “ศีล” เนื่องจากได้กล่าวถึงศีลเป็นหลักความประพฤติที่เป็นปกติทางกาย วาจา และ การเลี้ยงชีพสุจริตโดยมีเจตนาเป็นเครื่องประพฤติดังเว้นจากทุจริตเพื่ออบรมจิตใจให้ตั้งอยู่ในกุศล ธรรมทั้งหลาย การฝีกอบรมตนในทางที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกายกับใจ มีความประพฤติตรงตาม หลักความเป็นจริงและมีสภาพจิตใจเป็นอิสระจากตัณหาคุณธรรมที่มีฐานมาจากศีลย่อมมีคุณค่าที่ รักษาและส่งเสริมคุณภาพของจิตใจให้ปกติ ประโยชน์ที่ต้องการจากศีล คือ การควบคุมความ ประพฤติมิให้เบียดเบียนทำร้าย ทำลายกันและกัน ป้องกันไม่ให้เกิดไปสู่ความชั่ว จิตใจสงบจากกิเลส เป็นสมาธิที่ส่งคุณค่า สนองปัญญาที่เกื้อกูลแก่การกำจัดอวิชชา และความบริสุทธิ์หลุดพ้นดังนั้นศีลจึง เป็นหลักความประพฤติที่ต่อเนื่องกันตามเหตุผลเป็นระบบจริยธรรม การจะประพฤติได้ถูกต้องก็ ต่อเมื่อมีความเข้าใจในระบบ และเหตุผลที่เกี่ยวข้องเป็นพื้นอยู่ด้วยการปลูกฝังให้มีศีลโดยวิธีการ เรียนรู้การมีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี การสั่งสอนที่ถูกต้องนำหลักการมาประพฤติปฏิบัติอย่าง ต่อเนื่องด้วยความไม่ประมาท ศีลในทางด้านสังคม ซึ่งมุ่งเน้นฝ่ายของวินัยย่อมครอบคลุมการจัด ระเบียบด้านนอกทั้งหมตรวมถึงข้อกำหนดคกฏเกณฑ์ขนบธรรมเนียมและข้อปฏิบัติ กิจการทั้งหลาย ของหมู่ชนความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และสภาพที่ควรจัดได้ให้ความสัมพันธ์กับด้านจิตใจส่งผล ออกมาสู่สังคม คุณค่าของศีลทางสังคม คือ สร้างความสัมพันธ์ทางสังคมด้วย การปรับการแสดงออก ทางกาย วาจาให้เรียบร้อย เกื้อกูลในความเป็นอยู่ร่วมกันด้วยดี จิตใจของสมาชิกในสังคมประกอบ ด้วยเมตตาและกรุณา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ทำให้เกิดสภาพความเป็นอยู่เกื้อกูลแก่การปฏิบัติ กิจต่าง ๆ เพื่อเข้าถึงจุดหมายที่ตั้งงามโดยลำดับจนถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิต

2.2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงระหว่างสามีภรรยา

ปัญญาลี โชติคุด (2541) ศึกษาเรื่อง การใช้ความรุนแรงต่อคู่สมรส พบว่า ประเภทความรุนแรงที่กลุ่มตัวอย่างใช้มากที่สุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ การทำร้ายจิตใจ รองลงมา ได้แก่ การทำร้ายร่างกาย และมุ่งจะทำร้ายร่างกายตามลำดับ การศึกษาเพิ่มเติมพบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ความรุนแรงในเพศชาย ได้แก่ ประสบการณ์อ้อมด้านความรุนแรง การมีส่วนร่วมทางสังคมระยะเวลาสมรส ความถี่ในการใช้แอลกอฮอล์ การยอมรับการใช้ความรุนแรง และการยอมรับการใช้ความรุนแรงของบิดามารดา

วิลาสินี พนานครทรัพย์ (2545) ศึกษาความรุนแรงต่อผู้หญิงในชีวิตคู่เพื่อนำเสนอประสบการณ์ของผู้หญิงที่เผชิญกับการถูกกระทำรุนแรงโดยสามี พบว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นมีลักษณะเกิดซ้ำ ครั้งแรกผู้หญิงที่ถูกกระทำจะพยายามหาสาเหตุที่ทำให้สามีทำร้ายและพยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองเพื่อยุติการกระทำของสามี มีความหวังว่าสามีจะไม่ทำร้ายอีกและมีข้อจำกัดคือไร้ที่พึ่ง และทนอยู่เพื่อรักษาครอบครัว ส่วนใหญ่มักไม่เปิดเผยเรื่องราวกับบุคคลอื่น รูปแบบการจัดการกับปัญหาคือการทนอยู่ การแยกทางและการฆ่าสามี ประเด็นสุดท้ายเป็นวิธีที่ผู้หญิงไม่ได้ตั้งใจให้เกิด ไม่ได้คาดคิดว่าจะกระทำ

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล มูลนิธิผู้หญิงและองค์กรอนามัยโลก (2543) ศึกษาวิจัยความรุนแรงต่อผู้หญิงในชีวิตคู่ พื้นที่ศึกษากรุงเทพมหานครและจังหวัดนครสวรรค์ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้หญิงที่มีคู่หรือเคยมีร้อยละ 44 เคยถูกทำร้ายทางกายหรือทางเพศจากสามีหรือคนรัก ร้อยละ 15 ถูกทำร้ายเฉพาะทางกาย ร้อยละ 13 ถูกทำร้ายทั้งทางกายและทางเพศ ร้อยละ 16 ถูกทำร้ายเฉพาะทางเพศ ข้อมูลจากการสำรวจร้อยละ 28 ถูกทำร้ายทางกาย ร้อยละ 29 ถูกกระทำรุนแรงทางเพศ เหตุการณ์ที่นำไปสู่การทำร้ายร่างกาย 3 อันดับแรกคือเมาเหล้า หิงหวง และปัญหาการเงินด้านการศึกษาของสามี หรือคนรักที่ไม่ได้เรียนหนังสือ หรือเรียนน้อยกว่าชั้นปริญญาตรีมีแนวโน้มกระทำรุนแรงมากกว่าผู้ที่จบปริญญาตรีปัจจุบันด้านภูมิหลัง ผู้ชายที่ถูกทุบตี ในวัยเด็ก และมีแม่ที่เคยถูกทุบตี มีแนวโน้มจะกระทำรุนแรงต่อภรรยา หรือคนรัก ผลของความรุนแรงในชีวิตคู่ต่อผู้หญิงร้อยละ 46 ถูกทำร้ายร่างกายได้รับบาดเจ็บ ผู้หญิงที่ถูกทำร้ายมีอัตราการฆ่าตัวตายและพยายามฆ่าตัวตายสูงกว่าผู้หญิงที่ไม่ถูกทำร้ายร้อยละ 40 ของผู้หญิงที่ถูกทำร้ายคิดฆ่า ตัวตาย ร้อยละ 15 ได้เคยพยายามฆ่าตัวตายมาแล้วสำหรับผลกระทบต่อสุขภาพ ร้อยละ 45 ของผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงใช้ยาแก้ปวด ร้อยละ 9 ใช้ยานอนหลับร้อยละ 12 ป่วยจนไปทำงานไม่ได้ ร้อยละ 17 ไม่มีสมาธิทำงาน ร้อยละ 6 ไม่ไปทำงานเพราะรู้สึกอับอายร้อยละ 4 สูญเสียความมั่นใจ การเผชิญกับปัญหาของผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงมีทั้งด้วยการสู้กลับหนีออกจากบ้านไปอยู่ที่อื่น ปรีกษาเพื่อน เหตุผลที่กลับมาร้อยละ 80 ไม่ต้องการทิ้งลูก ร้อยละ 65 ยังรักสามี ให้อภัยสามี เหตุผลอื่น ๆ เช่นเมื่อแต่งงานแล้วไม่ควรหย่าคิดว่าสามี หรือคู่รักจะดีขึ้นไม่มีที่ไป เพื่อความ เป็นครอบครัว ไม่อยากอยู่คนเดียว ไม่สามารถเลี้ยงดูลูกได้ ครอบครัวขอร้องสามี หรือคู่รักจะทำร้าย ความต้องการของผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงร้อยละ 70 ไม่ต้องการความช่วยเหลือจากใคร ร้อยละ 13 ต้องการความช่วยเหลือจากครอบครัวร้อยละ 10 ต้องการความช่วยเหลือจากแม่ จากแหล่งอื่น ๆ เช่นจากแม่สามี หรือคู่รัก จาก

ครอบครัวของสามี จากเพื่อนหรือเพื่อนบ้าน จากตำรวจ จากองค์กรพัฒนาเอกชน จากโรงพยาบาล สถานีนามัยศุนย์พิทักษ์สิทธิสตรี มูลนิธิเพื่อนหญิง ศึกษาผลกระทบของสุราในฐานะปัจจัยร่วม

2.2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

งานวิจัยของ ภัสราวดี สังข์เทพ (2541) ศึกษาเรื่อง “การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ชายในเขตกรุงเทพมหานคร : ศึกษากรณีทำร้ายร่างกาย” ได้ศึกษาภูมิหลังของเด็กและเยาวชนชายที่กระทำผิดในคดีทำร้ายและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อ การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนชายที่กระทำผิดในคดีทำร้ายร่างกาย กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ เด็กและเยาวชนชายที่กระทำผิดในคดีทำร้ายร่างกายในเขตกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาเด็กและเยาวชนชายที่ศาลได้พิพากษาแล้วและได้รับการฝึกอบรมอยู่ในสถานฝึกอบรมเด็กและเยาวชนชายรุ่นใหญ่ บ้านกรรณสถานฝึกอบรมเด็กและ เยาวชนชายรุ่นเล็กบ้านมุทิตา และสถานกักและอบรมเยาวชนชาย บ้านอุเบกขา รวมจำนวน 118 ราย การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม ทั้งนี้การนำเสนอข้อมูลได้ใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และค่าไค-สแควร์ ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาของเด็กและเยาวชนชายและบทบาทของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดในคดีทำร้ายร่างกาย ในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนอายุของเด็ก และเยาวชนชาย การอบรมสั่งสอนของบิดามารดา และการคบเพื่อนไม่มีความสัมพันธ์กับการ กระทำผิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อุราเพ็ญ ตรียางค์กุล(2535) ในวิทยานิพนธ์เรื่องจริยธรรมของผู้ผลิตข้าวอาชญากรรมทางโทรทัศน์ต่อการเสนอข่าวความรุนแรง ศึกษากระบวนการคัดเลือกข่าวและการรายงานข่าวอาชญากรรมของสถานีโทรทัศน์ได้ลำดับความสำคัญของข่าวอาชญากรรมในส่วน “ความรุนแรง” ที่ปรากฏในข่าวนั้น เช่นการกระทำที่ก่อให้เกิดการตายหรือบาดเจ็บทั้งทางกายและจิตใจของสิ่งมีชีวิต ตลอดจนการทำลายทรัพย์สินโดยกล่าวถึงเกณฑ์ทางจริยธรรมที่ควรยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ คือการไม่ตกเป็นทาสของใครทั้งทางกายและจิตใจ ตรงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ การไม่ยอมเป็นทาสของ “อกุศลมูล” ในงานเขียน ของ อีระชัย เจษภุการักษ์ (2535) “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำ ความผิดคดีประทุษร้าย ต่อทรัพย์สินของผู้ต้องขังเรือนจำกลางคลองเปรม” ได้กล่าวถึงการวิจัยการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมกับการกระทำผิด คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินของผู้ต้องขัง ซึ่งคดีเสร็จเด็ดขาดแล้ว และยังถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำกลางคลองเปรมกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ผู้ต้องขังชายที่คดีเสร็จ เด็ดขาดแล้วในคดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์จากเรือนจำกลางคลองเปรม จำนวน 312 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็น เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่อง คอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC สถิติที่ใช้วิเคราะห์ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าไค-สแควร์ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่ง ประกอบด้วย อายุ ระดับการศึกษา ความสัมพันธ์ของครอบครัว แหล่งที่อยู่อาศัยการคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนรายได้ อาชีพ และจำนวนครั้งที่ต้องโทษของผู้ต้องขังไม่มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินของผู้ต้องขัง เรือนจำกลางคลองเปรม การทดสอบสมมติฐาน ใช้ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลปรากฏว่าไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งหมด

อิศเรศ สงวนงาม (2538) “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจความร้ายแรงของอาชญากรรม

ของประชาชน ในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น” ได้กล่าวถึงการศึกษาปัจจัยที่เป็นตัวพยากรณ์การตัดสินใจความร้ายแรงของอาชญากรรมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่นและเพื่อเปรียบเทียบการตัดสินใจความร้ายแรงของอาชญากรรมของประชาชนใน เขตเทศบาลเมืองขอนแก่น ที่มีเพศระดับการศึกษา อาชีพ ประเภทของสื่อมวลชน ที่รับข่าวอาชญากรรม ความถี่ในการรับข่าวอาชญากรรม และการมีผู้รู้จัก คั่นเคยตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมแตกต่างกัน ตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือประชาชนในเขตเทศบาลเมือง ขอนแก่น จำนวน 392 คน ที่ได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่ผู้วิจัยดัดแปลงมาจาก อุสา(2532) ที่มีความตรงและมีความเที่ยงใช้ได้และการวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS/PC+ โดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละค่ามัธยฐานและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการ เปรียบเทียบพหุคูณด้วยการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ตามวิธีการของเซฟเฟ พบว่าการตัดสินใจความร้ายแรงของอาชญากรรมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่นได้ร้อยละ 17ประชาชนชายตัดสินใจความร้ายแรงของอาชญากรรมสูงกว่าประชาชนหญิง ($P<.05$) ประชาชนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าตัดสินใจความร้ายแรง ของอาชญากรรมสูงกว่าประชาชนที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และประถมศึกษา ประชาชนที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา ตัดสินความร้ายแรงของอาชญากรรมสูง กว่าประชาชนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา และประชาชนที่มีการศึกษาระดับ มัธยมศึกษา ตัดสินความร้ายแรงของอาชญากรรมสูงกว่าประชาชนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ($P<.05$) ประชาชนที่มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชนตัดสินใจความร้ายแรงของอาชญากรรมสูงกว่าประชาชนที่มีอาชีพอื่นๆ และประชาชนที่มีอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจตัดสินใจความร้ายแรงของอาชญากรรมสูงกว่าประชาชนที่มีอาชีพอื่นๆ ($P<.05$) ประชาชนที่ได้รับข่าวอาชญากรรมทั้งโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ ตัดสิน ความร้ายแรงของอาชญากรรมสูงกว่าประชาชนที่ได้รับข่าวอาชญากรรมเฉพาะ โทรทัศน์ ประชาชนที่ได้รับข่าวอาชญากรรมทั้งโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ ตัดสิน ความร้ายแรงของอาชญากรรมสูงกว่าประชาชนที่ได้รับข่าวอาชญากรรมเฉพาะ โทรทัศน์ ประชาชนที่ได้รับข่าวอาชญากรรมทั้งโทรทัศน์และวิทยุ ตัดสิน ความร้ายแรงของอาชญากรรมสูงกว่าประชาชนที่ได้รับข่าว อาชญากรรมเฉพาะสื่ออื่นๆ ประชาชนที่ได้รับข่าวอาชญากรรมทั้งโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ และวิทยุ ตัดสินความร้ายแรงของอาชญากรรมสูงกว่าประชาชนที่ได้รับข่าว อาชญากรรมทั้งโทรทัศน์และวิทยุ และประชาชนที่รับข่าวอาชญากรรมทั้ง โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์และวิทยุ ตัดสินความร้ายแรงของอาชญากรรมสูงกว่า ประชาชนที่รับข่าวอาชญากรรมเฉพาะสื่ออื่นๆ ($P<.05$) ประชาชนที่มีความถี่ของการรับข่าวอาชญากรรม 2 วันต่อครั้ง ตัดสิน ความร้ายแรงของอาชญากรรมสูงกว่าประชาชนที่มีความถี่ของการรับข่าวอาชญากรรม ตั้งแต่ 4 วันต่อครั้งขึ้นไป ($P<.05$) ประชาชนที่ไม่มีผู้รู้จักคั่นเคยตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ตัดสินความ ร้ายแรงของอาชญากรรมสูงกว่าประชาชนที่มีผู้รู้จักคั่นเคยตกเป็นเหยื่ออาชญา- กรรม ($P<.01$)

เสนห์ เสถียรพงศ์ (2539) ศึกษาเรื่อง “การก่อเหตุทะเลาะวิวาททำร้ายร่างกายของนักเรียนอาชีวศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ได้ศึกษาถึงการก่อเหตุทะเลาะวิวาททำร้ายร่างกาย ของนักศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่

เป็นสาเหตุการก่อเหตุทะเลาะวิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษาซึ่งจะนำไปสู่การวางมาตรการแก้ไข ปัญหาอย่างมีระบบ เพราะหากสังคมไม่สามารถควบคุม ประชากรกลุ่มนี้ได้ ผลที่จะติดตามมาก็คือ ปัญหาเรื้อรังทางสังคม เพราะโดยทั่วไป สังคมไม่สามารถมองว่านักเรียนอาชีวศึกษา คือกลุ่มเยาวชนที่มีปัญหาทางด้านความประพฤติเกรง ด้อยสติ ปัญญา ไม่สามารถศึกษาเล่าเรียนในสายวิชาการอื่นได้ ทั้งที่ ความจริงแล้วนักเรียนอาชีวศึกษาเหล่านี้มิได้เป็นไปอย่าง ที่ สังคมเห็นหรือรับรู้มา แต่การกระทำ ความผิดของเยาวชน กลุ่มนี้อาจจะเกิดจากการเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่ดีจากสังคมรวมทั้งการมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อครอบครัวเพื่อน โรงเรียน และ ปัจจัยพื้นฐานของตัวเยาวชนเอง ซึ่งการกระทำผิดอาจจะมี ตั้งแต่ขั้นต่ำสุดไปจนถึงการประกอบอาชญากรรมที่รุนแรง ในอนาคต ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการใช้แบบสอบถามต่อกลุ่ม ประชากรตัวอย่างคือ นักเรียนอาชีวศึกษาที่เคยก่อเหตุ ทะเลาะวิวาททำร้ายร่างกาย ทั้งทางตรงหรือทางอ้อมกับการ จำนวนทั้งสิ้น 176 คนแบบสอบถามแบ่งเป็น 5 ตอน คือข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของนักเรียนอาชีวศึกษา ทัศนคติบิดามารดา ทัศนคติเพื่อน ทัศนคติโรงเรียน ครูอาจารย์ และภาวะแวดล้อมในการก่อเหตุทะเลาะวิวาท และนำข้อมูล ที่ได้มาวิเคราะห์ ด้วยวิธีทางสถิติ เพื่อหาค่าสถิติ และทดสอบ สมมติฐาน ได้แก่ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าเอฟ (F-test) การวิเคราะห์ ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) การทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Schiffes-test) การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ เพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 จากการศึกษาพบว่ากลุ่มประชากรตัวอย่างส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 15-17 ปี ศึกษาในระดับ ปวส. มีผลการเรียน อยู่ในระดับ 2.00-2.49 ภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร พักอาศัยกับบิดา มารดาอยู่ร่วมกัน บิดาเป็นผู้อุปการะและรับ ผิดชอบค่าใช้จ่ายในการศึกษา บิดามารดา จบการศึกษาระดับ อาชีวศึกษา อาชีพของบิดาคือรับราชการอาชีพของมารดาคือ ค้าขาย รายได้มากกว่าคนละ 10,000 บาทขึ้นไป และได้รับ ค่าใช้จ่ายประมาณ 4,000 บาทขึ้นไปต่อเดือน มีจำนวนพี่น้อง 0-2 คนผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า กลุ่มประชากรตัวอย่าง ที่มีระดับการศึกษา อาชีพ และ รายได้ของบิดาแตกต่างกัน มีผลต่อการก่อเหตุทะเลาะวิวาทแตกต่างกัน ส่วนปัจจัยพื้นฐาน อื่นๆไม่มีผลต่อการก่อเหตุทะเลาะวิวาท ทัศนคติครอบครัวมี ผลค่อนข้างมากต่อการก่อเหตุทะเลาะวิวาทของกลุ่มประชากร ตัวอย่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในเรื่องบิดา มารดารักลูกไม่เท่ากัน การแสดงความรักของบิดามารดาที่ น้อยไปหรือมากไป และความเชื่อใจในตัวบิดามารดาน้อยมาก ทัศนคติเพื่อนมีผลค่อนข้างมากกับการก่อเหตุทะเลาะวิวาทของ กลุ่มประชากรโดยเฉพาะในกลุ่มเพื่อนที่มีฐานะใกล้เคียงกัน มีประวัติหนีเรียนผลการเรียนต่ำ ทัศนคติโรงเรียน ครูอาจารย์ มีผลค่อนข้างมาก กับการก่อเหตุทะเลาะวิวาทของกลุ่มประชากรตัวอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในเรื่องความเข้มงวดสำหรับผู้ ก่อเหตุทะเลาะวิวาททำร้ายร่างกาย ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน นอกจากนี้ ผลที่ได้ศึกษาพบว่าสาเหตุการก่อเหตุทะเลาะ วิวาททำร้ายร่างกายส่วนใหญ่เป็นเรื่องความขัดแย้งในอดีตของนักเรียนอาชีวศึกษารุ่นพี่และถ่ายทอดมายังรุ่นน้อง ส่วนสาเหตุที่เกิดจากตัวนักเรียนอาชีวศึกษาในปัจจุบันเอง กลับมีน้อยมาก และจะเกิดขึ้นถี่มากในช่วงการเปิดภาคเรียน การศึกษา สำหรับการป้องกันและแก้ไขปัญหาซึ่งจากการศึกษาพบว่า ครอบครัวที่มีความมั่นคงและอบอุ่น การกำหนดสถานที่ล่อแหลมต่อการเกิดเหตุเป็นสถานที่ต้องห้ามการเพิ่มความเข้มงวดในการ

ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง และการควบคุมการ ถ่ายทอดวัฒนธรรมไม่ดีจากรุ่นพี่ ครูอาจารย์ เป็นต้น ซึ่งจะมีผลอย่างมากในการป้องกันการก่อเหตุทะเลาะวิวาทของนักเรียน อาชีวศึกษาได้เป็นอย่างดี ส่วนการลงโทษนั้นจากการศึกษาพบว่าไม่ควรกำหนดโทษที่รุนแรงจนทำลายอนาคตของเยาวชนหรือเบา จนเกินไปจึงไม่มีผลเชิงยับยั้ง แต่ควรจะนำศักยภาพและความ สามารถพิเศษที่มีอยู่ในตัวเยาวชนกลุ่มนี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม นั่นคือ การทำงานชดใช้สังคม

2.2.4 งานวิจัยเกี่ยวกับความขัดแย้งในพุทธศาสนา

พระสมพงษ์ ดิถิตโม (ราชเจริญ) (2541) ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องมุสาวาทในพุทธปรัชญาเถรวาท” ว่ามุสาวาทเป็นการควบคุมความรุนแรงแบบหนึ่งเพราะมุสาวาท คือ คำพูด ที่ไม่จริง ครอบคลุมถึงคำพูดที่ไม่ดีทั้งหมดการที่จะตัดสินว่าคำพูดหรือการกระทำใดผิดศีลข้อมุสาวาทหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 4 ประการคือ 1.พูดเรื่องไม่จริง 2. มีเจตนาพูดให้ผิดจากความจริง 3. พยายามพูดเรื่องไม่จริงนั้น 4.มีผู้อื่นรับรู้หลงเชื่อและได้รับความเสียหายจากเรื่องไม่จริงนั้น เมื่อใดที่องค์ประกอบ 4 ประการนี้ครบถ้วนการละเมิดศีลข้อมุสาวาทก็เกิดขึ้นเมื่อนั้นในเรื่องมุสาวาทนี้มีประเด็นปัญหาจริยธรรมที่คนส่วนมากเข้าใจว่า หากพูดจริงทำให้สูญเสียกับการพูดเท็จแล้วทำให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์และรักษาผลประโยชน์เอาไว้ได้คนส่วนมากมักเลือกพูดเท็จมากกว่าพูดจริง สอดคล้องกับพุทธปรัชญาที่ว่าสัตว์ผู้งดเว้นจากมุสาวาทมีน้อยโดยแท้จริงแล้ว สัตว์ผู้ไม่งดเว้นจากมุสาวาทมีมากกว่าการละเมิดศีลข้อมุสาวาทมีอยู่แพร่หลายในทุกสาขาอาชีพมีทั้งแบบบุคคลต่อบุคคลและแพร่กระจายมากับข่าวสารข้อมูลของสื่อสารมวลชนต่อประเด็นปัญหาที่ว่า การละเมิดศีลข้อมุสาวาทเป็นสิ่งที่จำเป็นและกระทำได้หรือไม่นั้นได้รับคำตอบจากแนวปรัชญา 3 กลุ่ม คือ 1.กลุ่มที่ตอบว่าการละเมิดศีลข้อมุสาวาทเป็นสิ่งที่จำเป็นและกระทำได้แก่ กลุ่มที่ยึดถือตามแนวความคิดแบบสุขนิยม (Hedonism) และประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ของเบ็นธัม (Jeremy Bentham) และมิลล์ (John Stuart Mill) เป็นต้น 2. กลุ่มที่ตอบว่า การละเมิดศีลข้อมุสาวาทเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นและบุคคลกระทำไม่ได้เด็ดขาดได้แก่กลุ่มที่ยึดถือว่าความเท็จจริงเป็นกฎตายตัวตามแนวความคิดแบบเหตุผลนิยม(Rationalism) ของคานท์ (Immanuel Kant) เป็นต้น 3.พุทธปรัชญาให้ทรรศนะว่า การละเมิดศีลข้อมุสาวาทเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นและบุคคลกระทำไม่ได้ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตามถือว่า ผิดทุกกรณีให้พูดได้เฉพาะคำจริงที่เป็นประโยชน์ให้ถูกกาลเทศะ ในจังหวะเวลาที่เหมาะสมเท่านั้น

ในการศึกษาวิจัยของ พิระพล คตบัว (2525) ในวิทยานิพนธ์ “การดื้อแพ่งกับการลงโทษ : การวิเคราะห์เชิงปรัชญา” มีแนวความคิดที่ว่า การดื้อแพ่งเป็นวิธีจัดการกับความรุนแรงรูปแบบหนึ่ง เหตุผลสำคัญที่ต่อต้านการทำสงคราม เพราะไม่เห็นด้วยกับการใช้สงครามเพื่อทำลายล้างเพื่อนมนุษย์ อันเป็นการผิดกับหลักการทางศาสนา ฉะนั้นนักสันตินิยมได้แสดงออกว่า “ไม่เห็นด้วย” ในหลายรูป เช่น การประท้วงด้วยการไม่ทำสงครามหรือไม่ไปคัดเลือกด้วยวิธีการดื้อแพ่ง (Civil Disobedience) อย่างไรก็ตามคำว่า “การดื้อแพ่ง” หมายถึง การจงใจฝ่าฝืนกฎหมายด้วยมโนธรรมเปิดเผยต่อสาธารณะ ยอมรับการลงโทษจากการฝ่าฝืนกฎหมายนั้นและไม่ใช้ความรุนแรง

ซวลี ไชยระพันธ์ (2522) เรื่องอหิงสาในความคิดของมหาตมะ คานธี ก็พบว่า คานธี ใช้

ปฏิบัติการไร้ความรุนแรงหรือ อหิงสา เห็นเครื่องมือในการผลักดัน เพื่อเรียกร้องเอกราชจากประเทศ อังกฤษจนประสบความสำเร็จ จะเห็นว่าอหิงสานั้นจัดได้ว่าเป็นหลักการสำคัญที่เป็นแนวคิดเพื่อการ ปฏิบัติการโดยไร้ความรุนแรงอันเป็นการแสดงออกทั้งในเชิงบวก กล่าวคือ ความรักต่อเพื่อนมนุษย์ต่อ ศัตรู และเชิงลบ คือการไม่ทำร้ายศัตรูด้วยอาวุธซึ่งปฏิบัติการหรือเครื่องมือที่สำคัญที่มหาตมะ คานธี นำมาใช้

รุ่งธรรม ศุจิธรรมารักษ์ (2541) เรื่อง “สันติศึกษากับสันติภาพ” พบว่าพระพุทธศาสนา ปฏิเสธความรุนแรงทุกชนิดด้วยวิธีการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม สงครามก็จัดได้ว่าอยู่ในประเด็นที่ว่าด้วยความรุนแรงด้วยเช่นกัน ฉะนั้นสันติในพระพุทธศาสนาจึงมี นัยแตกต่างจากคำว่า “สันติภาพด้วยกำลัง” หรือ “สงครามเพื่อรักษาสันติภาพ” อันเป็นการปฏิเสธ สงครามทุกรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการทำสงครามเพื่ออ้างว่า “กำลังรับสามารถป้องกันการเกิดสงคราม ได้” หรือ “สงครามสามารถกำจัดสงครามได้” สอดคล้องกับแนวคิดของ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2533) ในหนังสือเรื่อง “ท้าทายทางเลือกความรุนแรงและการไม่ใช้ความรุนแรง” ซึ่งให้เห็นคำว่า อหิงสาและ สันติวิธีที่ใช้ปะปนกันนั้นโดยส่วนใหญ่มักใช้ในความหมายเดียวกัน อาจแยกความต่างได้ว่า อหิงสาเป็น คำที่เน้นหนักในทางศาสนธรรมและให้ความหมาย ที่ลึกซึ้งถึงแก่นได้มากกว่าสันติวิธี ในขณะที่สันติวิธี ให้ความหมายในทางที่เป็นกระบวนการทางสังคมและการเมืองโดยตรงนอกจากนี้ยังสามารถพบ แนวคิดเพื่อจัดการกับความรุนแรงได้จากงานเขียนของประเวศ วะสี (2545)จากหนังสือเรื่อง “สันติวิธี กับสิทธิมนุษยชน” ที่มองว่าในขณะที่สังคมมีความสลับ ซับซ้อน เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นมาจะมี แนวโน้มไปสู่ความรุนแรงได้ง่าย สันติวิธีจะเข้ามามีบทบาทและทำหน้าที่ในการประสานร่องรอยความ ขัดแย้งเหล่านั้นเพื่อให้สังคมไทยได้ปรับกระบวนทัศน์ (Paradigm shift) จากวิธีเดิมที่ใช้อำนาจเข้าไป แก้ปัญหาสังคมโบราณ ซึ่งใช้ไม่ได้แล้วในสังคมปัจจุบันไปสู่กระบวนการทางสังคมที่เน้นการเข้ามามี ส่วนร่วมกันคิดร่วมกันทำเรียกว่า “วิธีการอารยะ” (Civilize)หรือ “ความเป็นอารยะ” (Civility) กล่าวคือ เป็นการพัฒนาจากสังคมเดิมไปสู่แนวทางสันติวิธีจากบทความ เรื่อง โลกของการพึ่งพาอาศัย กัน เป็นโลกซึ่งไม่มีวางสำหรับความรุนแรง(In a mutually interdependent world, violence has no place)สัมภาษณ์ โดย : MiriHeatherwick ในระดับเบื้องต้นหรือพื้นฐานของชีวิตธรรมชาติ ของมนุษย์ ต้องขึ้นอยู่กับความรักความก้าวร้าวเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติมนุษย์ แต่ไม่ใช่ส่วนที่มี อิทธิพลแต่อย่างใดพื้นฐานธรรมชาติของมนุษย์ มีความเชื่อมโยงกันบางอย่างกับความเป็นสัตว์สังคม ซึ่งต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม, คล้ายๆกับผึ้ง การดำรงชีวิตอยู่ประเพณีนี้เรียกร้องต้องการความรู้สึก อันหนึ่งของชุมชนความรู้สึกรับผิดชอบ ความรู้สึกที่จะทำงานร่วมกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อัน นี้เป็นธรรมชาติความก้าวร้าวก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติมนุษย์ด้วย ซึ่งไม่ใช่ส่วนที่มีอิทธิพลสำคัญแต่ อย่างใดอหิงสา หรือการไม่ใช้ความรุนแรงได้รับการกล่าวว่าเป็นความรู้สึกของความเมตตา และ ความรู้สึกของการเป็นห่วงเป็นใย ความเมตตาไม่ใช่ความรู้สึกอันหนึ่งของความสงสาร ความเมตตา เป็นความรู้สึกที่แท้จริงอันหนึ่งของความรับผิดชอบและเคารพต่อสรรพชีวิต ด้วยเหตุนี้ อารมณ์ ความรู้สึกเกี่ยวกับความรักและความเมตตาเอาใจใส่จึงเป็นรากฐานเกี่ยวกับการอยู่รอดของมนุษย์ด้วย เหตุตั้งนั้น อหิงสาหรือการไม่ใช้ความรุนแรงจึงไปด้วยกันอย่างดีกับธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์ ความคิดเกี่ยวกับสงคราม มันเกิดขึ้นมาจากแนวความคิดที่ว่า มันยังคงมีเส้นที่ชัดเจนเส้นหนึ่ง

แบ่งแยกระหว่าง“พวกเขา” และ “พวกเรา” ฝ่ายหนึ่งชนะ ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งพ่ายแพ้ แต่โลกซึ่งต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันนั้น เรื่องเช่นนี้มันเป็นไปได้ ทุกวันนี้ ผลประโยชน์ของพวกเขาก็คือผลประโยชน์ของคุณด้วยเหตุนี้ จึงไม่สามารถที่จะมองข้ามหรือไม่เอาใจใส่ ผลประโยชน์ของคนอื่น ๆ ได้คุณจะต้องรักษาผลประโยชน์ของคนอื่นเอาไว้ในใจ ขณะที่ คุณพยายามที่จะแก้ปัญหาของคุณเอง ในข้อเท็จจริง โดยปราศจากความร่วมมือของคนอื่น จะไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ภายใต้สถานการณ์เหล่านั้น จะไม่มีที่ว่างสำหรับความรุนแรง ในระดับปรัชญาและในระดับปฏิบัติการ ทั้งสองระดับนี้ การไม่ใช้ความรุนแรงหรือหิงสาเป็นเพียงทางเลือกเดียวเท่านั้นความรุนแรงไม่มีคุณค่ายั่งยืนงยาวนานอีกต่อไปแล้ว

ดวงเด่น นุเรมรัม (2545) เสนอไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง“พุทธจริยศาสตร์กับแนวคิดเรื่องสงครามที่เป็นธรรม : กรณีศึกษาพรรคชนะของนักวิชาการในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย” ผลการวิจัยพบว่า อย่างไรก็ตามก็อดสังเกตเห็นด้วยกับการใช้ความรุนแรงในประเทศของตน แต่นักคิดบางกลุ่มอาจจะเห็นด้วยกับการที่จะจัดคานธีอยู่ในกลุ่มสันตินิยมเพราะใช้หลักการคืออหิงสาเป็นวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรง ซึ่งการอหิงสานั้นเป็นการตั้งใจฝ่าฝืนกฎด้วยมีโนธรรม และไม่ใช้ความรุนแรงเพราะคานธี นำเสนอแนวคิดบนพื้นฐานของศาสนาไม่ว่าจะเป็นสัจจะหรืออหิงสา

มนตรี มาลีพันธ์ (2544) วิทยานิพนธ์เรื่อง“ญูฮาดในอิสลามการศึกษาเชิงวิเคราะห์ในแง่มุมมองของสันติวิธีและการใช้ความรุนแรง” ซึ่งการญูฮาดด้วยกำลังอาวุธจึงถูกนำมาใช้ เพื่อป้องกันพรมแดนและประชาคมจากการรุกรานจากภายนอกในยุคกลางอาณาจักรอิสลามมีความเข้มแข็งสูงสุดจนกลายเป็นมหาอำนาจในยุคนั้น นักนิติศาสตร์มุสลิมจำนวนหนึ่งมีความเห็นว่า การญูฮาด คือ การต่อสู้กับการปฏิเสธอิสลาม ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งยังคงเห็นว่าการญูฮาด ในรูปแบบของการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธจะทำได้ในกรณีที่ถูกรุกรานเท่านั้น เมื่อเข้าสู่ยุคใหม่โลกอิสลามอ่อนแอและถูกรบครองโดยตะวันตกการญูฮาด จึงถูกอธิบายเน้นหลักไปในเชิงป้องกันและขับไล่ผู้รุกราน ในปัจจุบันการตกอยู่ในสภาวะของการไร้อำนาจของโลกอิสลามและกระแสของสันติวิธีที่แพร่หลายทำให้นักวิชาการมุสลิมจำนวนหนึ่งพยายามค้นหาสถานะของสันติวิธีในอิสลามและอธิบายการญูฮาดในแง่มุมมองของสันติวิธีแม้ว่าการญูฮาดทำได้ทั้งโดยสันติวิธีและการใช้ความรุนแรง แต่การจะจำกัดการญูฮาดให้อยู่ในกรอบของสันติวิธีโดยสิ้นเชิงเป็นไปได้ยากเพราะศาสดามุฮัมมัดเองก็ยอมรับในการใช้ความรุนแรงในบางสถานการณ์แต่มุสลิมสามารถที่จะจำกัดการใช้ความรุนแรงให้อยู่ในเฉพาะกรณีที่จำเป็นเพื่อเป็นการป้องกันการรุกรานจากภายนอกเท่านั้นในขณะที่ควรใช้สันติวิธีในการแก้ไขความขัดแย้งภายใน

พระมหาพรหม ธรรมหาโส (นิธิบุญญการ) (2547) วิทยานิพนธ์ เรื่อง“รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธีกลุ่มลุ่มน้ำแม่ตาช้างจังหวัดเชียงใหม่” สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็น“ศาสนาแห่งสันติ” ศาสนาหนึ่งที่ปฏิเสธและไม่เห็นด้วยกับความขัดแย้งที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อมทุกรูปแบบคำว่าศาสนาแห่งสันติ มี 3 หลักการใหญ่ กล่าวคือ 1) หลักการแห่งสันติเชิงปรมาตมที่ชี้ให้เห็นว่า “สุข” อันยิ่งกว่าความสงบไม่มี 2) หลักการแห่งสันติเชิงสังคมหรือเชิงสมมติไม่เห็นด้วยกับการบาดหมางการทะเลาะวิวาท อาฆาต ทำลายซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเสนอหลักการที่ว่าบุคคลที่จะชื่อว่าประเสริฐทั้งกาย วาจา และใจ หรือเป็นคนดีนั้นไม่ใช่เพราะการเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย 3) องค์การสหประชาชาติยกย่องให้วันวิสาขบูชาเป็น

วันสำคัญสากลของสหประชาชาติเพราะเป็นศาสนาแห่งสันติภาพในปีพ.ศ. 2541 พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2542) จากหนังสือ “จิตวิทยาเกี่ยวกับพุทธศาสตร์” ได้มองสันติภาพโลกตามหลักพุทธศาสนา...” มนุษย์ก็เป็นชีวิตเป็นสิ่งที่อยู่ในธรรมชาติ เป็นไปตามกฎธรรมชาติ มนุษย์ก็ได้มีอะไรพิเศษนอกเหนือจากกฎธรรมชาติเพียงแต่มีคุณสมบัติบางอย่างแตกต่างจากสัตว์อื่นและเมื่อเป็นมนุษย์แล้วก็มีความเป็นมนุษย์เสมอกันเพราะฉะนั้นมนุษย์ก็เป็นมนุษย์ ไม่มีตราที่จะเอามาแยกเช่นเดียวกัน หมายความว่า ตราหรือป้ายชื่อว่าคนไทย คนจีน คนแขก คนฝรั่งนี่ เป็นเพียงเครื่องหมายรู้เพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์ในการที่จะปฏิบัติต่อกันได้ตรงตามความประสงค์ แต่เนื้อหาก็คือ ความเป็นมนุษย์ เมื่อเป็นมนุษย์เสมอเหมือนกัน ก็รักสุข เกลียดทุกข์และ ตกอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติเหมือนกัน เพราะฉะนั้นพุทธศาสนาก็จะบอกว่าสัตว์ทั้งหลายโดยเฉพาะเริ่มจากมนุษย์ ล้วนรักสุข เกลียดทุกข์ รักตัวกลัวตายด้วยกันทั้งนั้นเพราะฉะนั้น จึงไม่ความเบียดเบียนกันคำภาษาบาลีว่า “น หนะย น ฆาตเย” แปลว่า ไม่พึงฆ่าไม่พึงให้ฆ่า ในขุททกนิกาย จุฬนิทเทส ได้กล่าวว่า ไม่เบียดเบียนสัตว์เหล่านั้น แม้แต่ผู้ใดผู้หนึ่งความว่า ไม่เบียดเบียนสัตว์แม้แต่ผู้เดียวด้วยฝ่ามือ ด้วยก้อนดิน ท่อนไม้ ศาตรา ด้วยสิ่งที่ทำให้เป็นแผลหรือเชือก การไม่เบียดเบียนสัตว์ แม้ทั้งปวง ด้วยฝ่ามือ... หรือเชือก เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่าไม่เบียดเบียนสัตว์เหล่านั้นแม้แต่ผู้ใดผู้หนึ่ง (ขุ.จ.ุ./30/665/162) มหาบุรุษไม่เบียดเบียน ไม่ย่ำยีสัตว์ด้วยฝ่ามือ ด้วยท่อนไม้ด้วยก้อนดิน ด้วยศัตรา ด้วยอันให้ตายเองและอันบังคับให้ฆ่าด้วยอันจำจงหรือด้วยอันให้ขาดแล้ว เพราะกรรมนั้น นั้นแหละ มหาบุรุษไปจากมนุษย์โลกจึงบันเทิงใจในสุคติทั้งหลาย และเพราะทำกรรมมีผลเป็นสุขจึงได้สุขมาก (ที.ป./11/157/152) ในขุททกนิกาย ชาดกกล่าวว่า บุคคลใดไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลายเที่ยวไปอยู่ไม่ทำบาป เพราะกลัวคนอื่นจะติเตียนบัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญบุคคลผู้กลัวบาปนั้นย่อมไม่สรรเสริญบุคคลผู้กล้าในการทำบาปเพราะว่า สัตบุรุษทั้งหลายย่อมไม่ทำบาปเพราะความกลัวถูกติเตียน (ขุ.ชา./27/1185/233)สรุป จากการศึกษาในเบื้องต้น ได้พบว่ามินิกปรารภร่วมสมัยปัจจุบันเสนอวิธีการสร้างสมานฉันท์และได้หาวิธีต่าง ๆ เพื่อแก้ไขความขัดแย้ง ซึ่งอาจเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรงขึ้นในสังคม จึงได้นำเสนอวิธีการสร้างสมานฉันท์ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พบว่าพระพุทธเจ้าเป็นเหมือนแพทย์ที่รักษาอาการป่วย จะวางยาตามอาการกำเริบของโรค และโรคอย่างเดียวกัน ถ้าเกิดกับอีกคนหนึ่ง อาจจะมีกรรมวิธีในการรักษาพิเศษออกไปจะไม่ใช้วิธีเหมาวมรักษา ดุจการแก้ไขความขัดแย้งในสังคมสมัยใหม่ บางกรณีต้องใช้หลักนิติศาสตร์ บางกรณีต้องใช้หลักรัฐศาสตร์บางกรณีต้องใช้ควบคู่กันโดยปรับให้เหมาะสม และนำเสนอเป็น 2 แนวทาง คือวิธีการสร้างสมานฉันท์แบบวินัยปิฎก (อธิกรณสมณะ)หรือหลักนิติศาสตร์ กรณีเมื่อเกิดความขัดแย้งเห็นต่างเกี่ยวกับบทบัญญัติ หรือมีการละเมิดบทบัญญัติในเรื่องวินัย พระพุทธเจ้า เรียกว่า “อธิกรณ” หมายถึงเกิดเรื่องขึ้นแล้วต้องจัดการให้สงบ มี 4 อย่าง คือ

1. วิวาทาธิกรณ ได้แก่ การเถียงกันปรารภพระธรรมวินัยเรื่องนี้ ต้องได้รับการชี้ขาดว่าถูก หรือผิด จากท่านผู้รู้ ทางบ้านเมือง เมื่อตีความข้อกฎหมาย ยังต้องอาศัยผู้รู้กฎหมายวินัยจฉัย เพื่อวางเป็นแบบแผนตามหลักนิติธรรม

2. อนุวาทาธิกรณ ได้แก่ การกล่าว โจอทพองกันว่า ต้องอาบัติ คือทำความผิด เรื่องนี้ ต้องได้รับการวินิจฉัย ตัดสินว่า จริงหรือไม่จริงจากท่านผู้รู้ ซึ่งมูลตามข้อเท็จจริง

3. อาบัติตากรณ ได้แก่การต้องอาบัติ ทำความผิดบัญญัติ วินัย ถูกปรับอาบัติ เมื่อผิด ต้องปรับปรุงตัวทำให้ถูกและระวังไม่ทำความผิดซ้ำ

4. กิจจาธิกรณ ได้แก่กิจที่สงฆ์ช่วยกันทำ สังฆกรรม ข้อนี้อาจจะเกี่ยวกับการประชุมสวดสมณภาษาในในกลุ่มอาบัติสังฆาทิเสส

ดังที่กล่าวมาเกี่ยวกับเรื่องขัดแย้งโดยตรงก็มีเพียง 3 อธิกรณ ข้างต้น การระงับข้อขัดแย้งตามพระวินัย ระบุวิธีการเอาไว้ 7 ประการ ที่เรียกว่า อธิกรณสมณะ ดังนี้

1. วิธีแบบสัมมุขาวินัย กระบวนการนี้ ต้องนำคู่กรณีเข้ามาในที่ประชุมหมู่คณะแล้วระงับเรื่องทะเลาะกันต่อหน้าโจทก์และจำเลย ให้ถูกต้องตามธรรม ตามวินัย

2. วิธีแบบ สติวินัย กระบวนการนี้ ให้ในกรณีที่มีผู้กล่าวหา พระอรหันต์ ว่าต้องอาบัติ แต่สงฆ์ทราบว่าคุณสมบัติของพระอรหันต์คือ ความเป็นผู้มีสติสมบูรณ์ คนมีสติจะไม่ทำผิดเพราะรู้ตัวเสมอ

3. วิธีแบบอมุหหวินัย แบบนี้ ใช้ในกรณีผู้ทำผิดในขณะที่วิกลจริต เมื่อหายบ้าแล้วก็ยกผลประโยชน์ให้ กรณีเช่นนี้ ทางกฎหมายก็ไม่เอาผิดคนที่ทำผิดเพราะสติไม่สมประกอบ

4. วิธีแบบ ปฎิญาตกรณะ กรณีนี้ ให้ระงับตามผู้ทำผิดสารภาพตามความผิดที่ทำลงไป

5. วิธีแบบ เยภุยยสิกา กรณีนี้ ใช้เสียงส่วนมาก แบบคณะลูกขุน หรือความเห็นแบบประชาพิจารณ์

6. วิธีแบบ ตัสสปายสิกาใช้ในกรณี ที่ผู้ทำผิด ไม่ยอมรับสารภาพ แต่จำนนด้วยหลักฐาน จึงตัดสินตามความผิดที่ละเมิดลงไป

7. วิธีแบบ ติมวัตถการกะใช้ในกรณีที่เรื่องยุ่งยาก กระทบต่อความมั่นคง ลำบากจะเข้าข้างฝ่ายใด จึงเลือกวิธีประนีประนอมกันทั้งสองฝ่าย ไม่พินความเกา สางชำระความเดิมไม่พินฝอยหาตะเข็บให้เล็กแล้วต่อกัน ดูจเห็นสิ่งไม่สะอาด จึงนำหมูนามากลบเสีย สมานฉันท์ คงจะใช้แบบนี้ก็ได้ คือ การประนีประนอมดังที่กล่าวมาเป็นเรื่องของแบบเลือกในการหาทางสงบข้อขัดแย้งตามพระวินัยดูการตัดสินบรรพชิตทางกฎหมายบ้านเมืองในกาลสถิตยุดิธรรม ตามหลักนิติศาสตร์ หรือ นิติธรรม (พิสิฎฐ์ โคตรสุโพธิ์, 2549 : 14 - 15) ฉะนั้น แต่ละสังคมจึงมีการกำหนดกติการ่วมกันของสังคม เช่นการบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ เกิดขึ้นมาเพื่อป้องกันและจัดการกับปัญหาความรุนแรงแต่ความรุนแรงก็ยังดำรงอยู่และรับรู้ได้ในรูปแบบของความรุนแรงทางตรงและความรุนแรงทางอ้อมเช่นเดียวกับพุทธทาสภิกขุได้วิเคราะห์และเห็นว่าลำดับการเกิดความรุนแรงในหมู่มนุษย์ซึ่งสอดคล้องกับพรหมชาลสูตรว่า เพราะอาศัยเวทนา จึงเกิดตัณหา เพราะอาศัยตัณหา จึงเกิดการแสวงหาเพราะอาศัย การแสวงหาจึงเกิดการได้มา เพราะอาศัยการได้มา จึงเกิดการปลงใจรักเพราะอาศัยการปลงใจรัก จึงเกิดฉันทะด้วยอำนาจแห่งความเพลิดเพลิน จึงเกิดความสยบมัวเมาเพราะอาศัยความสยบมัวเมา จึงเกิดความจับอกจับใจ เพราะอาศัยความจับอกจับใจ จึงเกิดความตระหนี่ไม่เอียงแบ่ง เพราะอาศัยความตระหนี่ จึงเกิดความหึงหวง เพราะเกิดความหึงหวงจึงเกิดการใช้อาวุธไม้ มีดคมเพราะเกิด การใช้อาวุธจึงเกิดการโกลาหลุ่นวายการวิวาทเกิดการกล่าวคำหยาบได้เกิดถ้อยคำส่อเสียด และเกิดถ้อยคำสาธุวาทอนมีมูลจากการหึงหวงนั้น ๆ บาบเป็นอนุสกรรมย่อมเกิดได้หลายอาการในอย่างนี้ (พุทธทาสภิกขุ, 2531 : 23 - 24)

บทที่ 3

ความรุนแรงทั่วไปและความรุนแรงในพุทธศาสนาเถรวาท

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความรุนแรงและความรุนแรงในพุทธศาสนาเถรวาทครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับ ความหมาย ประเภท สาเหตุ และผลกระทบของความรุนแรง ตามขอบเขตของพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งสรุปได้ดังนี้

3.1 ความหมายของความรุนแรง

ผู้รู้หลายท่านได้ให้ความหมายคำว่า ความรุนแรง อาทิ เช่น ญฐนนท์ ทวีสิน (2542) ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

1. ความรุนแรงต่อร่างกาย หมายถึง การใช้กำลัง และ/หรืออุปกรณ์ใด ๆ เป็นอาวุธ แล้วมีผลทำให้ผู้ถูกกระทำ บาดเจ็บต่อร่างกาย เช่น การตบ ผลัก ตี เตะ ต่อย เป็นต้นระดับความรุนแรงแตกต่างกันออกไป

2. ความรุนแรงต่อจิตใจ หมายถึง การกระทำ หรือละเว้นไม่กระทำ ทอดทิ้ง เพิกเฉยไม่ดูแล ไม่ใส่ใจ ไม่ให้เกียรติ การทำร้ายจิตใจมีผลทำให้ผู้ถูกกระทำ ได้รับความเสียหาย เสียสิทธิและเสรีภาพ เช่น การพูดจาดูถูก ด่าทอ เหยียดหยาม ปล่อยปละทอดทิ้ง ปฏิเสธสิทธิที่พึงมีพึงได้ อร อนงค์ อินทรจิตร และนรินทร์ กรินชัย (2542: 3) ได้ให้ความหมายของความรุนแรงไว้ว่า ความรุนแรง หมายถึง พฤติกรรมและการกระทำใดที่เป็นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลทั้งร่างกาย วาจา จิตใจ ทางเพศ โดยการบังคับ ชูเกียรติ ทุบตี เตะต่อย ตลอดจนคุกคาม จำกัด และกีดกันสิทธิเสรีภาพทั้งในที่สาธารณะ และในการดำเนินชีวิตส่วนตัว ซึ่งเป็นผลหรืออาจจะเป็นผลให้เกิดความทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกาย และจิตใจแก่ผู้ถูกกระทำ บุญวดี เพชรรัตน์ (2543:200) ได้ให้ความหมายของความรุนแรงไว้ว่า ความรุนแรงหมายถึง พฤติกรรมที่ปลดปล่อยความโกรธ ความกลัว และภาวะหวาดหวั่น ไปยังบุคคลอื่น เช่น คนรอบข้าง หรือวัตถุสิ่งของด้วยขาดการยับยั้งชั่งใจ เป็นเหตุให้ผู้อื่นเดือดร้อนด้วยการทำอันตรายผู้อื่น ซึ่งอาจเป็นอันตรายสาหัสจนถึงแก่ชีวิตได้ อนุช อาภาภิรม (2543:11) ได้ให้ความหมายของความรุนแรงไว้ว่า ความรุนแรง หมายถึง การใช้กำลังคุกคาม หรือทำร้าย เพื่อควบคุมหรือครอบครองบุคคลหรือทรัพย์สิน Stuart (1981: 3) ได้ให้ความหมายของความรุนแรงไว้ว่าความรุนแรงหมายถึง การกระทำ ใด ๆ ที่เป็นการใช้กำลัง และเจตนาประทุษร้าย ทำให้เสียหาย ทำลายหรือข่มขู่ Corsini (1999: 1052) ได้ให้ความหมายของความรุนแรงไว้ดังนี้

ความรุนแรง หมายถึง การแสดงความเกลียดชัง ความเป็นปรีภัย และดูต่ำกว่ากล่าวตลอดจนใช้กำลังทางกายโดยตรงต่อบุคคลหรือทรัพย์สิน

ความรุนแรง หมายถึง พฤติกรรมที่ทำ อันตรายต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยปราศจากความเกลียดชัง ความเป็นปรีภัย หรือดูต่ำกว่ากล่าวต่อสิ่งนั้น

จากความหมายของความรุนแรงข้างต้นกล่าวได้ว่า ความรุนแรงหมายถึงการกระทำ ใด ๆ ที่เป็นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลทั้งทางร่างกาย และจิตใจ ซึ่งเป็นผลหรืออาจจะเป็นผลให้เกิดความทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจของผู้ถูกกระทำ ซึ่งแบ่งออกเป็นความรุนแรงต่อร่างกาย หมายถึง การใช้กำลัง และหรืออุปกรณ์ใด ๆ เป็นอาวุธคุกคามหรือทำร้าย ขว้างปาห่มของใส่ ผลัก กระชาก

เขย่า ใช้มือฟาด ตบ ทูบตี เตะต่อย และใช้มีดหรือปืนเข้าทำร้าย ส่งผลให้ผู้ถูกกระทำ ได้รับบาดเจ็บ ต่อร่างกายหรืออาจถึงแก่ชีวิต ความรุนแรงต่อจิตใจ หมายถึง การกระทำใด ๆ ซึ่งมีผลทำให้ ผู้ถูกกระทำ ได้รับความเสียหาย หวาดกลัวหรือตกใจ เสียสิทธิและเสรีภาพ เช่น การพุดจาถูก ด่าทอ ชมชู้ ตะคอกใส่ มองด้วยความเหยียดหยามไม่ให้เกิดเกียรติ ตลอดจนจำกัดและกีดกันสิทธิเสรีภาพทั้งในที่ สาธารณะและในการดำเนินชีวิตส่วนตัว องค์การอนามัยโลก (WHO,1995) ได้นิยามความรุนแรงไว้ว่า ความรุนแรง หมายถึง การจงใจใช้กำลังหรืออำนาจทางกายเพื่อข่มขู่หรือกระทำต่อตนเองต่อผู้อื่น ต่อ กลุ่มบุคคลหรือชุมชนซึ่งมีผลทำให้เกิดหรือมีแนวโน้มที่จะมีผลให้เกิดการบาดเจ็บ ตาย หรือเป็น อันตรายต่อจิตใจ หรือเป็นการยับยั้งการเจริญงอกงามหรือการกีดกันหรือปิดกั้น ทำให้สูญเสียสิทธิบาง ประการ และขาดการได้รับในสิ่งที่สมควรจะได้รับ ดังนั้น ความรุนแรงในที่นี้จึงไม่ได้หมายรวมถึง การ บาดเจ็บหรืออันตรายที่เกิดขึ้นจากอุบัติเหตุหรือความไม่ตั้งใจ นอกจากนี้ คำนิยามยังเกี่ยวข้องกับคำ ว่า การใช้อำนาจ นอกเหนือไปจาก การใช้กำลังทางกาย เพื่อกระทำต่อผู้อื่น ทำให้ความหมายของคำ ว่าความรุนแรงมีขอบเขตกว้างขึ้น และเห็นภาพการกระทำที่ชัดเจนขึ้น ครอบคลุมถึงผลของการ กระทำที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจ รวมทั้งการคุกคามหรือการข่มขู่ด้วย การใช้อำนาจยังรวมถึง การละเว้นไม่ปฏิบัติหรือการปล่อยปละละเลยไม่ปฏิบัติ ยังผลทำให้เกิดความรุนแรงอย่างเห็นได้ชัด จากการกระทำนั้น ดังนั้น การใช้อำนาจหรือการใช้กำลังทางกาย จึงควรรวมถึงการละเว้นไม่กระทำ หรือการกระทำทุกประเภทที่ก่อให้เกิดผลเสีย ทั้งต่อร่างกาย จิตใจ และเพศ ของผู้อื่น รวมทั้งการฆ่า ตัวตาย และการทำร้ายตนเองในรูปแบบต่าง ๆ สำหรับผลที่เกิดจากความรุนแรงที่ระบุไว้ในคำนิยามนี้ ได้ครอบคลุมทั้งอันตรายต่อจิตใจและทำให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ไม่ดี การบาดเจ็บและการตาย สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจในผลต่อสุขภาพและสวัสดิภาพของบุคคล ครอบครัวและชุมชนที่เกิดจาก ความรุนแรงในรูปแบบที่กว้างขึ้น

3.2 ประเภทความรุนแรง (Typology of Violence)

องค์การอนามัยโลก (WHO, 1997) ได้แบ่งประเภทของความรุนแรงไว้ในเบื้องต้นเป็น 3 กลุ่ม ใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ความรุนแรงต่อตนเอง (Self-directed Violence)
2. ความรุนแรงระหว่างบุคคล (Interpersonal Violence)
3. ความรุนแรงระหว่างกลุ่ม (Collective Violence)

1) ความรุนแรงต่อตนเอง (Self-directed Violence) หมายถึง ลักษณะความรุนแรงที่เกิดขึ้น จากบุคคลกระทำต่อตนเอง ความรุนแรงกลุ่มนี้ยังสามารถแบ่งย่อยเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 พฤติกรรมการฆ่าตัวตาย ซึ่งรวมทั้งความคิดฆ่าตัวตาย ความพยายามฆ่าตัวตายและการ ฆ่าตัวตายโดยสมบูรณ์

1.2 พฤติกรรมการทำร้ายตนเอง หมายถึงการกระทำให้ตนเองบาดเจ็บ และพฤติกรรมทำ ร้ายตนเองอื่น ๆ ที่มุ่งร้ายต่อตนเองหรือทำให้ตนเองอยู่ในภาวะเสี่ยงอันตราย แต่ไม่จำเป็นต้องมีผลถึง เสียชีวิต

2) ความรุนแรงระหว่างบุคคล (Interpersonal Violence) หมายถึง ความรุนแรงที่กระทำโดย

บุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่น ความรุนแรงกลุ่มสามารถแบ่งย่อยเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.1 ความรุนแรงในครอบครัว หมายถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัว คู่สมรสที่ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นเฉพาะภายในบ้านเท่านั้น ได้แก่ ความรุนแรงต่อเด็ก(Child abuse) ความรุนแรงระหว่างสามีภรรยา (Intimate partner violence) และความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ (Elder abuse)

2.2 ความรุนแรงในชุมชน หมายถึง ความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลภายนอกบ้านที่คุ้นเคยกัน หรือเกิดจากบุคคลที่รู้จักกันโดยไม่มีความสัมพันธ์ต่อกัน หรือเกี่ยวข้องเป็นญาติพี่น้องกัน หรือคนแปลกหน้าได้แก่ ความรุนแรงที่เกิดจากการร่วมกระทำผิดตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป (Gang violence) การใช้ความรุนแรงทางเพศ การข่มขืนโดยคนแปลกหน้า (Stranger rape and sexual assault) การใช้ความรุนแรงแบบสุ่มกระทำต่อใครก็ได้ (Random acts of violence) การใช้ความรุนแรงทางกาย ระหว่างวัยรุ่น (Physical assaults between youths) ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในคูรัก(Dating violence) และความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสถานที่หรือสถาบันต่าง ๆ ได้แก่ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ในที่ทำงานหรือโรงงาน ได้แก่ การลวนลามทางเพศ (Sexual harassment) และความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสถานพยาบาลคนชรา ได้แก่ การทอดทิ้งไม่ดูแลและการทุบตี

3) ความรุนแรงระหว่างกลุ่ม (Collective Violence) หมายถึง ความรุนแรงที่กระทำโดยกลุ่มบุคคลกลุ่มใหญ่ เป็นความรุนแรงที่เกิดจากรัฐหรือประเทศ ซึ่งอาจเป็นการใช้ความรุนแรงโดยแอบแฝงอยู่ในรูปแบบของการใช้กฎหมายทางสังคมเป็นเครื่องมือในการก่อให้เกิดผลเสียต่อบุคคลและความไม่เท่าเทียมกันหรือเลือกปฏิบัติระหว่างเพศ เป็นต้น ซึ่งความรุนแรงกลุ่มนี้สามารถแบ่งย่อยออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

3.1 ความรุนแรงทางสังคม หมายถึง การใช้ความรุนแรงในประเด็นปัญหาทางสังคม ได้แก่ การกระทำอาชญากรรมการใช้ความรุนแรงที่เกิดจากความเกลียดชัง เหยียดผิว หรือเหยียดเชื้อชาติ กลุ่มชน (Hate crimes) การกระทำของผู้ก่อการร้าย (Terrorist acts) หรือการใช้ความรุนแรงโดยกลุ่มประท้วง (Mob violence)

3.2 ความรุนแรงทางการเมือง หมายถึง การใช้ความรุนแรงที่เกิดจากสงคราม ความขัดแย้ง และการใช้ความรุนแรงของรัฐ หรือความรุนแรงที่เกิดจากคนกลุ่มใหญ่ ได้แก่ การข่มขืนระหว่างสงคราม และการใช้ความรุนแรงที่มีผลต่อร่างกายและจิตใจในกิจการของสงครามเช่น การทรมาน เหยียดทางการเมือง เป็นต้น

3.3 ความรุนแรงทางเศรษฐกิจ หมายถึง การใช้ความรุนแรงโดยกลุ่มคนกลุ่มใหญ่ที่หวังผลทางเศรษฐกิจ รวมทั้งกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการล้มเหลวทางเศรษฐกิจ การโจมตีทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดผลลบด้านเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม การปฏิบัติไม่ใช้บริการที่จำเป็น การกระทำที่ก่อให้เกิดการแตกแยกทางเศรษฐกิจ มูลเหตุจูงใจให้เกิดการใช้ความรุนแรงในกลุ่มนี้ อาจเกิดจากแรงจูงใจเพียงประเด็นเดียวหรือหลาย ๆ ประเด็นร่วมกันก็ได้

3.3 ลักษณะของความรุนแรง

Galtung (อ้างถึงใน ชลิตาภรณ์, 2545: 144-148) ได้เสนอแนวความคิดที่แบ่งความรุนแรงออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ความรุนแรงทางตรง (Direct Violence) เป็นปรากฏการณ์ที่เห็นได้ชัดเจนและคนทั่วไปน่าจะเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นความรุนแรง เพราะมีร่องรอยปรากฏให้เห็นบนร่างกายของมนุษย์ในรูปแบบของบาดแผล เลือดเนื้อและการสูญเสียชีวิต รวมทั้งความเสียหายต่อวัตถุและทรัพย์สินของผู้คนการทำทารุณกรรม และการทำร้ายร่างกายด้วยวิธีการต่าง ๆ หรือการฆ่าฟันกันของผู้คนจึงเป็นเรื่องของความรุนแรงทางตรงที่เห็นได้ง่ายและชัดเจนที่สุด และการกระทำที่อาจจะไม่ได้ทำให้เกิดการบาดเจ็บทางร่างกาย หรือการสูญเสียชีวิตในทันที แต่กระทบต่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์การปิดล้อมดินแดนหรือการห้ามการติดต่อทางการค้า และการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประเทศส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในประเทศหรือบริเวณที่ถูกปิดล้อมเพราะการขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภค ทำให้เกิดสภาพการขาดอาหารและปัญหาด้านสาธารณสุขอื่นๆ ตามมา การบังคับขูดเยียดกลุ่มเกลาปลูกฝังระบบความเชื่อความหมายและวิถีชีวิตที่เฉพาะเจาะจงต่อกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมย่อยต่างไปโดยกลุ่มที่เป็นวัฒนธรรมหลักส่งผลกระทบต่อความต้องการที่จะดำรงอัตลักษณ์ที่แตกต่างออกไปของคนในกลุ่มวัฒนธรรมย่อยก็นับว่าเป็นความรุนแรงทางตรงเช่นกัน

2. ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence) หมายถึง โครงสร้างที่ทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างคนที่มีตำแหน่งหน้าที่แตกต่างกันในโครงสร้างนั้น ผู้ที่มีอำนาจมากกว่าเอาเปรียบผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่าในกระบวนการปฏิสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนระหว่างกันความไม่เท่าเทียมในการแลกเปลี่ยนกระทบความอยู่รอดและความเป็นอยู่ของผู้ที่เสียเปรียบในโครงสร้าง ทำให้คนเหล่านี้ต้องทนทุกข์ทรมานจากความยากจนแร้นแค้น ความอดอยากขาดแคลนอาหาร ยารักษาโรคและบริการด้านสุขภาพที่จำเป็น ความขาดแคลนเช่นนี้กระทบกับความอยู่ดีมีสุขของ ผู้ที่เป็นฝ่ายเสียเปรียบในโครงสร้าง ปัญหาเหล่านี้มักจะถูกมองว่าเป็นเรื่องของความยากจนอันเป็น ผลมาจากความด้อยพัฒนาที่แก้ไขได้โดยกระบวนการพัฒนาหรือทำให้ทันสมัย ทั้งที่สภาพความอดอยากแร้นแค้นที่เป็นอยู่นั้นเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างที่เป็นอย่างอยู่ และจะดำรงอยู่ต่อไปถ้าโครงสร้างยังคงมีลักษณะที่เอื้อต่อคนบางกลุ่ม และทำให้คนบางกลุ่มเสียเปรียบอยู่เช่นเดิม นอกจากผลกระทบทางร่างกายแล้ว ความรุนแรงเชิงโครงสร้างยังมีผลต่อจิตใจและ จิตวิญญาณของผู้คนในสังคมผ่านกระบวนการควบคุมการพัฒนาสำนึก ร่วมและการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางสังคมของกลุ่มคนที่เป็นฝ่ายเสียเปรียบในโครงสร้างที่เป็นอยู่กระบวนการ ดังกล่าวมักจะอยู่ในรูปของการจำกัดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความเป็นไปในสังคมและการผลักดันกลุ่ม ที่มีอำนาจน้อยไปอยู่ที่ชายขอบของสังคม ทำให้ปัญหาและเรื่องราวของคนเหล่านี้กลายเป็นเรื่อง เล็ก ๆ ที่ไม่มีความสำคัญ ทำให้คนในสังคมมองไม่เห็นสภาพของการกดขี่ เอาเปรียบที่เป็นอยู่ กระบวนการเหล่านี้เป็นเครื่องมือหลักในการควบคุมคนในสังคมให้อยู่ในตำแหน่งแห่งที่ของตน โดยไม่ต้องคำถามหรือท้าทายโครงสร้างเชิงอำนาจที่มีความไม่เท่าเทียมและการกดขี่ฝังตัวอยู่สภาพของความรุนแรงเชิงโครงสร้างลักษณะนี้ มักจะถูกใช้เพื่ออธิบายทวิลักษณ์ในสังคมไทยที่ปรากฏ ในความแตกต่างระหว่างคนจนคนรวย หรือระหว่างเมืองกับชนบท และโครงสร้างทางสังคมมิติ อื่น ๆ เช่น ศาสนา วัฒนธรรม และเพศ เป็นต้น

3. ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (Cultural Violence) คือ ระบบความเชื่อ ความหมายของสังคม มีคำ อธิบายที่ทำให้เอารอดเอาเปรียบ รวมทั้งการทำ ร้ายร่างกาย และจิตใจระหว่างคนในสังคม กลายเป็นเรื่องที่ยอมรับได้หรือต้องยอมรับ วัฒนธรรมในฐานะที่เป็นกรอบความหมายที่คนใช้ในการ ทำ ความเข้าใจตนเองและชีวิตทางสังคม มีแง่มุมที่ทำให้ความชอบธรรมกับความรุนแรงหลายรูปแบบ ทำให้ปรากฏการณ์ที่เป็นความรุนแรงทางตรงและความรุนแรงเชิงโครงสร้างกลายเป็นเรื่องที่ยอมรับ ได้หรือเป็นเรื่องถูกต้อง หลายสิ่งหลายอย่างที่ทำให้เกิดความทุกข์ยากทางกายและทางใจให้กับคนใน สังคมจึงไม่ถูกจัดหรือมองเห็นเป็นความรุนแรง เช่น การชกมวย ในความเข้าใจของคนทั่วไปการที่คน สองคนต่อสู้กันบนสังเวียน เช่นนี้ไม่นับว่าเป็นความรุนแรง แต่เป็นกีฬาที่เป็นที่ยอมรับและมีผู้สนใจ ติดตามมากมาย และคนในสังคมก็นั่งดูการต่อสู้ของนักมวยที่บางครั้งก็ทำให้บาดเจ็บสาหัสได้อย่าง สนุกสนานและภาคภูมิใจ ในหลายกรณีที่นักมวยของประเทศตนได้ชัยชนะเป็นต้นจะเห็นได้ว่าความ รุนแรงทางตรงถูกหล่อเลี้ยงอยู่ด้วยความรุนแรงเชิงโครงสร้างและความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม

3.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดพฤติกรรมความรุนแรง

Remshmidt (1993: 35-40) (อ้างถึงใน ชลิตาภรณ์, 2545: 123-125) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มี ผลต่อการเกิดพฤติกรรมรุนแรง ดังนี้

1. ปัจจัยด้านกรรมพันธุ์และร่างกาย ได้แก่ กรรมพันธุ์และสภาพแรกเกิด ผลจากระบบ ประสาท และระบบต่อมไร้ท่อ
2. Cognitive deficit ในระยะหลังได้มีการศึกษาพฤติกรรมรุนแรงในแง่ Cognitive มากขึ้น และพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างการเกิดพฤติกรรมรุนแรงกับความผิดปกติของระบบประสาท (neuropsychological impairment) ความผิดปกติของการทำงานของสมองเป็นเพียงสาเหตุหนึ่งของ Cognitive deficit ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมรุนแรง
3. ปัจจัยด้านบุคลิกภาพและ จิตพยาธิสภาพ
4. ปัจจัยด้านพัฒนาการและอายุ ได้แก่ พัฒนาการด้านจิตสังคมและความผิดปกติทางจิตเวช ในเด็กและวัยรุ่น
5. เพศ
6. สุราและสารเสพติด
7. ปัจจัยด้านจิตสังคม ได้แก่ ปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อกันและการส่งเสริม ลักษณะและพฤติกรรม ของผู้ถูกรกระทำ รุนแรง อิทธิพลจากการเลี้ยงดูในครอบครัว อิทธิพลจากสังคมในโรงเรียน อิทธิจาก กลุ่ม การส่งเสริมการใช้ความรุนแรงในสังคม สภาวะแวดล้อมประจำ วันที่พบเห็นการใช้ความรุนแรง ผลกระทบการสื่อต่าง ๆ และการขาดการควบคุมในสังคม ปัจจัยด้านสังคมนับว่ามีบทบาทสำคัญใน การเกิดพฤติกรรมรุนแรง เพราะในการพิจารณาพฤติกรรมรุนแรงไม่สามารถมองเฉพาะผลลัพธ์ของ การเกิดพฤติกรรม หรือให้การดูแลรักษาเฉพาะพฤติกรรม

Remshmidt 1993 (อ้างถึงใน ชลิตาภรณ์, 2545: 167-168) ได้กล่าวถึงการเพิ่มขึ้นของ พฤติกรรมรุนแรงในวัยรุ่นสาวในสังคมปัจจุบันซึ่งพอที่จะสรุปได้ดังนี้

1. สังคมปัจจุบันส่งเสริมความมีอิสระอย่างไรขอบเขต อิสระต้องควบคู่กับขอบเขตและความรับผิดชอบ เด็กต้องการและจำเป็นต้องมีขอบเขตเพื่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบและมีแนวทางในการปฏิบัติตน การเลี้ยงดูที่ขาดขอบเขตนอกจากจะไม่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กก็ยังมีคุณค่าและไม่เป็นแบบอย่างต่อเด็ก การรู้จักขอบเขตและกฎเกณฑ์นำมาสู่การวางตนอย่างเหมาะสมในด้านการคบหากับผู้อื่นและรู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น หากปราศจากสิ่งเหล่านี้คนเราจะไม่นิ่งถึงสิทธิของผู้อื่นและมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมรุนแรงได้ง่าย ดังนั้นในความมีอิสระจึงต้องมีขอบเขตในความรับผิดชอบ สิทธิ และหน้าที่ของตน

2. การเลี้ยงดูที่ส่งเสริมการสนใจแต่เรื่องของตนเอง (egocentric) สังคมคงต้องตั้งคำถามว่าการเลี้ยงดูเด็กที่ส่งเสริมความสนใจแต่เรื่องของตนเองจนไม่สนใจความต้องการความปรารถนาหรือความสนใจของคนอื่นนั้นเหมาะสมหรือไม่ พบว่าการเลี้ยงดูเช่นนี้นำไปสู่มุมมองแบบสนใจแต่เรื่องของตนเอง เรียกร้องแสดงความต้องการของตนเอง แทนที่จะเอาใจใส่ คำนึงถึงผู้อื่นประนีประนอมพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่น

3. การขาดแบบอย่างที่ดีในครอบครัว สภาพครอบครัวที่มี 3 รุ่น (ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ลูก) แทบไม่มีให้เห็นอีกแล้วหรือแม้แต่ครอบครัวที่อยู่กันพร้อมหน้าพ่อแม่ลูกก็น้อยลง ในเมืองใหญ่ทุก 2-3 ครอบครัว พ่อแม่แยกทางกัน การแยกทางกันของพ่อแม่เป็นเรื่องเศร้าสำหรับเด็กเสมอ และเด็กจำนวนหนึ่งต้องอยู่ในสภาพขาดแคลนทั้งวัตถุ และผู้ใหญ่ทั้ง 2 เพศที่เด็กต้องการเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตัว

4. การสูญเสียกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมในวัยรุ่น ในปัจจุบันความสนใจในศาสนาลดน้อยมาก การขาดหลักคุณธรรม ศีลธรรม ทำให้เด็กวัยรุ่นเหล่านั้นสูญเสียหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ผู้ที่ไม่เคยรู้จักข้อห้าม ไม่สนใจกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม ไม่สนใจศาสนาและวัฒนธรรม ไม่รู้จักเคารพสูงต่ำก็จะสนใจแต่ความคิดของตนเองเอาตัวเองเป็นใหญ่

5. ความยากจน ความขาดแคลน สภาพการตกงาน ทำให้สังคมขาดความมั่นคงและขาดการช่วยเหลือภายในสังคมนำไปสู่ปัญหาการใช้ความรุนแรงในสังคมขึ้น

สุรศักดิ์ หลาบมาลา(2538: 6-7) ได้กล่าวถึงสภาพสังคมที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงดังนี้

1. ความยากจน
2. ครอบครัวยากจนมักจะตามมาด้วยความแตกร้าง หย่าร้าง ขาดความอบอุ่น เด็กเลยเข้าร่วมกับแก๊ง ตามมาด้วยการกระทำ ที่ผิดกฎหมาย
3. ทารุณกรรมเด็ก เช่น ขบวนการข่มขืนและฆ่าเด็ก การใช้แรงงานเด็กอย่างทารุณและอื่น ๆ ที่ผู้ใหญ่กระทำ ต่อเด็ก
4. สังคมรุนแรงแทบทุกวันแทบทุกชั่วโมง จะมีข่าวโปรแกรมทางโทรทัศน์ วีดีโอ หรือภาพยนตร์ แสดงความรุนแรง ทั้งการกระทำ และวาจา เป็นจำนวนครั้งและชั่วโมงมากกว่าข่าวด้านความสงบและธรรมะหลายร้อยเท่า

5. ความนิยมในวัตถุ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ รถยนต์ เครื่องประดับ เสื้อผ้าดี ๆ เป็นต้นซึ่งพยายามให้ได้มาโดยไม่ใครคำนึงว่าวิธีการนั้นจะถูกต้องตามกฎหมายหรือศีลธรรมเพียงใด

6. ความกดดัน ผู้ปกครองหรือพ่อแม่บางคนพยายามจะให้เด็กหลาย ๆ อย่างทั้งวัตถุและเงินทอง คาดหวังหรือคาดหวังว่าเด็กจะทำ อย่างนั้นทำ อย่างนี้ โดยไม่ตระหนักว่าการกระทำ เช่นนั้นสร้างความกดดันแก่เด็กเป็นอย่างมาก ผู้ปกครองคงจะลืมนึกว่าเด็กก็คิดเองมีสติและพฤติกรรมเป็นเด็ก ผู้ปกครองทำ ด้วยความปรารถนาดีแต่ลืมนึกว่าเด็กคิดอย่างไรเมื่อเด็กมาโรงเรียนเมื่ออายุ 6 ขวบ เด็กก็จะเรียนรู้สภาพเช่นนั้นมาแล้วเมื่อมาถึงโรงเรียนมักจะก่อให้เกิดปัญหาแก่โรงเรียน มีพฤติกรรมรุนแรงเป็นผลเสียต่อตนเอง เพื่อนนักเรียน และคณะครูมาก

สมชาย จักรพันธุ์ (2543: 75-77) ได้กล่าวถึงปัญหาความรุนแรงในสังคมโดยเฉพาะความรุนแรงในกลุ่มวัยรุ่นซึ่งพอที่จะสรุปสาเหตุได้ดังนี้

1. การที่เด็กขาดสัมพันธภาพ ขาดการเอาใจใส่จากผู้ใหญ่ จะทำให้เด็กกลายเป็นเด็กที่ก้าวร้าว มีปัญหาและยากที่จะจัดการ เนื่องด้วยเด็กทุกคนต้องการสัมพันธภาพและความรักที่เข้มแข็งและต่อเนื่องในการสร้างสมความรู้สึกรับอุน ปลอดภัย ซึ่งจะพัฒนามาเป็นความรู้สึกมั่นคงในอารมณ์เวลาเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่

2. ผู้ปกครองหรือพ่อแม่ปราศจากแนวทางในการแนะนำ สั่งสอน เด็กจึงมักจะมีปัญหาทางพฤติกรรม

3. การที่พ่อแม่เสริมพฤติกรรมรุนแรงให้เด็กโดยไม่รู้ตัว เช่น ให้เด็กเรียนรู้วิธีการชกมวยการต่อสู้

4. การทุตี ตบหน้า หรือการลงโทษอย่างรุนแรง จะเป็นการแสดงให้เด็กเห็นว่าผู้ใหญ่ก็ใช้วิธีรุนแรงในการแก้ปัญหาและเป็นการสอนให้เขาใช้วิธีเดียวกันกับผู้อื่น การลงโทษทางร่างกายเป็นการหยุดยั้งพฤติกรรมที่ไม่ต้องการเพียงชั่วคราว แม้จะลงโทษรุนแรงขึ้นเด็กก็จะสามารถปรับตัวได้ภายในเวลาอันรวดเร็ว

5. การที่พ่อแม่สร้างกฎระเบียบของครอบครัวขึ้นมาแล้วไม่ปฏิบัติตาม จะทำให้เด็กเกิดความสับสนและพยายามหาช่องทางหลีกเลี่ยง

6. การที่เด็กได้เห็นความรุนแรงในครอบครัวหรือสังคม ซึ่งความรุนแรงในบ้านเป็นอันตรายและก่อให้เกิดความหวาดกลัวในเด็ก เขาต้องการบรรยากาศของบ้านที่อบอุ่นปลอดภัยโดยที่เขาไม่ต้องเติบโตมาพร้อมกับความกลัว เด็กที่เห็นความรุนแรงอาจจะไม่ใช่คนก้าวร้าวแต่จะเป็นผู้ที่แก้ปัญหาความขัดแย้งโดยใช้ความรุนแรง

7. การพบเห็นความรุนแรงทางสื่อ เช่น โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และวีดี โอเกมส์ อาจทำให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าว

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ (2523: 55-56) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดอารมณ์รุนแรงในนักเรียนวัยรุ่นไว้ดังนี้

1. สาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงทางกาย สำหรับสาเหตุนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประการ

1.1 การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายรวดเร็ว เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่านักเรียนวัยรุ่นเป็นช่วงระยะเวลาที่ร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านรูปร่าง สัดส่วน และสรีระภายใน จากการปฏิบัติงานต่าง ๆ ของต่อมไร้ท่อ สิ่งเหล่านี้จะทำให้นักเรียนวัยรุ่นเกิดความวิตกกังวลเกี่ยวกับร่างกายของตน

นอกจากนี้วัยนี้ยังเป็นวัยที่ชอบบอกก้า ลังกายและต้องการอาหาร พักผ่อนอย่างเพียงพอด้วย ถ้าหากขาดอาหารหรือได้รับการพักผ่อนไม่เพียงพอแล้วจะทำให้เกิดอารมณ์เสียได้ง่าย

1.2 การเข้าสู่วุฒิภาวะทางเพศหรือสรีระเร็วหรือช้า นักเรียนวัยรุ่นที่เข้าสู่วุฒิภาวะทางเพศหรือสรีระช้าหรือเร็วกว่าเพื่อนจะทำให้เกิดอารมณ์วิตก เพราะเกรงว่าตนเองจะผิดไปจากคนอื่น ทำให้ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมได้

2. สาเหตุทางสภาพแวดล้อม จากการศึกษาโดยทั่วไปพบว่าการที่เด็กนักเรียนวัยรุ่นมีอาการรุนแรงนั้นมีสาเหตุมาจากสภาพแวดล้อมทางสังคมมากกว่าสาเหตุอื่นเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ทั้งในโรงเรียน เพื่อน และสิ่งอื่น การที่ต้องทำ ดั่งนี้ทำให้นักเรียนวัยรุ่นมีความรู้สึกว่าตนขาดความมั่นคงเปลี่ยนแปลงได้ง่าย

3.5 ความหมายของความรุนแรงในพุทธศาสนา

ผู้วิจัยให้คำจำกัดความ ความรุนแรงในพุทธศาสนาไว้ว่า “ความรุนแรง” หมายถึง “การประทุษร้ายทางร่างกาย วาจาและทางจิตใจ ทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่นที่มีผลเป็นความทุกข์ความเดือดร้อน” ซึ่งในพุทธปรัชญามีศัพท์ที่อยู่หลายคำที่ใช้ในความหมายนี้ เช่น โกรธ, อุปหानะ, พยาบาท, วิหิงสา, ปโทสะ, ปทุกฺกฺษะ, คำว่าบาตร.อุกเขปนียกรรม, ทัณฑกรรม, และในแต่ละศัพท์นั้นก็มีความหมายหนักเบาที่ต่างกันไป คือ โกรธ หมายถึง ความโกรธ กิริยาที่โกรธ ภาวะที่โกรธ โทสะ ความประทุษร้าย ภาวะที่ประทุษร้าย ความพยาบาท กิริยาที่พยาบาท ภาวะที่พยาบาท ความพิโรธ ความดุร้าย ความเกรี้ยวกราด ภาวะที่จิตใจไม่ยินดีอันใด นี้เรียกว่า ความโกรธ ความโกรธนี้ถ้าบุคคลใดละไม่ได้ บุคคลนั้นเรียกว่า ผู้มักโกรธ (อภิ.ธ. 36/58) อุปหानะ หมายถึง ความผูกโกรธ ความโกรธมีในเบื้องต้น ความผูกโกรธมีในภายหลังความผูกโกรธ กิริยาที่ผูกโกรธ ภาวะที่ผูกโกรธ การไม่หยุดโกรธ การตั้งความโกรธไว้ การดำรงความโกรธไว้ การไหลไปตามความโกรธ การตามผูกพันกับความโกรธไว้ นี้เรียกว่าความผูกโกรธ ความผูกโกรธนี้ อันบุคคลใดละไม่ได้บุคคลนั้นเรียกว่า ผู้ผูกโกรธ (อภิ. ธ.36/58) พยาบาท หมายถึง ความคิดร้าย มุ่งจะทำร้ายเขา ใครพูดไม่ถูกใจก็คิดตำหนิเขา คิดจะทำร้ายฆ่าเขา ทำร้ายผู้อื่นทำร้ายตัวเอง ฆ่าตัวตาย ซึ่งเป็นเพราะอำนาจพยาบาท เป็นอาการอย่างหนึ่งของโทสะ ปโทส หมายถึง ความประทุษร้าย ความโกรธ ความขัดเคือง ความประสงคร้ายโทษ ความผิด ความเสียหาย ข้อบกพร่อง (พจนานุกรมพุทธศาสตร์ 2538,325) วิหิงสา หมายถึงความเบียดเบียน การทำร้าย, ปทุกฺกฺษะ. ประทุษร้ายทำให้เลว (พจนานุกรมพุทธศาสตร์ 2525: 141) สเทกัจฉา หมายถึง อาบัติที่ยังพอเยียวยาหรือแก้ไขได้ ได้แก่ อาบัติอย่างกลางและอย่างเบา คือตั้งแต่สังฆาทิเสสลงมากับอบตกิจฉา ความรุนแรงอย่างเบาที่แก้ไขได้ (พจนานุกรมพุทธศาสตร์ 2540 : 297) อตกิจฉา หมายถึง หมายถึง อาบัติมิโทษหนักถึงที่สุด ต้องแล้วขาดจากความเป็นภิกษุคืออาบัติ ปาราชิก คู่กับ สเทกัจฉา (พจนานุกรมพุทธศาสตร์ 2540 : 362) คำว่าบาตร หมายถึงความว่า ไม่ยอมคบค้าสมาคมด้วย หมายถึง สังฆกรรมที่พระสงฆ์ประกาศลงโทษคฤหัสถ์ผู้ประทุษร้ายต่อศาสนาด้วยการไม่คบ ไม่รับบิณฑบาต ทัณฑกรรม หมายถึง การลงอาชญา การลงโทษ ได้แก่ การลงโทษสามเณรคล้ายกับการปรับอาบัติ ภิกษุได้แก่การกักบริเวณ ห้ามไม่ให้เข้า ห้ามไม่ให้ออกจากอาราม หรือการให้ตักน้ำขุ่นปน ขนทราย อุกเขปนียกรรม หมายถึง กรรมอันสงฆ์พึงทำแก่ภิกษุอันจะพึงยกเสีย ได้แก่ วิธิลงโทษที่สงฆ์กระทำแก่

ภิกษุผู้ต้องอาบัติแล้วไม่ยอมรับว่าเป็นอาบัติหรือไม่ยอมทำคืน หรือมีความเห็นชั่วร้าย (ทิฏฐิบาป) ไม่ยอมสละซึ่งเป็นทางเสียศีลสามัญญตาหรือทิฏฐิสามัญญตา โดยยกเหตุเสียจากการสมโภชกับสงฆ์ คือไม่ให้ฉันร่วม ไม่ให้อยู่ร่วม ไม่ให้มีสิทธิเสมอกับภิกษุทั้งหลาย ถูกตัดสิทธิแห่งภิกษุชั่วคราว

สรุปได้ว่าความรุนแรงเป็นสภาวะอารมณ์ที่ส่งผลกระทบต่อทั้งทางด้านร่างกายและด้านจิตใจทั้งต่อตนเองและบุคคลอื่นที่ก่อตัวขึ้นมาจากภายในจิตแล้วส่งผลออกมาทางกาย และวาจาและให้บุคคลกระทำไปตามสภาวะอารมณ์ของกิเลสในแต่ละประเภทเป็นเหตุให้ทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำมีผลเป็นความทุกข์ความเดือดร้อน

3.6 ระดับของความรุนแรงในพุทธศาสนา

ความรุนแรงในพุทธศาสนานั้นมีระดับความหนักเบาที่ต่างกันผู้วิจัยได้อาศัยหลักของพระธรรมและวินัยเป็นเกณฑ์ในการตัดสินความรุนแรงโดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. ความรุนแรงอย่างเบาที่แก้ไขได้ เรียกว่า (สเทกิจฉา)
2. ความรุนแรงอย่างกลางที่แก้ไขได้ แต่มีเงื่อนไข เรียกว่า (สเทกิจฉา)
3. ความรุนแรงอย่างหนักที่แก้ไขไม่ได้ เรียกว่า (อเทกิจฉา)

1) ความรุนแรงอย่างเบาที่แก้ไขได้ เรียกว่า (สเทกิจฉา) พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ เพื่อป้องกันความรุนแรงในหมู่คณะ และเพื่อการยอมรับว่าดีแห่งสงฆ์ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ เพื่อข่มบุคคลผู้เกี้ยวมาก เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคตเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้วเพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสังฆธรรม ฉะนั้นพระวินัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติแล้วจึงแบ่งได้เป็น 3 ระดับตามที่กล่าวมาแล้ว เรื่องความรุนแรงในระดับสเทกิจฉา ที่แก้ไขได้ที่ปรากฏในพุทธปรัชญาเถรวาทตั้งเรื่องในวินัยปิฎก มหาวิภังคสูตร ว่า (วิ. มหา. 1/127-131/260-287) ก็โดยสมัยนั้นแลภิกษุรูปหนึ่ง ไปสู่ลานตากผ้าของช่างย้อมเห็นผ้ามีราคามาก มีโดยจิตจับต้องผ้านั้นแล้ว ได้มีความรังเกียจว่าเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า ดูกรภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งไปสู่ลานตากผ้าของช่างย้อม เห็นผ้ามีราคามาก มีโดยจิตทำผ้านั้นให้เหวแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า ดูกรภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุผู้ถือเทียวบิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่ง พบผ้าห่มที่เขาตากไว้มีราคามาก มีโดยจิตจับต้องแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า ดูกรภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุผู้ถือเทียวบิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่ง พบผ้าที่เขาตากไว้ มีราคามาก มีโดยจิต ยังผ้านั้นให้เหวแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระมังหนอจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า ดูกรภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นทรัพย์ในกลางวัน แล้วได้ทำนimitไว้ด้วยหมายใจว่าจักลักในกลางคืน เธอเข้าใจทรัพย์นั้นแน่ แต่ลักทรัพย์ของตนมาแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระมังหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มี พระภาค ตรัสว่าดูกร

ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง นำทรัพย์ของผู้อื่นไป มีโดยจิตจับต้องภาระบนศีรษะแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว กระทบงอน จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า ดูกรภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งนำทรัพย์ของผู้อื่นไป มีโดยจิตจับต้องภาระที่คอแล้วได้ มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระทบงอน จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคพระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุ สัตตรสวัคคีย์ ช่วยกันขึ้นทับภิกษุรูปหนึ่งซึ่งอยู่ในจำพวกพระฉัพพัคคีย์ ด้วยตั้งใจว่าจักลงโทษให้ถึงมรณภาพ แล้วพวกเธอมีความรังเกียจว่า พวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วกระทบงอน จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติปาจิตตีย์. (วิ.มหา.1/127-131/ 260- 287)

สรุปได้ว่าความรุนแรงอย่างเบาที่เป็น สติเกจฉานัน สามารถแก้ไขได้ตามหลักของพระวินัยกรรมด้วยการเทศนาอาบัติก็จะพ้นได้ ตราบใดที่ยังไม่ทำคืนอาบัติ จิตใจก็จะเกิดความวิปัสสนาหรือไม่สบายใจอยู่ตราบนั้นและจะขัดขวางทางมรรคผลนิพาน ตัวอย่างเช่น นาคเอรกปัตรได้เกิดความสงสัยในตนเองว่าได้จับตระไคร้หน้าคิดว่า เป็นอาบัติแล้วยังไม่เทศนาอาบัติแล้วมรณภาพแล้วไปเกิดเป็นพญานาคชื่อเอรกปัตรอยู่ในบาดาล

2) ความรุนแรงระดับกลาง (สติเกจฉา) แก้ไขได้แต่มีเงื่อนไข พัฒนาการของความ

รุนแรงในพุทธศาสนา ได้ทวีความรุนแรงขึ้นมาเป็นลำดับจากการที่มีโทษเบาเป็นที่รังเกียจของชาวบ้านและเป็นที่รังเกียจของหมู่คณะด้วยกันดังปรากฏในพระวินัยปิฎก มหาวิภังคสูตร (วิ. มหา 1 /269/291/293)อนาลบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถิ ครั้นท่านพระอุทายีอยู่ในป่า วิหารท่านงดงามน่าดู น่าชม มีห้องกลาง มีระเบียบโดยรอบ เตี้ยตั่ง พูกหมอน จัดไว้เรียบร้อย น้ำฉันทน้ำใช้ตั้งไว้ดีแล้ว บริเวณสะอาดเรียบร้อย ประชาชนเป็นอันมาก พวกเขามาชมวิหารของท่าน พระอุทายี แม้พราหมณ์คนหนึ่งกับภรรยา ก็เข้าไปหาท่านพระอุทายี แล้วได้กล่าวกะท่านว่า พวกผมอยากชมวิหารของท่าน ท่านพระอุทายีก็กล่าวเชียวว่า ถ้าเช่นนั้น เชิญชมเถิดพราหมณ์ แล้วถือลูกตาลไขลิ้มผลึกบานประตูเข้าไปแม้พราหมณ์นั้นก็ตามหลังท่านพระอุทายีเข้าไปส่วนพราหมณ์ตามหลังพราหมณ์เข้าไป ขณะนั้น ท่านพระอุทายีเดินไปเปิดบานหน้าต่างบางตอนปิดบานหน้าต่างบางตอนรอบห้องแล้วย้อนมาทางหลัง จับอวัยวะน้อยใหญ่ของพราหมณ์นั้นครั้งพราหมณ์นั้นสนทนากับท่านพระอุทายีแล้ว ก็ลากลับไป พราหมณ์นั้นดีใจเปล่งวาจาแสดงความยินดีว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้ อยู่ในป่าเช่นนี้ยังมีอริยาศีลดีแม้ท่านพระอุทายีอยู่ในป่าเช่นนี้ ก็ยังมีอริยาศีลดีเมื่อพราหมณ์กล่าวอย่างนี้แล้ว พราหมณ์ได้กล่าวกะพราหมณ์นั้นว่า พระอุทายีจะมีอริยาศีลดีแต่ไหน เพราะพระอุทายีได้จับอวัยวะน้อยใหญ่ของดิฉันเหมือนที่ท่านจับดิฉันพอได้ทราบดังนั้น พราหมณ์จึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้ เป็นผู้ไม่ละอาย หุศีล พุดเท็จ พระสมณะเหล่านี้ยังจับบัญญัติธรรม เป็นผู้ประพฤติธรรมประพฤติเรียบร้อย ประพฤติพรหมจรรย์ พุดจริง มีศีล มีกัลยาณธรรม ดังนี้เล่า ความเป็นสมณะของพระสมณะเหล่านี้ไม่มี ความเป็นพราหมณ์ของพระสมณะเหล่านี้ไม่มี ความเป็นสมณะของพระสมณะเหล่านี้พินาศแล้ว ความเป็นพราหมณ์ของพระสมณะเหล่านี้พินาศแล้ว

ความเป็นสมณะของพระสมณะเหล่านี้จะมีแต่ไหน ความเป็นพราหมณ์ของสมณะเหล่านี้จะมีแต่ไหน พระสมณะเหล่านี้ปราศจากความเป็นสมณะแล้ว พระสมณะเหล่านี้ปราศจากความเป็นพราหมณ์แล้ว โฉน พระสมณะอุทายี จึงได้จับต้องอวัยวะน้อยใหญ่ของภรรยาเราต่อไปกุลสตรี กุลธิดา กุลกุมารี สະໄກ່ผู้มีสกุลกุลทาสี จักไม่กล้าไปสู่อารามหรือวิหาร เพราะถ้าไป พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร เหล่านี้ก็จะพึงประทุษร้ายเขาภิกษุทั้งหลายได้ยืนพราหมณ์นั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อยสันโดษ มีความละอวย มีความรังเกียจ ผู้ใคร่ต่อศึกษา ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนา ว่าโฉนท่านพระอุทายี จึงได้ถึงกายสังสัคคะกับมาตุคามเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

ประชุมสงฆ์ทรงบัญญัติสิกขาบท ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาค รับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้นในเพราะเหตุแรกเกิดนั้นแล้วทรงสอบถามท่านพระอุทายีว่า ดูกรอุทายี ขาวว่าเธอถึงกายสังสัคคะกับมาตุคามจริงหรือ ท่านพระอุทายีทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูกรโมฆบุรุษ การกระทำของเธอนั้นไม่เหมาะไม่สม ไม่ควร ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ โฉนเธอจึงได้ถึงกายสังสัคคะกับมาตุคามเล่าดูกรโมฆบุรุษ ธรรมอันเราแสดงแล้วโดยอเนกปริยาย เพื่อคลายความกำหนัด ไม่ใช่ เพื่อมีความกำหนัด เพื่อความพราก ไม่ใช่ เพื่อความประกอบ เพื่อความไม่ถ้อยมั่น ไม่ใช่ เพื่อมีความถ้อยมั่นมิใช่หรือ เมื่อธรรมชื่อนั้น อันเราแสดงแล้วเพื่อคลายความกำหนัด เธอยังจักคิดเพื่อมีความกำหนัดเราแสดงเพื่อความพรากเธอยังจักคิดเพื่อ ความประกอบ เราแสดงเพื่อความไม่ถ้อยมั่น เธอยังจักคิดเพื่อมีความถ้อยมั่น ดูกรโมฆบุรุษ ธรรมอันเราแสดงแล้วโดยอเนกปริยาย เพื่อเป็นที่สํารอกราคะ เพื่อเป็นสร่างความเมาเพื่อบรรเทาความกระหาย เพื่อเพิกถอนอาลัยเพื่อเข้าไปตัดวัฏฏะเพื่อสิ้นตัณหาเพื่อคลายกำหนัดเพื่อความดับทุกข์ เพื่อความไม่มีกิเลสเครื่องร้อยรัด มิใช่หรือ การละกามเราก็ก่อนแล้วการกำหนดรู้ความหมายในกาม การกำจัดความกระหายในกาม การเพิกถอนความตริกก้อนเกี่ยวข้องกับกาม การระงับความกลัดกลุ้มเพราะกาม เราก็ก่อนบอกไว้แล้วโดยอเนกปริยาย มิใช่หรือดูกรโมฆบุรุษ การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว อันที่แท้ การกระทำของเธอนั้นเป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส และเพื่อความเป็นอย่างอื่นของชนบางพวกที่เลื่อมใสแล้วครั้นพระผู้มีพระภาคทรงตีเตียนท่านพระอุทายีโดยอเนกปริยายแล้ว ทรงตีโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยวยากความเป็นคนบำรุงยาก ความเป็นคนมักมาก ความเป็นคนไม่สันโดษความคลุกคลีความเกียจคร้าน ทรงสรรเสริญคุณแห่งความเป็นคนเลี้ยงง่าย ความเป็นคนบำรุงง่าย ความมักน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อากักรที่น่าเลื่อมใสการไม่สะสม การปรารถนาความเพียรโดยอเนกปริยาย แล้วทรงทำธรรมมีกถาที่สมควรแก่เรื่องนั้นที่เหมาะสมแก่เรื่องนั้น แก่ภิกษุทั้งหลายแล้ว รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่าและเรื่องภิกษุว่ายากสอนยากสงฆ์ลงพรหมทัณฑ์พระฉันทะดังปรากฏ ในวินัยปิฎกมหาวีรังคสูตร(วิ.มหาวิ.1/607/654-655)ว่าโดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารโฆสิตารามเขตพระนครโกสัมพี ครั้งนั้น ท่านพระฉันทะประพติมารยาทอันไม่สมควรภิกษุทั้งหลายกล่าวตักเตือนอย่างนี้ว่า ดูกรฉันทะ ท่านอย่าได้กระทำอย่างนี้ประพติดังนี้ไม่ควรพระฉันทะกล่าวตอบว่า ดูกรท่านทั้งหลาย พวกท่านสำคัญว่าเราเป็นผู้ที่ท่านควรว่ากล่าวกระนั้นหรือ เราต่างหากควรว่ากล่าวพวกท่าน เพราะพระพุทธเจ้าก็ของเราพระธรรมก็ของเราพระลูกเจ้าของเราตรัสรู้ธรรมแล้ว พวกท่านต่างชื่อกัน ต่างโคตรกัน ต่างชาติกัน ต่างสกุลกันบวชรวมกันอยู่ดูกลมกล้ำพัดหญ้า

ไม้และไปไม้แห้งให้อยู่ร่วมกัน หรือคุดแม่ไม้ที่ไหลมาจากภูเขา พัดจอกสาหร่ายและแหนให้อยู่ร่วมกัน ฉะนั้น ดุกรท่านทั้งหลาย พวกท่านสำคัญว่าเราเป็นผู้ที่ท่านควรว่ากล่าวกระนั้นหรือ เราต่างหากควร ว่ากล่าวพวกท่าน เพราะพระพุทธเจ้าก็ของเราพระธรรมก็ของเราพระลูกเจ้าของเราตรัสรู้ธรรมแล้ว บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย สันโดษ มีความละเอียด มีความรังเกียจ ผู้ใคร่ต่อสิกขาต่างก็พากันฟังโทษ ตีเตียน โพนทนาว่า ไฉน ท่านพระฉันทะ อันภิกษุทั้งหลาย ว่ากล่าวอยู่ถูกทางธรรมจึงได้ทำตนให้เป็น ผู้อื่นใครๆ ว่ากล่าวไม่ได้ แล้วกราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระผู้มีพระภาคประมุขสงฆ์ทรงบัญญัติ สิกขาบทลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้นในเพราะเหตุ แรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามท่านพระฉันทะว่าดูกรฉันทะข้าว่า เธออันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่ถูก ทางธรรม ได้ทำตนให้เป็นผู้อื่นใครๆ ว่ากล่าวไม่ได้จริงหรือพระฉันทะทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูกรโมฆบุรุษ การกระทำของเธอนั้น ไม่เหมาะไม่สม ไม่คร ไมใช้กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ไม่ควรทำ ดูกรโมฆบุรุษ ไฉน เธออันภิกษุทั้งหลายว่ากล่าวอยู่ถูกทางธรรม จึงได้ทำตนให้เป็นผู้อื่นใครๆ ว่ากล่าวไม่ได้ ดูกรโมฆบุรุษ การกระทำของเธอนั้นไม่เป็นไปเพื่อความ เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้วโดยที่แท้การ กระทำของเธอนั้น เป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส และเพื่อความเป็นอย่างอื่น ของชนบางพวกที่เลื่อมใสแล้วครั้นพระผู้มีพระภาคทรงตีเตียนท่านพระฉันทะโดยอเนกปริยายดังนี้ แล้วตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยยาก ความเป็นคนบำรุงยาก ความเป็นคนมักมาก ความเป็นคนไม่ สันโดษความคลุกคลี ความเกียจคร้าน ตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลี้ยง่าย ความเป็นคนบำรุงง่าย ความมักน้อยความสันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อากาที่นำเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภ ความเพียรโดยอเนกปริยาย แล้วทรงธรรมมีกาที่สมควรแก่เรื่องนั้น ที่เหมาะสมแก่เรื่องนั้นแก่ภิกษุ ทั้งหลายแล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่าดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ 10 ประการ คือ เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ 1 เพื่อความสำราญ แห่งสงฆ์ 1 เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก 1 เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก 1 เพื่อป้องกันอาสวะอัน จะบังเกิดในปัจจุบัน 1 เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต 1 เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่ เลื่อมใส 1 เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว 1 เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสังฆธรรม 1 เพื่อถือ ตามพระวินัย 1

สรุปได้ว่าความรุนแรงอย่างกลางที่แก้ไขได้แต่มีเงื่อนไขด้วยกฎข้อวัตรและถือว่าความ รุนแรงระดับนี้เป็นครุอาบัติ คืออาบัติหนักที่แก้ไขได้และเป็นที่ยังเกียจของหมู่คณะถ้าเปรียบเทียบกับ ความผิดทางกฎหมายก็เท่ากับการถูกจองจำหรือติดคุกนั่นเองเพราะผู้ที่ทำความรุนแรงระดับนี้จะต้อง อยู่กรรมที่เรียกว่าประพฤติกฎฐานวิธีเป็นวิธีออกจากความรุนแรงโดยการประพฤติกฎวัตรเพื่อชดใช้แก่ การกระทำของตนอย่างน้อย 10 ชาติ หรือจนกว่าจะเห็นว่าตนเป็นผู้บริสุทธิ์ก็สามารถออกจาก ความผิดนั้นได้เป็นผู้บริสุทธิ์

3) ความรุนแรงที่แก้ไขไม่ได้ (อเทกัจฉา) ชั้นนี้เป็นชั้นร้ายแรงที่สุดในความรุนแรงใน บรรดาความรุนแรงที่ผ่านเพราะทั้งทำให้ตนเองเดือดร้อนและผู้อื่นเดือดร้อนไปด้วยดังปรากฏในพระ วินัยปิฎก (วิ. มหา.1/127-131/260 -287) เรื่องของพระฉัพพัคคีย์ว่า ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ ไปสู่ลานตากผ้าของช่างย้อมผ้า ลักห่อผ้าของช่างย้อมไปแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า พระผู้มีพระภาค

ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้แล้วพวกเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วละมั้งหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสว่าดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว ก็โดยสมณินั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง ไปสู่ลานตากผ้าของช่างย้อม เห็นผ้ามีราคามาก มีโดยจิตทำผ้านั้นให้เคลื่อนจากฐานแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วละมั้งหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า ดูกรภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้วก็โดยสมณินั้นแล ภิกษุผู้ถือเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่งพบผ้าห่มที่เขาตากไว้ มีราคามาก ยังโดยจิตให้เกิดขึ้นแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วละมั้งหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า ดูกรภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติ เพราะเพียงแต่คิดก็โดยสมณินั้นแล ภิกษุผู้ถือเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่ง พบผ้าห่มที่เขาตากไว้มีราคามาก มีโดยจิตทำผ้านั้นให้เคลื่อนจากฐานแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วละมั้งหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า ดูกรภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้วก็โดยสมณินั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นทรัพย์ในกลางวัน แล้วได้ทำนิมิตไว้ ด้วยหมายใจว่าจักลักในกลางคืน เธอเข้าใจทรัพย์นั้นแน่ จึงลักทรัพย์นั้นมาแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วละมั้งหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว ก็โดยสมณินั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเห็นทรัพย์ในกลางวัน แล้วได้ทำนิมิตไว้ด้วยหมายใจว่าจักลักในกลางคืน เธอเข้าใจทรัพย์นั้นแน่ แต่ลักทรัพย์อื่นมาแล้ว ได้มีความรังเกียจว่าเราต้องอาบัติปาราชิกแล้วละมั้งหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้วก็โดยสมณินั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง นำทรัพย์ของผู้อื่นไป มีโดยจิตวางภาระในมือลงบนพื้นแล้ว ได้มีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้วละมั้งหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า ดูกรภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้วสรูป ความรุนแรงที่แก้ไขไม่ได้ที่เรียกว่า อเตกัจฉา เป็นครุกาบัตติที่แก้ไขเยียวยาไม่ได้เป็นโทษหนักที่ผู้กระทำความผิดไปแล้วถือว่าเป็นผู้พ่ายแพ้ต่อจิตใจของตนเองหาสิ่งวาสมิได้ถึงขั้นห้ามนิพพานในชาตินี้ด้วย ถ้าเปรียบเทียบกับกฎหมายทางบ้านเมืองก็เท่ากับการตัดสินประหารชีวิตซึ่งเป็นโทษสูงสุดทางด้านกฎหมายบ้านเมืองดังนั้นใครก็ตามที่ทำความร้ายแรงเช่นนี้ในพุทธปรัชญาท่านกล่าวว่าเปรียบเสมือนตาลยอดด้วนไม่มีทางเจริญออกงามในธรรมที่เป็นมรรคผลนิพพานได้อีกต่อไปนอกเสียจากจะสละเพศแล้วมาถือศีลอย่างเคร่งครัดจึงจะสามารถยังมรรคผลให้เกิดได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น นี่คือความรุนแรงอย่างหนักซึ่งต่างกับสองข้อที่ผ่านมากความรุนแรงทั้งสามระดับนั้นมีความหนักเบาต่างกันไปตามฐานานุโทษและเป็นมติของสงฆ์เมื่อมีเรื่องเกิดขึ้นพระพุทโธองค์จะทรงเรียกประชุมสงฆ์แล้วซักถามผู้กระทำความผิดว่าเป็นจริงหรือไม่จริง มีเจตนาหรือไม่พระพุทโธองค์จะเน้นหนักที่เจตนา

3.7 ประเภทของความรุนแรงในพุทธศาสนา

ตามหลักความจริงพุทธปรัชญาไม่ส่งเสริมสนับสนุนการกระทำความรุนแรงมีแต่ทรงสอนให้พุทธบริษัทพยายามลดความรุนแรงที่มีอยู่ในตัวตนให้น้อย ๆ ลงหรือหมดไปในที่สุดเราต้องยอมรับว่า

มนุษย์มีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อลดความรุนแรงที่มีอยู่ในตัวตนได้ไม่เท่ากันเพราะมีการสั่งสมของกิเลสนั้นมีอยู่หลายประเภท ฉะนั้นเพื่อเป็นการง่ายในการศึกษา ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของความรุนแรงในพุทธปรัชญาออกเป็น 3 ทาง ดังนี้

1. ความรุนแรงทางร่างกาย
2. ความรุนแรงทางวาจา
3. ความรุนแรงทางจิตใจ

1) ความรุนแรงทางด้านร่างกาย การกระทำทางกายถือว่าเป็นความรุนแรงอย่างหยาบ เพราะเป็นทางกายหมายถึงทำให้ผู้อื่นถึงชีวิตหรือได้รับบาดเจ็บ เป็นความผิดที่ยับยั้งกิเลสไว้ไม่อยู่โดยแท้จริงแล้วกิเลสนั้นก็ก่อตัวอยู่ในจิตแล้วพุ่งออกมาทางวาจาและทางกายเป็นด้านสุดท้ายซึ่งเป็นการรุนแรงที่สามารถจะไปทำร้ายใครก็ได้ตั้งกรณีของพระเทวทัตที่ไม่พอใจพระพุทธเจ้าที่ไม่ยอมอนุญาตในคำขอของตนทั้งเสียหน้าและอับอายต่อพระสงฆ์จึงเกิดความโกรธแค้นในพระพุทธเจ้า จึงหาอุบายที่จะรอบทำร้ายพระองค์อยู่หลายครั้งตั้งตัวอย่างที่ยกมาเรื่องมีอยู่ว่าสมัยนั้นในกรุงราชคฤห์ มีช่างชื่อนาฬาคีรี เป็นสัตว์ดุร้าย ฆ่ามนุษย์ ครั้งนั้นพระเทวทัตเข้าไปสู่กรุงราชคฤห์แล้วไปยังโรงช่างได้กล่าวกะพรวกความช่างว่าพนายเราเป็นพระราชญาติสามารถจะแต่งตั้งผู้ที่อยู่ในตำแหน่ง ตำแหน่งสูงได้ สามารถจะเพิ่มได้ทั้งเบี้ยเลี้ยงและเงินเดือน พนาย ถ้า กระนั้นเวลาใดพระสมณโคดมทรงพระดำเนินมาตروقนี้ เวลานั้น พวกท่านจงปล่อยช่างนาฬาคีรีเข้าไปยังตروقนี้ ความช่างเหล่านั้นรับคำพระเทวทัตแล้วครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตราวาสกแล้วทรงถือบาตร จีวร เสด็จเข้าไปยังกรุงราชคฤห์พร้อมกับภิกษุมารูป ทรงพระดำเนินถึงตروقนั้น ความช่าง เหล่านั้นได้แลเห็นพระผู้มีพระภาคทรงพระดำเนินถึงตروقนั้น จึงปล่อยช่างนาฬาคีรีให้ไปยังตروقนั้นช่างนาฬาคีรีได้แลเห็นพระผู้มีพระภาค ทรงพระดำเนินมา แต่ไกลเที่ยว แล้วได้ขึงวงหูขึ้นทางซีก วิ่งรีไปทางพระผู้มีพระภาค ภิกษุเหล่านั้นได้แลเห็นช่างนาฬาคีรีวิ่งมาแต่ไกลเที่ยว แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ช่างนาฬาคีรีนี้ดุร้าย หยาบฆ่า ฆ่ามนุษย์ เดินเข้ามายังตروقนี้แล้ว ขอพระผู้มีพระภาคจงเสด็จกลับเถิด ขอพระสุคตจงเสด็จกลับเถิดพระพุทธเจ้าข้าพระผู้มีพระภาครับสั่งว่า มาเถิด ภิกษุทั้งหลายเธออย่ากลัวเลย ข้อที่บุคคลจะปลงชีวิต

ตถาคตด้วยความพยายามของผู้อื่นนั้นไม่ใช่ฐานะ ไม่ใช่โอกาสเพราะพระตถาคตทั้งหลายย่อมไม่ปรินิพพานด้วยความพยายามของผู้อื่นแม้ครั้งที่สอง ภิกษุเหล่านั้น...แม้ครั้งที่สาม ภิกษุเหล่านั้นได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่าพระพุทธเจ้าข้า ช่างนาฬาคีรีนี้ดุร้าย หยาบฆ่า ฆ่ามนุษย์ เดินเข้ามายังตروقนี้แล้วขอพระผู้มีพระภาคจงเสด็จกลับเถิด ขอพระสุคตจงเสด็จกลับเถิด พระพุทธเจ้าข้าพระผู้มีพระภาครับสั่งว่า มาเถิดภิกษุทั้งหลาย อย่ากลัวเลย ข้อที่บุคคลจะปลงชีวิตตถาคตด้วยความพยายามของผู้อื่น นั้นไม่ใช่ฐานะ ไม่ใช่โอกาสเพราะพระตถาคตทั้งหลายย่อมไม่ปรินิพพานด้วยความพยายามของผู้อื่น ๆ คราวนั้น คนทั้งหลาย หันขึ้นไปอยู่บนปราสาทข้างบนเรือน โលันบ้าง บนหลังคาบ้าง บรรดาคนเหล่านั้น พวกที่ไม่มีศรัทธา ไม่เลื่อมใส ไร้ปัญญา กล่าวอย่างนี้ว่า ชาวเรา ผู้เจริญ พระมหาสมณโคดม พระอรุณงาม จักถูกช่างเบียดเบียนส่วนพวกที่มีศรัทธาเลื่อมใส ฉลาด มีปัญญา กล่าวอย่างนี้ว่า ชาวเรา ผู้เจริญ ไม่นานเท่าไรนัก พระพุทธนาคจักทรงทำสงครามกับช่างครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแผ่เมตตาจิตไปสู่ช่างนาฬาคีรีลำดับนั้น ช่างนาฬาคีรีได้สัมผัสพระเมตตาจิตของพระผู้มีพระภาค

แล้ว ลดวงลงแล้วเข้าไปทางพระผู้มีพระภาคแล้วได้ยืนอยู่ตรงพระพักตร์พระผู้มีพระภาค ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคทรงยกพระหัตถ์ขวาลูบกระพองข้างนาฬาคีรี พลางตรัสสะข้างนาฬาคีรี ด้วยพระคาถา ว่าดังนี้:ศุกรกุญช เจ้าอย่าเข้าไปหาพระพุทธานาค เพราะการเข้าไปหาพระพุทธานาคด้วยจิตเป็นเหตุแห่งทุกข์ ผู้ฆ่าพระพุทธานาค จากชาตินี้ไปสูชาติหน้าไม่มีสุขติเลยเจ้าอย่ามา และอย่าประมาท เพราะคนเหล่านั้น เป็นผู้ประมาทแล้วจะไปสู่สุขติไม่ได้ เจ้านี้แหละ จักทำโดยประการที่จักไปสู่สุขติได้

ลำดับนั้น ข้างนาฬาคีรีเองวงลูบละอองธุลีพระบาทของพระผู้มี พระภาคแล้วพ่นลงบน กระหม่อม ย่อตัวถอยออกไปชั่วคราวขณะที่แลเห็นพระผู้มีพระภาค ไปสู่โรงช้างแล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่ของตน ก็แล ข้างนาฬาคีรีเป็นสัตว์อันพระพุทธานาคทรงทราบแล้วด้วยประการนั้น ๆ สมัยนั้นคนทั้งหลายขับร้อง คนพวกหนึ่งย่อมฝึกช้างและม้า ด้วยใช้ท่อนไม้บ้าง ใช้ขอบ้าง ใช้แส้บ้าง สมเด็จพระพุทธเจ้าผู้ แสวงพระคุณใหญ่ทรงทราบข้างโดยมิต้องใช้ท่อนไม้ มิต้องใช้ศัสตราคนทั้งหลายต่างก็เพ่งโทษ ตี เตียนโพนทนาว่า พระเทวทัตนี้เป็นคน มีบาป ไม่มีบุญ เพราะพยายามปลงพระชนม์พระสมณโคตม ผู้มีฤทธิ์มากอย่างนี้ มีอานุภาพมากอย่างนี้ลากสักการะของพระเทวทัตเสื่อม ส่วนลากสักการะของ พระผู้มีพระภาคเจริญยิ่งขึ้น ๆ สมัยต่อมา พระเทวทัตเสื่อมลากสักการะแล้ว พร้อมทั้งบริษัทได้เที่ยว ขอบในสกุลทั้งหลายมาฉันทประชาชนทั้งหลายต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียนโพนทนาว่า โฉนพระสมณะเชื้อสาย พระศากยบุตรจึงเที่ยวขอบในสกุลทั้งหลายมาแล้ว ของที่ปรุงเสร็จแล้วใครจะไม่พอใจ ของที่ดีใครจะ ไม่ชอบใจภิกษุทั้งหลาย ได้ยินพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทนาอยู่ พวกที่เป็นผู้มักน้อย ... ต่างก็เพ่ง โทษ ตีเตียน โพนทนาว่า โฉนพระเทวทัตพร้อม กับบริษัท จึงเที่ยวขอบในสกุลทั้งหลายมาแล้วแล้ว กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคพระผู้มีพระภาค ตรัสถามว่าศุกรเทวทัตข้าว่าเธอพร้อมกับบริษัท เที่ยวขอบในสกุลทั้งหลายมาฉันทจริงหรือพระเทวทัตทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาค พุทธเจ้าทรงตีเตียน ... ครั้นแล้วทรงทำธรรมมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลายเพราะ เหตุนั้นแลเราจักบัญญัติโทษสำหรับ 3 คนในสกุลแก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ 3 ประการ คือ เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก1 เพื่ออยู่ผาสุกของภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก 1 เพื่ออนุเคราะห์สกุล ด้วย หวังว่า ภิกษุทั้งหลายที่มีความปรารถนาลามกอย่าอาศัยฝึกฝายทำลาย สงฆ์ 1 ในการฉันทเป็นหมู่ ฟังปรับอบัติตามธรรม ฯ

สรุปการกระทำของพระเทวทัตนั้นว่าเป็นการกระทำที่ร้ายแรงที่สุดเป็นอนันตริยกรรมคือ กรรมหนักที่ไม่สามารถจะแก้ไขได้เลยในชาตินี้ อนันตริยกรรม นั้นมีอยู่ 5 อย่าง คือ ฆ่าบิดา ฆ่ามารดา ฆ่าพระอรหันต์ ทำร้ายพระพุทธเจ้าให้พระโลหิตห้อ และทำสงฆ์ให้แตกกัน ทั้งหมดนี้ ถือว่าเป็นครุ กรรมหรือกรรมหนักที่ไม่มีทางเยียวยาหรือทางแก้ไขได้เลยท่านเปรียบเทียบการกระทำนี้เหมือนกิเลส อย่างหยาบเห็นได้ง่ายเพราะแสดงออกจากการกระทำและการกระทำเช่นนี้มีอยู่ทางเดียวที่จะต้องไป เกิดในอบายภูมิ 4 คือ นรกอย่างเดียวเท่านั้นเหมือนกับพระเทวทัตที่เมื่อตายไปแล้วก็ไปเกิดในนรก ทันทีอันนี้โทษที่ได้รับจากการกระทำของตนเองดังพุทธภาษิตที่ว่า “คนทำบาปเองย่อมเศร้าหมอง เอง”

2) ความรุนแรงทางด้านวาจา ความรุนแรงประเภทนี้เป็นความรุนแรงอย่างกลางที่กิเลส พุ่งออกมาได้เพียงขั้นของวาจาเท่านั้นบางครั้งดูเหมือนไม่ร้ายแรงเท่ากิเลสทางกายแต่ก็เป็นสาเหตุทำให้ เกิดความรุนแรงทางกายได้เช่นกันความรุนแรงในข้อนี้ได้ปรากฏในมุสาวาทวรรคว่าด้วยเรื่องของ

พระฉัพพัคคีย์ได้กล่าวเสียดสีกันต่าง ๆ นานา เรื่องมีอยู่ว่า (วิ. มหา. 2/12/199-201) สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทะเลาะกับพวกภิกษุผู้มีศีลดีงามกล่าวเสียดสีภิกษุผู้มีศีลดีงาม ด่า สบประมาทด้วยชาติกำเนิดบ้าง ด้วยชื่อบ้าง ด้วยตระกูลบ้าง ด้วยหน้าที่การงานบ้าง ด้วยศิลปวิทยาบ้าง ด้วยความเจ็บไข้บ้าง ด้วยรูปลักษณะบ้าง ด้วยกิเลสบ้างด้วยอาบัติบ้างด้วยคำด่าที่หยาบบ้าง บรรดาภิกษุผู้มักน้อย จึงตำหนิ ประณามโพชนทนาว่า “โชนพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงทะเลาะกับพวกภิกษุผู้มีศีลดีงาม กล่าวเสียดสีภิกษุผู้มีศีลดีงาม ด่า สบประมาทด้วยชาติกำเนิดบ้าง ด้วยชื่อบ้าง ด้วยตระกูลบ้าง ด้วยหน้าที่การงานบ้าง ด้วยศิลปวิทยาบ้าง ด้วยความเจ็บไข้บ้าง ด้วยรูปลักษณะบ้าง ด้วยกิเลสบ้าง ด้วยอาบัติบ้างด้วยคำด่าที่หยาบบ้าง” ครั้นภิกษุเหล่านั้นตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่าง ๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ประชุมสงฆ์บัญญัติสิกขาบท พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามพวกภิกษุฉัพพัคคีย์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกเธอทะเลาะกับพวกภิกษุผู้มีศีลดีงาม กล่าวเสียดสีภิกษุผู้มีศีลดีงาม ด่า สบประมาทด้วยชาติกำเนิดบ้าง ด้วยชื่อบ้าง ด้วยตระกูลบ้างด้วยหน้าที่การงานบ้างด้วยศิลปวิทยาบ้าง ด้วยความเจ็บไข้บ้าง ด้วยรูปลักษณะบ้างด้วยกิเลสบ้างด้วยอาบัติบ้างด้วยคำด่าที่หยาบบ้างเล่า จริงหรือ” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคทรงตำหนิว่า “โมฆบุรุษทั้งหลาย โชนพวกเธอจึงทะเลาะกับพวกภิกษุผู้มีศีลดีงามกล่าวเสียดสีภิกษุผู้มีศีลดีงาม ด่า สบประมาทด้วยชาติกำเนิดบ้าง ด้วยชื่อบ้างด้วยตระกูลบ้างด้วยหน้าที่การงานบ้างด้วยศิลปวิทยาบ้าง ด้วยความเจ็บไข้บ้าง ด้วยรูปลักษณะบ้าง ด้วยกิเลสบ้างด้วยอาบัติบ้างด้วยคำด่าที่หยาบบ้างเล่า” โมฆบุรุษทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เสื่อมใสให้เสื่อมใส หรือทำคนที่เสื่อมใสอยู่แล้วให้เสื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ ครั้นทรงตำหนิแล้วทรงแสดงธรรม มีถารับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลายเรื่องเคยมีมาแล้วพราหมณ์คนหนึ่งในเมืองตักกสิลามิโค ถึกชื่อนั้นทิวาสล ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแลโคถึกชื่อนั้นทิวาสลได้กล่าวกับพราหมณ์นั้นดั่งนี้ว่า “ท่านพราหมณ์ ท่านจงไปทำการพนันเอาทรัพย์ 1,000 กหาปณะกับเศรษฐีว่า โคถึกของเราจะลากเกวียน 100 เล่มที่ผูกติดกันไปได้” ภิกษุทั้งหลาย ที่นั่น พราหมณ์ได้ไปทำการพนันเอาทรัพย์ 1,000 กหาปณะกับเศรษฐีด้วยกล่าวว่า “โคถึกของเราจะลากเกวียน 100 เล่มที่ผูกติดกันไปได้” ภิกษุทั้งหลาย ครั้นแล้วพราหมณ์นั้นก็ผูกเกวียน 100 เล่มเทียมโคถึกนั้นทิวาสลแล้วจึงได้กล่าวดั่งนี้ว่า “เจ้าโคโงง แกจงผูกเจ้าโคโงง แกจงลากไป” ครั้นนั้นแล โคถึกนั้นทิวาสลได้ยืนนิ่งเฉยอยู่ ณ ที่นั้นเอง พราหมณ์นั้นแพ้พนันเสียทรัพย์ 1,000 กหาปณะ เสร้าซิมไป ต่อมา โคถึกนั้นทิวาสลได้กล่าวกับพราหมณ์นั้นดั่งนี้ว่า “ท่านพราหมณ์ เหตุไรท่านจึงเสร้าซิม” พราหมณ์ตอบว่า “ก็เพราะเจ้าทำให้เราต้องแพ้เสียทรัพย์ไปถึง 1,000 กหาปณะ” โคถึกนั้นทิวาสลกล่าวว่า “ท่านพราหมณ์ท่านเรียกข้าพเจ้าผู้ไม่โงงด้วยคำว่าโงงทำไมเล่า ท่านจงไปทำการพนันเอาทรัพย์ 2,000 กหาปณะกับเศรษฐีด้วยกล่าวว่า “โคถึกของเราจะลากเกวียน 100 เล่มที่ผูกติดกันไปได้” แต่ท่านอย่าเรียกข้าพเจ้าผู้ไม่โงงด้วยคำว่าโงง” พราหมณ์จึงไปพนันเอาทรัพย์ 2,000 กหาปณะกับเศรษฐีด้วยกล่าวว่า “โคถึกของเราจะลากเกวียน 100 เล่มที่ผูกติดกันไปได้” ภิกษุทั้งหลาย ครั้นแล้วพราหมณ์นั้นก็ผูกเกวียน 100 เล่มเทียมโคถึกนั้นทิวาสลแล้ว จึงได้กล่าวดั่งนี้ว่า “พอมหาจำเริญู เขิญูผูกไป พอมหาจำเริญู เขิญูลากไปเถิด” ครั้นนั้นแล โคถึกนั้นทิวาสล

ได้ลากเกวียน 100 เล่มที่ผูกติดกันไปได้บุคคลที่กล่าวคำไพเราะไม่ฟังกล่าวคำไม่ไพเราะไม่ว่าในกาลไหน ๆ เมื่อพราหมณ์กล่าวคำไพเราะโคธกโคธนั้นทิวาสลก็ลากเกวียนหนักไปได้ทำให้พราหมณ์ได้ทรัพย์ตนเองก็ดีใจที่พราหมณ์ได้ทรัพย์เพราะการกระทำของตนนั้น (ขุ. ชา. 27/28/7) ภิคุชทั้งหลาย คำดำ คำสบประมาทไม่เป็นที่พอใจของเราแม้ในกาลนั้นไฉนบัดนี้ คำดำคำสบประมาทจะเป็นที่พอใจเล่า ภิคุชทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้มีได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส แล้วจึงบัญญัติสิกขาบทว่า ภิคุชต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะกล่าวเสียดสีสรรูป การกล่าวคำหยาบ คำเสียดสี คำสบประมาทนั้นย่อมไม่เป็นผลดีไม่เป็นที่พอใจของคนที่ได้ฟังแม้กระทั่งสัตว์เดรัจฉานก็ยังไม่พอใจดังในเรื่องโคธกโคธทิวาสลเป็นตัวอย่างทำให้หมกกำลังใจที่จะทำงานถึงจะดูไม่ร้ายแรงแต่ก็อาจเป็นสาเหตุให้คนเกิดผูกใจเจ็บเหมือนพระเทวทัตก็จะทำให้ไปก่อความรุนแรงได้ในภายหลัง

3) ความรุนแรงทางด้านจิตใจ ความจริงความรุนแรงที่ผ่านมานั้นมีสาเหตุหรือสมุฏฐานอยู่ที่จิตใจดังพุทธภาษิตที่ว่า “ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าบุคคลมีใจร้ายแล้ว พุดอยู่ที่ดี ทำอยู่ที่ดี ทุกข์ย่อมไปตามเขา เพราะเหตุนั้น ดุจล้อหมุนไปตามรอยเท้าโค ผู้นำแอกไปอยู่ฉะนั้น” ก็เลสนั้นย่อมเกิดจากจิตก่อนแล้วจึงเคลื่อนออกมาทางวาจาและกาย เพราะจิตเป็นตัวบงการให้วาจาและกายทำสิ่งต่าง ๆ ที่ใจต้องการฉะนั้นทุกสิ่งทุกอย่างล้วนมาจากใจทั้งสิ้นเหมือนเรื่องที่เกิดจากความคิดทำให้เกิดการเข้าใจผิดระหว่างภิคุชที่เป็นวินัยธรกับพระธรรมธรที่เมืองโกสัมพี

ความรุนแรงระหว่างกลุ่มพระสงฆ์ชาวโกสัมพี เรื่องมีอยู่ว่าสงฆ์สองฝ่าย คือ ฝ่ายพระวินัยธร (พระฝ่ายเคร่งวินัย) กับฝ่ายพระธรรมธร (พระฝ่ายนักเทศน์) ชาวเมืองโกสัมพี อยู่วัดโฆสิตาราม ตอนนั้น พระพุทธเจ้าก็ประทับอยู่ด้วย วันหนึ่งเมื่อพระธรรมธรไปทำสรีริกกิจที่ห้องน้ำ เหลือน้ำชำระไว้ในภาชนะชำระ ทำเนียบวินัยเมื่อใช้ภาชนะชำระเสร็จต้องคว่ำเก็บไว้ แต่พระธรรมธรไม่ได้ทำ เมื่อพระวินัยธรเข้าไปภายหลังพบเช่นนั้นก็กลับมาถามพระธรรมธรว่าไม่ทราบธรรมเนียมหรือ ท่านต้องอาบัติแล้วนะ พระธรรมธรรบอกว่า ผมไม่ทราบว่ามีการธรรมเนียมเช่นนี้ พระวินัยธรรบอกว่า ไม่ทราบไม่เป็นอาบัติ แต่เมื่อกลับไปคณะสงฆ์ฝ่ายตนก็นินทาว่า พระธรรมธรไม่รู้วินัย ต้องอาบัติก็ไม่รู้ ยังอวดว่าเป็นพระธรรมกถึก นักเทศน์เอกอีก ลูกศิษย์ก็ปากพล่อยไปซุบซิบกับลูกศิษย์พระธรรมธรรว่า อาจารย์ท่านต้องอาบัติก็ไม่รู้ เรื่องเข้าหูพระธรรมธรด้วยความโกรธที่ถูกหักหน้ากล่าวว่า พระวินัยธรช่างเจรจา สับปลับ ตอนแรกบอกว่าไม่รู้ไม่เป็นอาบัติ ตอนนั้นก็กลับปรับอาบัติเรา พระอะไรเจรจาไม่อยู่กับร่องกับรอย เมื่อต่างฝ่ายกล่าวหากันเช่นนี้ เรื่องทะเลาะวิวาทก็ลุกลามจากลูกศิษย์พระ ขยายออกไปยังลูกศิษย์ฆราวาส สงฆ์สองฝ่ายทำสงครามน้ำลายกัน ไม่ยอมเลิกรา เรื่องวิวาทใหญ่ขึ้นเพราะน้ำผึ้งหยดเดียวจุดไฟลามทุ่งพระพุทธเจ้าทรงเสด็จมาห้ามปราม ก็ไม่มีฝ่ายใดยอม ต่างคนต่างเก่ง กราบทูลพระพุทธเจ้าว่า “อย่ามายุ่งเรื่องพวกตนเลย” เมื่อห้ามไม่ฟัง พระพุทธเจ้าทรงระอา จึงเสด็จลี้กไปปลีกวิเวกในป่ารกชัฏวัน เป็นที่รู้จักจนเกิดพระพุทธรูปปางปาลิไลยกะที่มีข้างกับลึงอุปฏิฐาก ขนาดพระพุทธเจ้ายังปรามไม่อยู่ นี่ก็เป็นอุทาหรณ์ว่า บางเรื่องเมื่อทะเลาะกันขยายวงกว้าง ผู้ใหญ่ก็ต้องหลบมุมต่อมาได้เกิดรอยร้าวขึ้นอีกเมื่อสงฆ์หมู่ใหญ่ได้กระทำปฐมสังคายนาจบสิ้นแล้วได้มีคณะสงฆ์อีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีพระปุราณะเป็นหัวหน้า ได้แสดงท่าทีไม่ยอมรับการทำสังคายนาของหมู่พระเถระในครั้งนั้นด้วยสาเหตุเกี่ยวกับข้อปฏิบัติตามพระวินัยเล็ก ๆ น้อย ๆ บางข้อ และท่านได้แสดงจุดยืนของท่าน

ชัดเจนว่าจะปฏิบัติตามพระวินัยข้อที่พระพุทธองค์ทรงอนุโลมผ่อนผันให้กระทำได้โดยไม่ปรับอาบัติในพระวินัยข้อนั้น ๆ คงเดิมที่ได้สดับมาเฉพาะพระพักตร์ของพระพุทธองค์โดยตรง แม้พระสงฆ์เถระจะบอกว่า การอนุญาติวินัยข้อนั้นเฉพาะกิจ ที่เกิดทุกข์ภัยยามข้าวยากมากแฉงเท่านั้น เมื่อเหตุการณ์นั้นได้ผ่านพ้นไปแล้ว พระองค์ทรงยกเลิกตัดห้ามไม่อนุญาติให้กระทำเช่นนั้นอีก ถึงกระนั้นพระปราณะท่านก็ยังยืนยันจะปฏิบัติของท่านอย่างนั้นต่อไป จากเหตุการณ์นี้ ก็แสดงให้เห็นว่า หลักความคิดและการปฏิบัติสายกลางนั้น เริ่มขาดหายไป ความคิดที่ไม่สมดุล เอนเอียงเริ่มกลับมาอีกครั้ง ซึ่งพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปได้เพียง 3 เดือนเท่านั้นต่อมาเมื่อหลังพุทธปรินิพพานไปได้ 100 ปี ความคิดสุดโต่งเช่นได้ขยายผลมาถึงหมู่ของพระภิกษุวัชชีบุตร ที่ละทิ้งพระวินัย มีการปรับพระวินัยเพื่อหาผลประโยชน์เข้ากลุ่มของตน และเบียดเบียนภิกษุผู้ประพฤติปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า แสวงหาแนวร่วมโดยเข้าไปทำความสนิทสนมกับผู้มีอำนาจ เช่น กษัตริย์ผู้ปกครองแคว้นลงมาถึงระดับประชาชนเพื่อให้เป็นฐานรองรับแนวความคิดของพวกตน จนพระยศกาทิณฑบุตรประชุมสงฆ์หมู่ใหญ่ทำสังคายนาครั้งที่ 2 เพื่อให้แนวความคิดที่เอนเอียงไปนี้กลับมาสู่สภาพที่สมดุลเช่นเดิม และแม้ว่าจะกระทำสังคายนาเสร็จสิ้นแล้วก็ตาม แต่แนวความคิดที่เอนเอียงของพระสงฆ์กลุ่มวัชชีบุตรก็ยังมีอยู่และได้แตกเป็นปัญหาใหญ่ในเวลาต่อมาซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทที่ว่าด้วยผลกระทบของความรุนแรงต่อไป (พระฉลวย กำแพงนิล, 2547:219) สรุป การกระทำต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางกาย ทางวาจาก็ตามย่อมมีสาเหตุมาจากใจทั้งสิ้นเพราะกายนั้นเป็นธรรมชาติที่ไม่รู้อะไรเลยถ้าไม่มีจิตเป็นตัวสั่งให้กระทำการงานทุกอย่างท่านอุปมากายกับใจเหมือนคนสองเป็นเพื่อนกันคนหนึ่งร่างกายพิการเดินไม่ได้แต่ตาดีอีกคนหนึ่งร่างกายดีเดินได้แต่ตาบอดฉะนั้นทั้งสองต้องอาศัยซึ่งกันและกันโดยให้คนตาดีชี้บอกคนตาบอดแล้วพากันไปยังสถานที่ต่าง ๆ ได้ตามคำสั่งของคนตาดีกายของเรา ก็เหมือนกันทำอะไรตามคำสั่งของจิตตลอดเวลาดังพุทธพจน์มาใน(ขุ. ธ. 17/11/13-15) ตรัสไว้ว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าบุคคลมีใจร้ายแล้ว พุทเธอยู่ที่ดี ทำอยู่ที่ดี ทุกข์ย่อมไปตามเขา เพราะเหตุนั้น ดุจล้ออันหมุนไปตามรอยเท้าโค ผู้นำแยกไปอยู่ฉะนั้น” ฉะนั้นผู้ใดยังไม่หมดกิเลสดูจนน้ำผาดปราศจากทมะและสังจะจักนุ่งห่มผ้ากาสาเยผู้ผู้นั้นไม่ควรที่จะนุ่งห่มผ้ากาสาเยส่วนผู้ใดมีกิเลสดูจนน้ำผาดอันกายแล้ว ตั้งมั่นแล้วในศีลประกอบด้วย ทมะและสังจะ ผู้นั้นแลย่อมควรที่จะนุ่งห่มผ้ากาสาเย ชนเหล่าใดมีความรู้ในธรรมอันหาสาระมิได้ว่าเป็นสาระ และมีปกติเห็นในธรรมอันเป็นสาระ ว่าไม่เป็นสาระ ชนเหล่านั้นมีความดำริผิดเป็นโคจร ย่อมไม่บรรลุดูธรรมอันเป็นสาระ ชนเหล่าใดรู้ธรรมอันเป็นสาระ โดยความเป็นสาระ และรู้ธรรมอันหาสาระมิได้ โดยความเป็นธรรมอันหาสาระมิได้ ชนเหล่านั้นมีความดำริชอบเป็นโคจร ย่อมบรรลุดูธรรมอันเป็นสาระ ฝนย่อมร่ำรดเรือนที่บุคคลมุงไม้ดี ฉันทใด รากะย่อมร่ำรดจิตที่บุคคลไม่อบรมแล้ว ฉันทนั้น ฝนย่อมไม่ร่ำรดเรือนที่บุคคลมุงไม้ดี ฉันทใด รากะย่อมไม่ร่ำรดจิตที่บุคคลอบรมดีแล้วฉันทนั้น บุคคลผู้ทำบาปย่อมเศร้าโศกในโลกนี้ย่อมเศร้าโศกในโลกหน้า ย่อมเศร้าโศกในโลกทั้งสอง บุคคลผู้ทำบาปนั้นย่อมเศร้าโศก บุคคลผู้ทำบาปนั้นเห็นกรรมที่เศร้าหมองของตนแล้ว ย่อมเดือดร้อน ผู้ทำบุญไว้แล้วย่อมบันเทิงในโลกนี้ ย่อมบันเทิงในโลกหน้า ย่อมบันเทิงในโลกทั้งสองผู้ทำบุญไว้แล้วนั้นย่อมบันเทิงผู้ทำบุญไว้แล้วนั้นเห็นความบริสุทธิ์แห่งกรรมของตนแล้วย่อมบันเทิงอย่างยิ่ง บุคคลผู้ทำบาปย่อมเดือดร้อนในโลกนี้ ย่อมเดือดร้อนในโลกหน้า ย่อมเดือดร้อนในโลกทั้งสอง บุคคลผู้ทำบาปนั้นย่อมเดือดร้อนว่าบาปเราทำแล้ว

บุคคลผู้ทำบาปนั้นไปสู่ทุกคติแล้ว ย่อมเดือดร้อนโดยยิ่ง ผู้ทำบุญไว้แล้วย่อมเปลितเพลินในโลกนี้ ย่อมเปลितเพลินในโลกหน้าย่อมเปลितเพลินในโลกทั้งสอง ผู้ทำบุญไว้แล้วย่อมเปลितเพลินว่า บุญอันเราทำไว้แล้ว ผู้ทำบุญไว้แล้วนั้นไปสู่สุคติ ย่อมเปลितเพลินโดยยิ่ง หากว่านรชนกล่าวคำอันมีประโยชน์แม้มาก แต่เป็นผู้ไม่ทำกรรมอันการกบุคคลพึงกระทำเป็นผู้ประมาทแล้วไซ้ร้นรชนนั้นย่อมไม่เป็นผู้มีส่วนแห่งคุณเครื่องความเป็นสมณะ ประดุจนายโคบาลนับโคของชนเหล่าอื่น ย่อมไม่มีส่วนแห่งปัจจุโครส ฉะนั้น หากว่านรชนกล่าวคำอันมีประโยชน์แม้น้อยย่อมประพตติธรรมสมควรแก่กรรม ละระคะโทสะ และโมหะแล้ว รู้ทั่วโดยชอบ มีจิตหลุดพ้นด้วยดีแล้ว ไม่ถือมั่นในโลกนี้ หรือในโลกหน้า นรชนนั้น ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งคุณเครื่องความเป็นสมณะ ฯ (สุ. ขุ. 17/11/ 13-15)

3.8 สาเหตุของความรุนแรงในพุทธศาสนา

สาเหตุของความรุนแรงในพุทธศาสนาเกิดจากกิเลสที่เป็นรากเหง้าของอกุศลต่าง ๆ ที่มีอยู่ในจิตใจของมนุษย์แต่ละบุคคลแล้วแสดงออกมาตามเวลาสถานที่และโอกาสที่ผลักดันออกมาจากภายในก่อนแล้วพุ่งออกมาปรากฏทางวาจาและกายตามลำดับถ้ามิใช่ปัญญาของพระพุทธเจ้าแล้วไม่มีใครสามารถที่จะรู้ได้ พระองค์ทรงแบ่งกิเลสทั้งหลายเหล่านี้ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. วิติกมกิเลส คือ กิเลสอย่างหยาบ
2. ปริยภูฐานกิเลส คือ กิเลสอย่างกลาง
3. อนุสัยกิเลส คือ กิเลสอย่างละเอียด

พระพุทธเจ้าเปรียบเหมือนนายแพทย์ผู้มีความชำนาญ เป็นธรรมดาว่านายแพทย์ที่มีความชำนาญนั้น เมื่อจะให้ยาขนานใดขนานหนึ่ง แก่คนไข้ ก็ต้องตรวจสอบภูฐานของโรคอย่างแน่ชัดเสียก่อนแล้วจึงใช้วิธีการรักษาให้ถูกกับภูฐานของโรคนั้น ๆ แล้วคนไข้นั้นก็จะหายในที่สุดได้เพราะความชำนาญของแพทย์ ข้อนี้นั้นใจ พระพุทธเจ้าก็เช่นนั้นเหมือนกันแต่พระองค์เป็นแพทย์ทางใจหรือจิตแพทย์และจัดเป็นจิตแพทย์เอกของโลก พระองค์ได้ค้นพบว่า สัตว์โลกทุกจำพวกมีโรคร้ายอยู่ 3 ชนิด คือ สิ่งก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานความเดือดร้อนนานปีการแก่สัตว์โลก โรคร้ายทั้ง 3 ชนิดนั้น ได้แก่ กิเลส 3 ชั้น ซึ่งแต่ละชั้นมีความร้ายแรงต่างกัน คือ

1. วิติกมกิเลส ได้แก่ กิเลสอย่างหยาบ คือกิเลสที่พุ่งออกมาทางกายและวาจา ได้แก่ การกระทำทุจริตทางกาย 3 คือ การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ และการประพฤตินิดในกามซึ่งรวมถึงการดื่มสุราและสิ่งเสพติดให้โทษเข้าในข้อนี้ด้วย และการประพฤตวิจจริต 4 คือ การพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ และการพูดเพ้อเจ้อ

2. ปริยภูฐานกิเลส ได้แก่ กิเลสอย่างกลาง คือ กิเลสที่กลุ่มรมจิตให้เดือดร้อนอันได้แก่ กิเลสจำพวกนิรวณ 5 มีกามฉันท ความรักใคร่ในทางกาม พยาบาท คิดปองร้ายผู้อื่นถิ่นมิทธะ ความง่วงเหงาหาวนอน อุทธัจจกุกุจ ความฟุ้งซ่านรำคราญใจ วิจิจฉา ความล้งเลงสงสัย ซึ่งกิเลสกุ่มนี้เป็นตัวที่กั้นจิตไม่ให้บรรลุความดี หรือมีความสงบสุขได้

3. อนุสัยกิเลส ได้แก่ กิเลสอย่างละเอียด คือกิเลสที่นอนสงบนิ่งอยู่ในสันดาน คืออยู่ที่จิตนั่นเอง แต่ลึกมาก เหมือนกับตะกอนที่นอนอยู่ที่ก้นของตุ่มน้ำ ซึ่งเป็นต้นเค้าของกิเลสทั้งหมดมีอยู่ 3 สาย คือ

- 1) ราคะ อุนสั คือราคะ (กิเลสสายราคะหรือโลภะ)
- 2) ปฏิฆานุสั อุนสั คือปฏิฆะ (กิเลสสายโทสะ)
- 3) อวิชขานุสั อุนสั คืออวิชชา (กิเลสสายโมหะ) (ม. มู 12/551/553)

เมื่อพระพุทธองค์ทรงค้นพบโรคภัย คือกิเลสทั้ง 3 ชั้นนี้แล้ว พระองค์ทรงประกอบด้วยยา คือพระธรรม และทรงให้ยาถูกต้องกับสมุฏฐานของโรคนั้น ๆ ซึ่งจะได้นำมากล่าวในเวลาต่อไป

3.9 ความรุนแรงของกิเลส

กิเลสทั้ง 3 ชั้น ที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบนั้นมีความร้ายแรงไม่เท่ากัน แต่ล้วนเป็นตัวขัดขวางการพัฒนาจิตและการพัฒนาประเทศทั้งสิ้นดังนี้

1. กิเลสอย่างหยาบ (วิตกกมกิเลส) เป็นกิเลสที่แสดงออกมาทางกายและทางวาจาเป็นกายทุจริตบ้าง วาจาทุจริตบ้าง ก่อความเดือดร้อนให้แก่ตนและสังคมได้มาก จึงชื่อว่า หยาบเพราะเป็นบาปน่าเกลียด ทำลายล้างได้มาก และเห็นได้ง่ายที่แสดงออกมาทางกาย ก็เป็นการเบียดเบียนการฆ่า การทำลายล้างผู้อื่น สัตว์อื่นจนบางครั้งก็กลายเป็นสงคราม หรือเป็นการโกงกิน ลักขโมยปล้นสะดม หรือเป็นการประพฤติดิฉินในกามข่มขืนก่อความแตกแยก และความสับสนในครอบครัวหรือเป็นการดื่มสุราเมรัย และเสพของมีเมาเสพของเสพติดให้โทษร้ายแรงต่าง ๆ เช่น เฮโรอีนส่วนที่แสดงออกมาทางวาจา ก็เป็นการพูดเท็จ หลอกลวงใส่ความผู้อื่น หรือพูดคำหยาบไม่น่าฟังก่อให้เกิดความเจ็บใจให้ผู้อื่น หรือพูดส่อเสียดให้ผู้อื่นแตกแยกกัน ก่อความแตกแยกในสังคมหรือพูดเพื่อเจ้า เหลวไหล ไร้สาระประโยชน์ รวมความว่า สังคมวุ่นวายและเดือดร้อนอยู่ในปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่เกิดจากกิเลสอย่างหยาบทั้งสิ้น

2. กิเลสอย่างกลาง (ปริยภูฐานกิเลส) เป็นกิเลสที่กลุ่มมจติใจให้เดือดร้อนไม่แสดงออกทางกายและวาจาเหมือนอย่างหยาบ แต่กลุ่มมจติใจในจิตทำจิตใจให้เดือดร้อนกระวนกระวายที่เรียกว่า เป็นกิเลสอย่างกลาง ก็เพราะว่าไม่ร้ายแรงเหมือนกิเลสอย่างหยาบ แต่ก็ไม่ละเอียดเหมือนอุนสักิเลส กิเลสอย่างกลางนี้ เป็นประเภทอุปกิเลสที่ทำให้ใจมัวหมอง ให้สกปรกไม่ผ่องใสและเป็นกิเลสประเภทนิรวรณ คือกิเลสที่ป้องกันจิตไม่ให้พัฒนา ทำจิตให้ไร้ความสงบสุข เช่นทำให้ก่อกลุ้มเร่าร้อนด้วยอำนาจราคะ หรือทำให้เคียดแค้นเจ็บใจด้วยอำนาจพยาบาทหรือทำให้ฟุ้งซ่านและรำคาญ หากความสงบใจไม่ได้ด้วยอำนาจอุทธัจจกุกกจะ เป็นต้น กิเลสประเภทนี้เป็นตัวฆ่าสุขภาพจิต หรือเป็นตัวทำลายความสงบสุขของมนุษย์มากที่สุดและทำให้คนเป็นโรคจิตโรคประสาทมากที่สุด ซึ่งกำลังทวีมากขึ้นในเมืองใหญ่ ๆ ของโลกปัจจุบันเป็นปัญหาสังคมที่กำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

3. กิเลสอย่างละเอียด (อุนสักิเลส) เป็นกิเลสประเภทอุนสั ซึ่งนอนสงบนิ่งอยู่ในชั้นธสันดาน คือจิตใจของแต่ละบุคคล กิเลสกลุ่มนี้ละเอียดมาก ที่ชื่อว่าเป็นกิเลสอย่างละเอียดก็เพราะสังเกตเห็นได้ยาก ไม่เหมือนกับกิเลสอย่างหยาบซึ่งเห็นได้ง่าย และไม่เหมือนกิเลสอย่างกลางซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้ อุนสักิเลสนี้ นอนสงบนิ่งอยู่ในจิตใจ เหมือนตะกอนที่นอนอยู่ในก้นของภาชนะน้ำ คือปกติว่าน้ำที่มีตะกอน ถ้าตะกอนนั้นยังนอนอยู่ ก็เป็นน้ำที่ใสสะอาด ใช้ดื่มหรือใช้อย่างอื่นได้ดี แต่ถ้าตะกอนฟุ้งขึ้นมา น้ำนั้นก็กลายเป็นน้ำสกปรก ใช้ดื่มก็ไม่ได้ จะใช้อาบ หรือใช้ล้างภาชนะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ไม่ได้ เพราะเป็นน้ำสกปรก เพราะเป็นน้ำเสีย เป็นน้ำสกปรกเสียแล้วฉนั้นใด จิตที่มีอุนสักิเลส นอนอยู่นี้ก็เช่นกัน ถ้าอุนสัไม่ฟุ้งขึ้นมา ก็เป็นจิตที่สะอาดผ่องใส ใช้งานได้ดีแต่ถ้าอุนสัฟุ้งขึ้นมาเป็น

กิเลสอย่างกลางหรืออย่างหยาบแล้ว จิตนี้ก็จะเศร้าหมองสกปรกมีคุณภาพต่ำใช้การงานไม่ได้ดีและก่อให้เกิดทุกข์โทษต่าง ๆ ติดตามมาและการที่คนเราต้องเกิดแก่เจ็บ ตาย เวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ก็เพราะอนุสัยกิเลสนี้เอง แม้กิเลสอย่างกลางและอย่างหยาบก็มีรากเหง้ามาจากอนุสัยกิเลสนี้ ฉะนั้นอนุสัยกิเลสจึงเป็นบ่อเกิดแห่งทุกข์โทษทั้งหมด

การก่อตัวของกิเลส กิเลสแม้จะมีมาก แต่ก็มีต้นเค้ามาจากกิเลส 3 สายนี้เท่านั้น คือ สายโลภะ สายโทสะ และสายโมหะ อันเป็นตัวอกุศลมูล ต้นเค้าหรือรากเหง้าของการทำชั่วต่าง ๆ โดยมีการก่อตัวขึ้นมาตามลำดับ เริ่มต้นตั้งแต่อนุสัยกิเลส แล้วกลายมาเป็นปริญญฐานกิเลส แล้วบางครั้งก็พุ่งขึ้นมาเป็นวิตีกมกิเลสในที่สุด โดยมีการก่อตัวตามลำดับดังต่อไปนี้

1. กิเลสสายโลภะ มีต้นเค้าอยู่ที่ราคานุสัย ราคะ หมายถึง ความติด หรือความพอใจเมื่อพุ่งตัวขึ้นเป็นกิเลสอย่างกลาง ก็จะเป็นกามฉันท์คือความพอใจในทางกาม หรืออาจจะเป็นอภิขมา คือ โลภอยากได้ของผู้อื่น เมื่อระงับไม่อยู่ ก็จะกลายเป็นกิเลสอย่างหยาบ ถ้าออกทางกายก็อาจเป็นการลักทรัพย์ หรือประพฤตินิดทางกาม ถ้าออกมาทางวาจา ก็อาจเป็นการพูดหลอกลวงหรือฉ้อโกงคนอื่น

2. กิเลสสายโทสะ มีต้นเค้าอยู่ที่ปฏิฆานุสัย ปฏิฆะ หมายถึง ความกระแทกกระทั้นจิตหรือความไม่พอใจ เมื่อพุ่งตัวเป็นกิเลสอย่างกลาง ก็จะกลายเป็นกุกุกจะ ความรำคาญ หรือพยาบาท ความผูกใจเจ็บ ถ้าระงับไม่อยู่ ก็จะกลายเป็นกิเลสอย่างหยาบ คือ เมื่อออกมาทางกายก็อาจจะเป็นการฆ่า การทำลาย การเบียดเบียนคนอื่น สัตว์อื่น เมื่อออกมาทางวาจา ก็อาจจะเป็นการพูดคำหยาบด่าว่าให้คนอื่นเจ็บใจ

3. กิเลสสายโมหะ มีต้นเค้าอยู่ที่อวิชานุสัย อวิชา หมายถึง การไม่รู้ตามความเป็นจริง เมื่อพุ่งตัวขึ้นมาเป็นกิเลสอย่างกลาง ก็อาจจะเป็นถีนมิทธะ ความท้อแท้และความง่วงซึมอุทัจจะ ความฟุ้งซ่าน หรืออาจจะเป็นความลึกลับเล่ห์เหลี่ยม บางคนถึงกับกลายเป็นมิจฉาทิฐิวินิจฉัยไม่เชื่อในบาปบุญ ถ้าระงับไว้ไม่อยู่ ก็จะกลายเป็นกิเลสอย่างหยาบ คือ ถ้าออกมาทางกายก็อาจเป็นการเสพของมีนเมา หรือของเสพติดให้โทษต่าง ๆ ถ้าออกมาทางวาจา ก็เป็นการพูดเพื่อเจ้าเล่ห์ไหลไร่ประโยชน์ (พระเทพวิสุทธิกวี, 2545:20-21)

สรุป ความรุนแรงต่าง ๆ ทั้งหลายที่กล่าวมาแล้วนั้นมีสาเหตุมาจากกิเลสทั้ง 3 อย่างคือ อกุศลมูล 3 อย่าง คือ ราคะ คือ ความกำหนัดยินดีใน รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และ คตินึกทางใจ โทสะ คือ ความประทุษร้าย ความพยาบาท ความโกรธ และความผูกโกรธ โมหะ คือ ความหลงไม่รู้จริง คือ ไม่รู้ทุกข์ ไม่รู้เหตุให้ทุกข์เกิด ไม่รู้การปฏิบัติให้ถึงทางดับทุกข์ ได้แก่อริยสัจสี่ นั่นเองจึงเป็นสาเหตุให้เกิดความรุนแรงที่แตกต่างกันไปและความรุนแรงนั้นบางครั้งเกิดจากสาเหตุของบุคคล แต่บางครั้งเกิดจากกลุ่มบุคคล เช่นกรณีของสุภัทธมบรรพชิตที่กล่าวจ้วงจาบพระธรรมวินัยจนเป็นสาเหตุให้ต้องทำปฐมสังคายนาหรือกรณีของพระเทวทัตได้เสนอวัตถุ 5 ประการ ต่อพระสงฆ์ โดยการโฆษณาชวนเชื่อจนทำให้ภิกษุผู้บวชใหม่ยังแยกไม่ออกว่าอันไหนถูกอันไหนผิดเลยหลงเชื่อพระเทวทัตไปเป็นจำนวนมากถึง 500 รูป หรือในการทำสังคายนาครั้งที่ 2 ว่าด้วยเรื่องวัตถุ 10 ประการ ที่พระฉัพพัคคีย์ได้กระทำกันได้ชักชวนผู้ปกครองระดับพระราชอาและผู้นำชุมชนมาเข้าร่วมเป็นกำลังสนับสนุนตนอีกทีหนึ่งซึ่งสาเหตุทั้งหลายเหล่านี้เป็นผลทำให้หมู่สงฆ์เกิดความแตกแยกทางความคิดและต่อมาได้เกิดการแบ่งแยกออกเป็นนิกายต่าง ๆ มากมายแม้แต่ในประเทศไทยอันเป็นผล

กระทบกระเทือนต่อความรู้สึกความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันก็เกิดการแบ่งแยกมีการเปรียบเทียบกับว่าอย่างนั้นตัวอย่างนี้ไม่ดีซึ่งเป็นการกีดกร่อนหลักพุทธธรรมในพุทธปรัชญาไปในตัวซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทต่อไป

3.10 ผลกระทบที่เกิดจากความรุนแรง

ความรุนแรงเป็นสภาวะอารมณ์ที่เกิดภายในจิตของแต่ละบุคคลที่ก่อตัวจากจุดเล็ก ๆ เป็นปฏิกิริยาแล้วก็พัฒนาตัวขึ้นมาเป็นโศระจากนั้นก็กลายเป็นอุปหยาแล้วเปลี่ยนมาเป็นพยาปาหยาจากนั้นก็กลายเป็นปฏิกุระซึ่งเป็นความรุนแรงขั้นสุดท้ายที่ออกมาจาก กาย วาจา และจิตใจแล้วส่งผลกระทบต่อตนเองดังปรากฏในธรรมบทเรื่องนางปัญจปาปา, ภิกษุฆ่าตัวตาย, ภิกษุณีทำร้ายตนเอง, และนาคเอรภัตต์ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

1. **ผลกระทบที่เกิดกับตนเอง** นางปัญจปาปาเป็นธิดาของคนชดสน ในเมืองพาราณสี ขยายดินเหนียวทาฝาเรือนอยู่มีพระปัจเจกพุทธเจ้าเข้าไปขอดินเหนียว นางโกรธแล้ววางก้อนดินเหนียวก้อนใหญ่ลงในบาตรของท่าน คือ ถวายอย่างไม่พอใจ เมื่อตายไปแล้วได้ไปเกิดเป็นธิดาของคนชดสนมี มือเท้า ปากนัยน์ตา และจมูก ผิดปกติ เป็นที่รังเกียจแก่ผู้พบเห็น ฉะนั้น จึงชื่อว่า นางปัญจปาปา แปลว่ามีบาป 5 แห่ง (พระราชนิพนธ์, 2513:36) นี่คือผลกระทบจากความรุนแรงที่เป็นเพียงขั้นปฏิกุระความกระทบกระเทือนแห่งจิตที่ไม่พอใจต่อการกระทำของพระปัจเจกพุทธเจ้ายังส่งผลเป็นความทุกข์แก่ตนเองแม้จะเป็นความรุนแรงเพียงเล็กน้อยก็ตามเช่นกับพระภิกษุในสมัยพระพุทธเจ้าพระนามว่า “กัสสปะ” เรื่องมีอยู่ว่า ในศาสนาของพระพุทธเจ้าพระนามว่า กัสสปะมีภิกษุองค์หนึ่งได้นั่งเรือไปในแม่น้ำคงคาเอามือไปจับใบตะไคร่น้ำ ขณะที่เรือกำลังแล่นไปใบตะไคร่น้ำก็ขาดติดมือไปภิกษุนั้นต้องอาบตีอย่างหนึ่ง แต่ไม่ได้แสดงอาบัติเพราะคิดว่า “นี่เป็นโทษเล็กน้อย” ท่านได้บำเพ็ญสมณธรรมมาโดยตลอด เมื่อจวนจะมรณภาพ คิดว่า “ศีลของเราไม่บริสุทธิ์” อยากจะแสดงอาบัติแต่ไม่มีภิกษุที่จะแสดงอาบัติด้วยเลย มรณภาพด้วยจิตที่ยังกังวลอยู่อย่างนั้นได้ไปเกิดเป็นพระยานาคชื่อว่า เอรภัตต์ (ขุ.ธ. ภาค 6 : 145-152) และเรื่องของความหวังดีแต่สุดท้ายกลายเป็นความอาฆาตพยาบาทกันถึงขั้นจองเวรดังเรื่องของนางกาลิณีหลังจากนางแต่งงานและแต่ไม่มีบุตรนางจึงไปหาหญิงอื่นมาให้สามีเป็นภรรยาอีกคนหนึ่งคนเพื่อหวังจะมีบุตรแต่อยู่ต่อภรรยาหลวงกับหึงหวงกลัวว่าภรรยาอื่นจะมีบุตรและสามีจะไม่สนใจตนและตนจะหมดความสำคัญไปภายในบ้าน จึงคิดวางแผนไม่ให้ภรรยาอื่นมีบุตรด้วยการให้นางกินยาขับเลือดเพื่อให้ลูกในท้องตายและภรรยาหลวงทำถึง ๓ ครั้ง จนภรรยาอื่นรู้และไม่ร่วมมือแต่ก็ไม่รอดพ้นความพยายามของภรรยาหลวงสุดท้ายภรรยาอื่นได้ถึงแก่ความตายแต่ก่อนตายนางได้ผูกอาฆาตภรรยาหลวงไว้ทุกชาติจนได้มาพบพระพุทธองค์เวรจึงสงบระงับลงได้พระผู้มีพระภาคตรัสศาถานี้แก่นางยักษ์ณีชื่อว่า กาลีและหญิงคนหนึ่ง ดังนี้ “เพราะว่าในโลกไหน ๆ เสร็จทั้งหลายในโลกนี้ย่อมไม่สงบระงับด้วยเวรแต่เวรทั้งหลายย่อมสงบระงับด้วยการไม่จองเวร” (ขุ.ธ. 25/5/25) และเรื่องความเข้าใจผิดของภิกษุที่ทำตนเองให้เดือดร้อนในปาราชิกนธ์เรื่องมีอยู่ว่าพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ เรือนยอด ป่ามหาวัน ใกล้กรุงเวสาลี พระองค์ได้แสดง อสุภกถา คือ ถ้อยคำปรารภสิ่งที่ไม่สวยงาม สรรเสริญคุณแห่ง อสุภะและคุณแห่งการเจริญอสุภะ คือ การพิจารณาร่างกายโดยความเป็นของไม่งาม กับทั้งคุณแห่งอสุภะสมาบัติ โดยปริยายเป็นอันมาก ครั้นแล้วตรัสว่า ทรงประสงค์จะ

หลีกเร้นอยู่ตามลำพังพระองค์ตลอดทั้งเดือน ใคร ๆ ไม่พึงเข้าไปเฝ้า เว้นแต่ภิกษุผู้นำอาหารเข้าไป เพียงรูปเดียวภิกษุทั้งหลายปฏิบัติสุภกาวา ก็เกิดความเบื่อหน่าย รังเกียจด้วยกายของตนเหมือน ชายหนุ่มหญิงสาวที่ชอบการประดังตักแต่ง อาบน้ำดำเกล้าแล้ว รังเกียจซากศพของงู ซากศพของสุนัข ซากศพของมนุษย์ อันคล้อยอยู่ที่คอ ฉะนั้น เมื่อเบื่อหน่าย รังเกียจด้วยกายของตนเองอย่างนี้ ก็ฆ่าตัวตายบ้าง ฆ่ากันและกันบ้าง เข้าไปหานายมิลลันทิกะ ผู้แต่งตัวเหมือนสมณะ จ้างด้วยบาตรจีวรให้ฆ่า บ้าง โดยนัยนี้ นายมิลลันทิกะ ก็รับจ้างฆ่าภิกษุทั้งหลายวันละรูปหนึ่งบ้าง สองรูปบ้าง สามรูปบ้าง จนถึงวันละหกสิบรูปบ้าง (วิ. มหา.1/162/134 -139) การทะเลาะกันแล้วทำร้ายตัวเองก็มีผลเสียต่อ ตนเองดังมีปรากฏในวินัยปิฎกเรื่องมีอยู่ว่าสมัยนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตะวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐีกรุงสาวัตถี ครั้นนั้น ภิกษุจันทกาลีทะเลาะกับภิกษุณีทั้งหลายแล้วร้องให้ ทูบตีตนเองบรรดาภิกษุณีผู้มกน้อย พวกกันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โณนแม่เจ้าจันทกาลี จึ่ง ร้องให้ทูบตีตนเองเล่า” ครั้นแล้วภิกษุณีเหล่านั้นได้นำเรื่องนี้ไปบอกภิกษุทั้งหลายให้ทราบภิกษุได้นำ เรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็น ต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า ภิกษุณีจันทกาลีร้องให้ทูบตีตนเอง จริงหรือ” ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า “จริงพระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตำหนิว่า “ภิกษุ ทั้งหลาย โณนภิกษุณีจันทกาลีจึ่งร้องให้ทูบตีตนเองเล่า ภิกษุณีทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคน ที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใสหรือทำคนที่เลื่อมใสแล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุณี ทั้งหลาย ภิกษุณีใดร้องให้ทูบตีตนเอง ต้องอาบัติปาจิตตีย์ (วิ. จูฬ. 3 /879-880/182) ผลกระทบที่ เกิดจากความรุนแรงข้างต้นเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองแล้วส่งผลให้ได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนตามสมควรแก่ฐานะแต่ยังไม่ส่งผลให้เป็นวงกว้างออกไปอาจจะส่งผลกระทบต่อ ความศรัทธาเลื่อมใสในพุทธศาสนาอยู่บ้างแต่ก็ยังไม่เสียหายต่อหมู่คณะเหมือนกับการทำให้เกิด แนวความคิดที่แตกแยกกันแล้วก่อให้เกิดความริ้วฉานต่อวงการสังคมสงฆ์ซึ่งมีผลกระทบเป็นอย่างมาก ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

2. ผลกระทบต่อระบบสังคมสงฆ์ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่สังคมสงฆ์ถ้าเป็นในสมัย พุทธกาลปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้จะสงบลงได้ด้วยการตัดสินใจของพระพุทธเจ้าตั้งเรื่องของพระเวททัตที่ พยายามทำลายสงฆ์ให้แตกกันแม้แต่การลอบปลงพระชนม์พระพุทธเจ้าหรือให้นายขมังธนูไปลอบปลง พระชนม์พระพุทธเจ้าปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้แก้ไขได้หมดแต่หลังจากพระพุทธองค์ดับขันธปรินิพพานไป แล้วความคิดของสาวกเริ่มขัดแย้งกันทำให้มีผลกระทบต่อหมู่สงฆ์โดยเริ่มตั้งแต่การทำปฐมสังคายนา พระสงฆ์เริ่มมีความขัดแย้งกันทางด้านความคิดเห็นและมาปรากฏชัดในระหว่างช่วงระยะเวลาก่อนจึง การสังคายนาครั้งที่ 3 ระหว่าง พ.ศ. 100 ถึง พ.ศ. 200 พระพุทธศาสนาเริ่มแตกแยกเป็นฝักฝ่ายจน ลูกลามกลายเป็นมหาเภทคือ การแตกแยกครั้งยิ่งใหญ่ มีสาเหตุมาจากพวกภิกษุวัชชีบุตรชาวกรุงเว สาลีพากันประพาศิมาทานวัตถุ 10 ประการ จนถูกท่านพระยสกาถกบุดุตรกับพวกขับออกจาก คณะสงฆ์ แล้วพระมหาเถระทั้งหลายได้มีมติให้กระทำการสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ 2 นั้นพวก ภิกษุวัชชีบุตรเมื่อถูกขับออกจากคณะสงฆ์เดิมก็ได้ไปรวมตัวกันที่กรุงโกสัมพีรวบรวมพรรคพวกได้ ประมาณ 1หมื่นรูป ได้กระทำการสังคายนาแข่งกับฝ่ายพระมหาเถระทั้งหลายการสังคายนาของภิกษุ วัชชีบุตรนั้น มีพระภิกษุเข้าร่วมมากที่สุดเป็นประวัติการณ์จึงเรียกว่า “มหาสังคีติ” หรือ “มหาสังฆิก

สังคายนา”เรียกคณะสงฆ์ของตนว่า”มหาสังฆิกะ”หรือ”มหาสังคีติกะ” นับตั้งแต่นั้นมา พระพุทธศาสนาก็เริ่มแตกแยกเป็น 2 ฝ่าย คือ ตั้งแผนผังแสดงการแตกแยกเป็นนิกายต่าง ๆ ในตติยสังคีต การทำสังคายนาครั้งที่ 3 นอกจากพระพุทธศาสนาจะแตกกันเป็น 18 นิกายในคัมภีร์สมันตปาสาทิกาท่านแสดงเรื่องตติยสังคายนาโดยเล่าประวัติพระโมคคัลลีบุตรเถระประวัติพระเจ้าอโศกมหาราชที่เลื่อมใสนับถือพระพุทธศาสนาได้ถวายความอุปถัมภ์พระพุทธศาสนามากมายลาภสักการะเกิดขึ้นในพระพุทธศาสนามากมายจนพวกเดียรฉัตรเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา เพื่อแสวงหาลาภสักการะ ต่างพากันสั่งสอนลัทธิของตนว่าเป็นธรรมเป็นวินัยเดียรฉัตรบางพวกก็โกนหัวนุ่งห่มผ้ากาสาะปลอมบวช เทียวไปตามวิหารเข้าร่วมทำอุโบสถ เข้าร่วมทำสังฆกรรม ภิกษุทั้งหลายจึงไม่ทำอุโบสถกับพวกปลอมบวชเหล่านั้น

ผังแสดงการแตกแยกนิกายต่าง ๆ

ในปีแรกแห่งพุทธศักราช มีนิกายเถรวาทขึ้น ในสมัยปฐมสังคายนา เมื่อผ่านไป 100 ปี

(1) เถรวาท แตกแยกในสมัยตติยสังคายนา

(2) มหาสังฆิกะ

(3) โคกกุลิกะ

(4) เอกัปปโหหาริกะ

(5) ปิณณัตติวาท

(6) พาหุลิกะ(พหุสสุตติกะ)

(7) เจตติวาท

เมื่อพระพุทธเจ้าดับขันธปรินิพพานได้ 200 ปี เถรวาทได้แตกแยกเป็นครั้งที่ 2 อีก 2 นิกาย

(8) มหิสาสกะ

(9) วัชชีปุตตกะ

(10) อัมมมุตตริยะ

(11) ภัทธานิกะ

(12) ฉันทาคาระ

(13) สัมมิติยะ

(14) สัพพัตติกวาท

(15) อัมมคุตติยะ

(16) กัสสปิยะ

(17) สังกันติกะ

(18) สุตตวาท

ในครั้งนั้นภิกษุสงฆ์ไม่ได้ทำอุโบสถ ไม่ได้ทำปวารณากันนานถึง 7 ปีพระเจ้าอโศกมหาราชทรงทราบจึงรับสั่งให้มอทยคนหนึ่งไประงับอธิกรณ์ สั่งให้ภิกษุสงฆ์ทำอุโบสถกันอมอทยมิได้สอบถามวิธีระงับอธิกรณ์จากพระเจ้าอโศกมหาราช แต่ไปสอบถามพวกอมอทยอื่น ๆ ว่าพระเจ้าอยู่หัวรับสั่งให้ระงับอธิกรณ์แล้วอธิกรณ์จะระงับอย่างไรพวกอมอทยเหล่านั้นก็ว่า เวลาไปปราบชนบทปลายแดนก็ต้องฆ่าโจร ถ้าภิกษุเหล่าใดไม่ทำอุโบสถ พระเจ้าอยู่หัวคงจักประสงคให้ประหารชีวิตภิกษุเหล่านั้น

อมาตย์นั้นจึงไปยังวิหารแล้วนิมนต์ภิกษุให้ประชุมกันแล้วเรียนว่า “พระเจ้าอยู่หัวรับสั่งให้ทำอุโบสถ” ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า “จะไม่ยอมทำอุโบสถร่วมกับพวกเดียรฉัตร” อมาตย์จึงเอาดาบตัดศีรษะพระภิกษุทั้งหลาย ตั้งแต่พระเถรลงมาพอดีถึงลำดับพระติสสะ ผู้เป็นพระภคินทราร่วมพระมารดาของพระเจ้าอโศก อมาตย์ไม่อาจจะฟันดาบลงจึงไปกราบทูลให้พระเจ้าอโศกมหาราชทรงทราบ ว่า ตนได้ตัดศีรษะภิกษุทั้งหลายที่ไม่ยอมทำอุโบสถไปจำนวนเท่านี้ พอดีถึงลำดับพระติสสะไม่ทราบจะทำอย่างไรพอพระเจ้าอโศกมหาราชได้สดับเข้าก็มีรับสั่งว่า “ท่านเราสั่งไประงับอธิการณนั้นมิได้ให้ไปฆ่าภิกษุทั้งหลาย” พระเจ้าอโศกมหาราชเกิดความเร่าร้อนในพระวรกายจึงเสด็จเที่ยวสอบถามภิกษุทั้งหลายว่าพระองค์มีบาปด้วยหรือไม่ (วิ. มหา 7 / 52-59)

3.11 ผลกระทบต่อการบรรลุมรรคผล

จุดมุ่งหมายสูงสุดของชาวพุทธก็คือการบรรลุพระนิพพานพ้นจากความทุกข์ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกไม่ว่าจะเป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิตย่อมมีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกันเว้นแต่ใครจะไปถึงจุดมุ่งหมายได้เร็วกว่ากันแต่บางครั้งพุทธบริษัทก็ทำสิ่งที่เป็นเครื่องกั้นไม่ให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายด้วยการทำอนันตริยกรรม ซึ่งเป็นกรรมหนักมี 5 อย่าง คือ 1. มาตุฆาต หมายถึง การฆ่ามารดา 2. ปิตุฆาต หมายถึง การฆ่าบิดา 3. อรหันตฆาต หมายถึง การฆ่าพระอรหันต์ 4. โลหิตุปบาท หมายถึง การทำร้ายพระพุทธเจ้าจนถึงพระโลหิตห่อขึ้นไป 5. สังฆเภท หมายถึง การทำให้สงฆ์แตกกัน (ป.อ. ปยุตโต (2540; 208-209) เมื่อใครกระทำอนันตริยกรรมลงไปจะไม่เจริญในมรรคผลได้เลย ดังเช่นพระเจ้าอชาตศัตรูทำปิตุฆาตเรื่องมีอยู่ว่า พระเจ้าอชาตศัตรู โดยหวังจะให้กุมารอชาตศัตรูเป็นพระเจ้าแผ่นดินแทนพระเจ้าพิมพิสาร จะได้เป็นฝ่ายสนับสนุนตนทางฝ่ายอาณาจักรส่วนตนเองจะบริหารคณะสงฆ์แทนพระพุทธเจ้า จึงเข้าไปหากุมารอชาตศัตรูแล้วกล่าวว่า “กุมาร เดียวนี้คนอายุน้อย พระองค์อาจจะสิ้นพระชนม์เสียก่อน ไม่ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินก็ได้” กุมารอชาตศัตรูตรัสว่า “จะอย่างไร จึงจะได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน” พระเทวทัตแนะนำให้ “ก็ปลงพระชนม์พระราชบิดาเสียซิ ก็จะได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน” กุมารอชาตศัตรูหลงเชื่อ คืนวันหนึ่งได้เหน็บกริชเข้าไปในที่บรรทมของพระเจ้าพิมพิสารโดยหมายจะปลงพระชนม์ แต่ถูกราชบุรุษจับได้เสียก่อน ลูกขุนพิจารณาโทษให้ประหารชีวิตพระเจ้าพิมพิสารขอลงโทษไว้ เพราะกุมารยังไม่รู้ตัวชั่ว ลูกขุนจึงไม่เอาโทษพระเจ้าพิมพิสารถามว่า ที่เหน็บกริชเข้าไปในที่บรรทมประสงค์อะไร กุมารอชาตศัตรูก็ตอบตามตรงพระเจ้าพิมพิสารทรงทราบดังนั้น ก็กราขสมบัตินี้ให้กุมารอชาตศัตรูปกครองแทนตั้งแต่นั้นมาพระเจ้าอชาตศัตรู เมื่อไปอยู่ที่บารุงของพระเทวทัต ตรัสว่า “ความปรารถนาของเราสำเร็จแล้ว” แต่พระเทวทัตกลับบอกว่า ทหารยังจงรักภักดีต่อพระเจ้าพิมพิสารอยู่ ถ้านึกถึงการกระทำที่พระองค์ดูหมิ่น จะกลับมาเป็นพระเจ้าแผ่นดินเมื่อไรก็ได้ แล้วจึงแนะนำให้พระเจ้าอชาตศัตรูปลงพระชนม์พระราชบิดาเสียจึงหมดภัย โดยแนะนำให้จับไปขังเพื่อให้ออดอาหารตายพระเจ้าอชาตศัตรู ก็ทำตามคำแนะนำ โดยให้นำพระเจ้าพิมพิสารไปขังไว้และไม่ให้เสวยพระกระยาหาร ห้ามบุคคลอื่นเยี่ยมทั้งหมด เว้นแต่นางเทเวหิ พระมารดาองค์เดียวที่เยี่ยมได้มีผู้คุมคอยเฝ้าอย่างกวดขันเวลาล่วงมา 7 วัน พระเจ้าอชาตศัตรูให้เรียกผู้คุมมา ถามว่า พระเจ้าพิมพิสารสวรรคตแล้วหรือยัง ผู้คุมก็บอกเหตุผลว่า ที่ยังไม่สวรรคต เพราะพระมารดาของพระองค์ช้อนกระยาหารไปให้ พระเจ้าอชาตศัตรูจึงรับสั่งว่า ต่อไปตรวจให้ตีเวลาล่วงมาอีก 7 วัน พระเจ้า

บังคับด้วยเบญจางคประดิษฐ์เหนือภาคพื้นในสถานที่ทอดพระเนตรไม่เห็น แล้วเสด็จกลับไป(วิชัย สุธีรชานนท์ 2542 : 244-251) การกระทำที่พระเจ้าอชาตศัตรูหลงคบมิตรชั่วและได้ปลงพระชนม์พระราชบิดาจนสวรรคตในที่สุด เป็นอนันตริยกรรม คือฆ่าบิดาโดยเจตนา และฆ่าอย่างทรमानที่สุดแม้ยังไม่ได้เสวยกรรม ในนรก ก็ได้รับความทุกข์ระทมใจเหลือประมาณ บรรทมไม่หลับเป็นเวลานานพอจะหลับตาลง เหมือนมีอะไรมาเสียดแทงใจให้สะดุ้งตื่นได้รับความทุกข์ทรमानอยู่เป็นเวลานานไม่มีใครบรรเทาได้ ต่อเมื่อได้ไปขอขมาพระศาสดาโดยการนำของหมอชีวกโกมารภัจจ์และฟังพระธรรมเทศนาของพระศาสดาแล้ว เกิดปิติในธรรม ประกาศตนเข้าถึงพระรัตนตรัย เกิดความสุขขึ้นบรรทมหลับได้บ้าง แต่กรรมหนักที่ทำนั้น ก็จะทำให้ผลต่อไป และจะเป็นเหตุให้พระเจ้าอชาตศัตรู ไม่มีโอกาสบรรลุมรรคผล

เจ้าสุปปพุทธศากยะ ดังได้สดับมาเจ้าสุปปพุทธะพระองค์นั้น ผู้กษัตริย์ในพระศาสดาด้วยเหตุ 2 ประการนี้ คือ พระสมณโคดมนี้ทิ้งลูกสาวของเราออกบวชประการหนึ่ง ให้ลูกชายของเราบวชแล้วตั้งอยู่ในฐานะแห่งผู้มีเวรต่อลูกชายนั้นประการหนึ่ง วันหนึ่ง ทรงดำริว่า “บัดนี้ เราจักไม่ให้พระสมณโคดมนี้ไปผ้นยังสถานที่นิมนต์” ดังนี้ จึงปิดทางเป็นที่เสด็จไป นั่งเสวยน้ำจันทน์ในระหว่างทางลำดับนั้น เมื่อพระศาสดามีภิกษุสงฆ์ห้อมล้อมเสด็จมาที่นั่น พวกมหาดเล็กทูลท้าวเธอว่า “พระศาสดาเสด็จมาแล้ว” ท้าวเธอตรัสว่า “พวกเจ้าจงลวงหน้าไปก่อน จงบอกพระสมณนั้นว่า “พระสมณโคดมองค์นี้ไม่เป็นใหญ่กว่าเรา” เราจักไม่ให้ทางแก่พระสมณโคดมนี้” แม้พวกมหาดเล็กทูลเตือนแล้ว ๆ เล่า ๆ ก็คงประทับนั่งรับสั่งอย่างนั้นแลพระศาสดาไม่ได้หนทางจากสำนักของพระมาตุละ (ลุง) แล้ว จึงเสด็จกลับจากที่นั่น แม้ท้าวเธอก็ส่งจารบุรุษ (คนสอดแนม) ไปคนหนึ่ง ด้วยกำชับว่า “เจ้าจงไป ฟังคำของพระสมณโคดมนี้แล้วกลับมา”

เจ้าสุปปพุทธะทำการหมิ่นกัฏฐกณฺเณดินสูป แม้พระศาสดา เสด็จกลับมาทรงทำการแยมพระโอฐ พระอานนทเถระทูลถามว่า “อะไรหนอแลเป็นปัจจัยแห่งกรรมคือการแยมพระโอฐให้ปรากฏพระเจ้าข้า” จึงตรัสว่า “อานนทเถระเห็นเจ้าสุปปพุทธะใหม่” พระอานนทเถระทูลว่า “เห็นพระเจ้าข้า” พระศาสดาตรัสว่า “เจ้าสุปปพุทธะนั้นไม่ให้ทางแก่พระพุทเจ้าเช่นเรา ทำกรรมหนักแล้วในวันที่ 7 แต่วันนี้ท้าวเธอก็เข้าไปสู่แผ่นดิน (ธรณีสูป) ณ ที่ใกล้เชิงบันได ในภายใต้ปราสาท”

เจ้าสุปปพุทธะมุ่งจับผิดพระศาสดาด้วยคำเท็จ จารบุรุษได้ฟังพระดำรัสนั้นแล้วไปสู่สำนักของเจ้าสุปปพุทธะฯตรัสถามว่า “หลานของเราเมื่อกลับไปพูดอะไรบ้าง” จึงกราบทูลตามที่ตนได้ยินแล้ว ท้าวเธอได้สดับคำของจารบุรุษนั้นแล้ว ตรัสว่า “บัดนี้ โทษในการพูด (พูดผิด) แห่งหลานของเรา ย่อมไม่มี เธอตรัสคำใด คำนั้นต้องเป็นอย่างนั้นจริง ๆ ทีเดียว แม้เมื่อเป็นเช่นนั้นคราวนี้ เราจักจับผิดเธอด้วยการพูดเท็จ เพราะเธอไม่ตรัสกะเราโดยไม่เจาะจงว่า “เจ้าสุปปพุทธะจักถูกธรณีสูปในวันที่ 7” ตรัสว่า “เจ้าสุปปพุทธะจักถูกธรณีสูปใกล้ที่เชิงบันได ในภายใต้ปราสาท” ตั้งแต่วันนี้ไป เราจักไม่ไปสู่ที่นั่นเมื่อเป็นเช่นนั้น เราไม่ถูกธรณีสูปในที่นั้นแล้ว จักข่มขีเธอด้วยการพูดเท็จ”

เจ้าสุปปพุทธะทรงทำการรักษาพระองค์อย่างแข็งแรง ท้าวเธอรับสั่งให้พวกมหาดเล็กขนเครื่องใช้สอยของพระองค์ออกทั้งหมดไว้บนปราสาท 7 ชั้น ให้ชักบันได ปิดประตู ตั้งคนแข็งแรงประจำไว้ที่ประตู ประตูละ 2 คนตรัสว่า “ถ้าเราเป็นผู้มุ่งจะลงไปข้างล่างโดยความประมาทไซ้ร พวกเจ้าต้องห้ามเราเสีย” ดังนี้แล้ว ประทับนั่งในห้องอันเป็นสิริบนพื้นปราสาทชั้นที่ 7 จะหนีผลแห่งกรรม

ช่วยยอมไม่พ้นพระศาสดา ทรงสดับเรื่องนั้นแล้ว ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เจ้าสุปปพุทธะมิใช่จะนั่งบนพื้นปราสาทอย่างเดียวต่อไปให้เหาะขึ้นไปสู่เวหาสหนึ่งในอากาศก็ตามไปสู่มุทด้วยเรือก็ตามเข้าชอกเขาก็ตาม ธรรมดาพระดำรัสของพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะเป็น 2 ไม่มี ท้าวเธอจักถูกธรณีสูบในสถานที่เราพูดไว้นั้นแหละ” เมื่อจะทรงสืบทอดสนธิแสดงธรรม จึงตรัสพระคาถานี้ว่า “บุคคลจงนั่งอยู่ในกลางหาวเข้าไปสู่ท่ามกลางสมุทรเข้าไปสู่ชอกเขา ก็ไม่พ้นประเทศคือแผ่นดินที่ความตายไม่พึงครอบงำผู้สถิตอยู่ยอมไม่มี” ม้ามงคลเป็นเหตุให้ท้าวเธอเสด็จลงจากปราสาทในวันที่ 7 ในเวลาคล้ายกับเวลาที่เจ้าสุปปพุทธะปิดหนทางภิกษาจารของพระศาสดา ม้ามงคลของเจ้าสุปปพุทธะในภายใต้ปราสาทคึกคะนองกระแทกแล้วซึ่งฝานั้น ๆ ท้าวเธอประทับนั่งอยู่ขึ้นบนนั้นเองได้สดับเสียงของม้านั้นจึงตรัสถามว่า “นั่นอะไรกัน” พวกมหาดเล็กทูลว่า “ม้ามงคลคะนอง” ส่วนม้านั้น พอเห็นพระเจ้าสุปปพุทธะก็หยุดนิ่ง

เกิดเหตุน่าประหลาดเพราะกรรมชั่ว ขณะนั้นท้าวเธอมีพระประสงค์จะจับม้านั้นได้เสด็จลุกจากที่ประทับบายพระพักตร์มาทางประตู ประตูทั้งหลายเปิดเองทีเดียว บันไดตั้งอยู่ในที่ของตนตามเดิมคนแข็งแรงผู้ยืนอยู่ที่ประตูจับท้าวเธอที่พระศอผลักให้มีพระพักตร์ชะมาลงไปโดยอุบายนั้น ประตูที่พื้นทั้ง 7 ก็เปิดเองทีเดียว บันไดทั้งหลายก็ตั้งอยู่ในที่เดิม พวกคนที่แข็งแรง ประจำอยู่ที่ชั้นนั้น ๆ จับท้าวเธอที่พระศอแล้วผลักให้มีพระพักตร์ชะมาลงไป ขณะนั้นมหาปฐพีแตกแยกออกคอยรับเจ้าสุปปพุทธะนั้นผู้ถึงที่ใกล้เชิงบันไดที่ภายใต้ปราสาทนั่นเอง ท้าวเธอไปบังเกิดในอเวจีนรกแล้วแล (ขุ. ธ. ภาค 5 : 62-66) จากการกระทำของพระเจ้าสุปปพุทธะ ผู้ซึ่งผูกอาฆาตในพระศาสดา และแกล้งนั่งปิดทางเสด็จมิให้พระศาสดาไปฉันยังสถานที่นิมนต์ได้ นี่จัดว่าเป็นกรรมหนัก ซึ่งพระศาสดาตรัสว่าในวันที่ 7 เจ้าสุปปพุทธะจะถูกธรณีสูบ ณ ที่ใกล้เชิงบันได ในภายใต้ปราสาท ถึงแม้ว่าเจ้าสุปปพุทธะรู้และเตรียมป้องกันรักษาตนเองเป็นอย่างดี แต่ก็ไม่อาจหนีผลแห่งกรรมชั่วได้ เพราะในวันที่ 7 มีเหตุม้ามงคลคึกคะนอง ทำให้เจ้าสุปปพุทธะต้องลงไปในภายใต้ปราสาท และถูกธรณีสูบในที่สุด

นางจิญจมาณวิกา ความว่า ในปฐมโพธิกาล เมื่อสาวกของพระทศพลมีมากหาประมาณมิได้ เมื่อพวกเทวดาและมนุษย์หยั่งลงสู่อริยภูมิ เมื่อพระคุณสมุทัยของพระศาสดาแผ่ไปแล้วลากสักการะเป็นอันมากเกิดขึ้นแล้ว พวกเดียรถีย์ เป็นผู้เช่นกับแสงหิ่งห้อยในเวลาดวงอาทิตย์ขึ้นเป็นผู้เสื่อมลากสักการะ พวกเดียรถีย์เหล่านั้น ยืนในระหว่างถนน แม้ประกาศให้พวกมนุษย์รู้แจ้งอยู่อย่างนั้นว่า “พระสมณโคดมเท่านั้นหรือ เป็นพระพุทธเจ้า แม้พวกเราที่เป็นพระพุทธเจ้า ทานที่เขาให้แล้วแก่พระสมณโคดมเท่านั้นหรือ มีผลมาก ทานที่เขาให้แล้วแก่เราทั้งหลายก็มีผลมากเหมือนกันท่านทั้งหลายจงให้ จงทำ แก่เราทั้งหลายบ้าง” ดังนี้แล้ว ไม่ได้ลากสักการะแล้ว ประชุมคิดกันในที่ลับว่า “พวกเราพึงยังโทษให้เกิดขึ้นแก่พระสมณโคดม ในระหว่างมนุษย์ทั้งหลาย พึงยังลากสักการะให้ฉิบหายโดยอุบายอะไรหนอแล” กาลนั้น ในกรุงสาวัตถี มีนางปริพาชิกาคนหนึ่งชื่อว่าจิญจมาณวิกา เป็นผู้ทรงรูปอันเลอโฉมถึงความเลิศด้วยความงาม เสมือนนางเทพอัปสรฉะนั้น รัศมียอมเปล่งออกจากสรีระของนางนั้น (ขุ.ธ. ภาค 6 : 74-79)

นางจิญจมาณวิการับอาสาพวกเดียรถีย์ ลำดับนั้น เดียรถีย์ผู้มีความรู้เฉียบแหลมคนหนึ่งกล่าวอย่างนี้ว่า “เราทั้งหลายอาศัยนางจิญจมาณวิกา พึงยังโทษให้เกิดขึ้นแก่พระสมณโคดม ยังลากสักการะ ให้ฉิบหายได้” เดียรถีย์เหล่านั้น รับรองว่า “อุบายนี้ มีอยู่” ต่อมา นางจิญจมาณวิกานั้นไปสู่อารามของเดียรถีย์ ไหว้แล้วได้ยืนอยู่ พวกเดียรถีย์ไม่พูดกับนาง นางจึงคิดว่า “เรามีโทษอะไรหนอแล”

แม้พูดครั้งที่ 3 ว่า“พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าทั้งหลาย ดิฉันไหว” ดังนี้แล้ว จึงพูดว่า “พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าทั้งหลาย ดิฉันมีโทษอะไรหนอแล เพราะเหตุอะไร ท่านทั้งหลายจึงไม่พูดกับดิฉัน” เตียรถีย์. น้องหญิง เจ้ายอมไม่ทราบซึ่งพระสมณโคดม ผู้เบียดเบียนเราทั้งหลาย เทียวทำเราทั้งหลายให้เสื่อมลาภสักการะหรือนางจิญจมาณวิกา. ดิฉันยังไม่ทราบ เจ้าข้า ก็ในเรื่องนี้ ดิฉัน ควรทำอะไรเล่าเตียรถีย์. น้องหญิง ถ้าเจ้าปรารถนาความสุขแก่เราทั้งหลายไซ้ร้ จงยังโทษให้เกิดขึ้นแก่พระสมณโคดมแล้ว ยังลาภสักการะให้ฉิบหายเพราะอาศัยตนนางกล่าวว่า “ดีละ พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าทั้งหลาย ข้อนี้จึงเป็นภาระของดิฉันเอง ท่านทั้งหลายอย่าคิดแล้ว” ดังนี้แล้ว หลีกไป ห่มผ้ามีสีตุจแมลงค่อมทอง มีของหอมและระเบียบดอกไม้ เป็นต้นในมือ มุ่งหน้าตรงพระเชตวันไปอยู่ ในสมัยเป็นที่ฟังธรรมกถาแห่งชนชาวเมืองสาวัตถีแล้ว ออกไปจากพระเชตวัน ตั้งแต่กาลนั้น เพราะความที่นางเป็นผู้ฉลาดในมายาของหญิง เมื่อผู้อื่นถามว่า “นางจะไปไหนในเวลา” จึงกล่าวว่า “ประโยชน์อะไรของท่านทั้งหลายด้วยที่ที่เราไป” พักอยู่ในวัดของเตียรถีย์ในที่ใกล้พระเชตวัน เมื่อคนผู้เป็นอุบาสกออกจากพระนครแต่เช้าตรู่ ด้วยหวังว่า “จักถวายบังคมพระผู้มีพระภาค” นางทำที่เหมือนอยู่ในพระเชตวันเข้าไปสู่พระนคร เมื่อคนผู้เป็นอุบาสกถามว่า “ท่านอยู่ ณ ที่ไหน” แล้วจึงกล่าวว่า “ประโยชน์อะไรของท่านทั้งหลายด้วยที่ที่เราอยู่” โดยกาลล่วงไป 1 เดือน 2 เดือนเมื่อถูกถาม จึงกล่าวว่า “เราอยู่ในพระคันธกุฎีเดียวกันกับพระสมณโคดมในพระเชตวัน” ยังความสงสัยให้เกิดขึ้นแก่บุคชชนทั้งหลายว่า “ข้อนั้นจริงหรือไม่หนอ” โดยกาลล่วงไป 3-4 เดือนเอาท่อนผ้าพันท้อง แสดงเพศของหญิงมีครรภ์ให้เหล่าชนอันธพาลถือเอาว่า “ครรภ์บังเกิดขึ้นเพราะอาศัยพระสมณโคดม” โดยกาลล่วงไป 8-9 เดือนผูกไม้กลมไว้ที่ท้องห่มผ้าทับข้างบน ให้ทุบหลังมือและเท้าด้วยไม้คางโค แสดงอาการบวมขึ้น มีอินทรีย์บอบช้ำเมื่อพระตถาคตประทับนั่งแสดงธรรมบนธรรมาสน์ที่ประดับแล้วในเวลาเย็นไปสู่ธรรมสภา ยืนตรงพระพักตร์ของพระตถาคตแล้วกล่าวว่า “มหาสมณะพระองค์ดีแต่แสดงธรรมแก่มหาชนเท่านั้นเสียงของพระองค์ไพเราะ พระโอษฐ์ของพระองค์สนิท ส่วนหม่อมฉันอาศัยพระองค์ได้เกิดมีครรภ์ครบกำหนดแล้ว พระองค์ไม่ทรงทราบเรื่องเป็นที่คลอดของหม่อมฉันไม่ทรงทราบเครื่องครุภบริหารมีเนยใสและน้ำมันเป็นต้นเมื่อไม่ทรงทำเองก็ไม่ตรัสบอกพระเจ้าโกศลหรืออนาถปิณฑิกะหรือนางวิสาขามหาอุบาสิกา คนใดคนหนึ่ง แม้บรรดาอุปลฐากทั้งหลายว่า “ท่านจงทำกิจที่ควรทำแก่นางจิญจมาณวิกานี้ พระองค์ทรงรู้แต่จะอภิมรณะเท่านั้นไม่ทรงรู้ครุภบริหาร” เป็นเหมือนพยายามจับก้อนคุปปามณฑลพระจันทร์ฉนั้น ด่าพระตถาคตในท่ามกลางบริษัทแล้วพระตถาคต ทรงตธรรมกถาแล้ว เมื่อจะทรงบันลือเสียงอย่างสีหะ จึงตรัสว่า “น้องหญิง ความที่ควอันเจ้ากล่าวแล้ว จะจริงหรือไม่ เราและเจ้าเท่านั้น ย่อมรู้” นางจิญจมาณวิกา. อย่างนั้น มหาสมณะ ข้อนั้น เกิดแล้วโดยความที่ท่านและหม่อมฉันทราบแล้วเทพบุตรทำลายกลอุบายของนางจิญจมาณวิกาขณะนั้น อาสนะของท้าวสักกะแสดงอาการร้อน ท้าวเธอทรงใคร่ครวญอยู่ ก็ทราบว่ “นางจิญจมาณวิกา ย่อมด่าพระตถาคตด้วยคำไม่เป็นจริง” แล้วทรงดำริว่า “เราจักชำระเรื่องนี้ให้หมดจด” จึงเสด็จมากับเทพบุตร 4 องค์ เทพบุตรทั้งหลายแปลงเป็นลูกหนูกัดเชือกที่ผูกท่อนไม้กลม ด้วยอันแทะที่เดียวเท่านั้น ลมพัดเวกผ้าห่มขึ้น ไม้กลมปลัดตกลงบนหลังเท้าของนางจิญจมาณวิกานั้น ปลายเท้าทั้ง 2 ข้างแตกแล้ว มนุษย์ทั้งหลายก็พูดว่า “แน่ะนางกาลกัณณี เจ้าด่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า” ถมเขพะลงบนศีรษะ มีมือถือก้อนดินและท่อนไม้ ฉุดลากออกจากพระเชตวันนางจิญจมาณวิกาถูกแผ่นดินสูบ ครั้นในเวลานางล่องคลองพระเนตรของพระตถาคตไปแผ่นดินใหญ่

แตกแยกให้ช่องแล้ว เปลวไฟตั้งขึ้นจากอเวจี นางจิญจมาณวิกา นั้น ไปเกิดในอเวจีเป็นเหมือนหม่มผ้า กัมพลที่ตระกูลให้ลาภสักการะของพวกอัญญาเดียรถีย์เสื่อมแล้ว แต่กลับเจริญแก่พระทศพล โดยประมาณยิ่งจากกระทำของนางจิญจมาณวิกา ซึ่งเป็นนางปริพาชิกาคนหนึ่ง ได้รับอาสาพวก เดียรถีย์ที่มีความริษยาพระพุทศศาสนา โดยนางได้ทำอุบายจนทำให้คนเข้าใจว่า นางมีครรภ์เพราะ พระศาดา และได้ดำพระตถาคตในท่ามกลางบริษัทด้วยคำไม่จริงด้วยเหตุที่เกิดขึ้นนี้ทำให้อาสนะของ ท้าวสักกะแสดงอาการร้อนจนต้องเสด็จมากับเทพบุตร 4 องค์ และเทพบุตรได้แปลงหนูกัดเชือกที่ผูก ท่อนไม้กลมที่ นางจิญจมาณวิกาผูกไว้กับท้องให้ตกลงมาหาชนเห็นความจริงและได้ฉุดลากนางออกไป จากวัดพระเชตะวัน นางได้ถูกแผ่นดินสูบและไปเกิดในอเวจี

สรุป ผลกระทบจากความรุนแรงหรือความโกรธ ทั้งสามด้านที่กล่าวมาข้างต้นทำให้บุคคลมีผล ทางผิวพรรณที่ทรมานและย่อมนอนเป็นทุกข์ ถือเอาสิ่งที่เป็นประโยชน์แล้วกลับปฏิบัติสิ่งที่ไม่เป็น ประโยชน์ ทำปาณาติบาตด้วยกาย ด้วยวาจา ย่อมเสื่อมจากทรัพย์ ผู้ที่ชอบใช้ความรุนแรงย่อมถึง ความไม่มียศ ไม่มีญาติมิตรและสหาย ผู้มักโกรธย่อมไม่รู้จักความเจริญและทำจิตใจกำเริบภัยที่เกิดมา จากภายในของคนที่โกรธนั้นย่อมไม่รู้สีก คนผู้มักโกรธย่อมไม่รู้อรุณ ไม่เห็นธรรมและความโกรธย่อม ครอบงำรชนในขณะใดความมีดีย่อมมีในขณะนั้นคนผู้โกรธย่อมก่อกรรมที่ทำได้ยากเหมือนทำได้ง่าย และภายหลังเมื่อหายโกรธแล้วย่อมเดือดร้อนเหมือนถูกไฟไหม้คนผู้โกรธย่อมแสดงความเก๋ยากก่อน เหมือนไฟแสดงควันก่อนและในการใดความโกรธเกิดขึ้นคนย่อมโกรธและในการนั้นไม่มีศิริและ โอตตบปะไม่มีความเคารพ คนที่ถูกความโกรธครอบงำย่อมไม่มีความสว่างแม้แต่น้อย คนโกรธย่อมฆ่า บิดาและมารดาของตนก็ได้ ฆ่าพระอรหันต์ แม้ปลุขนักก็ได้ลูกที่มารดาเลี้ยงมาจนลืมตาดูโลกนี้ได้ แล้วแต่เมื่อถูกกิเลสตั้งความโกรธแต่ครอบงำแล้วย่อมฆ่าตัวเองก็ได้ด้วยเหตุต่าง ๆ เมื่อบุคคลกระทำ กรรมนั้นย่อมมีแต่ความเสื่อมและทำลายตนอยู่ความเสื่อมนั้นอันเกิดแต่ความโกรธหรือความรุนแรงที่ กล่าวมานี้เป็นเหมือนบ่วงมัจจุราชที่มีถ้ำคือกายเป็นที่อาศัยและความรุนแรงหรือความโกรธนั้นเป็น 1 ในอาการ 6 อย่าง คือ (1)โทสะ(ความคิดประทุษร้าย) (2)ปฏิกษะ(ความคับแค้น) (3) โกรธะ (ความขุ่น เคืองใจ) (4) อาฆาต(ความผูกใจเจ็บ) (5)โกปะ (ความมีจิตกำเริบและอยากแก้แค้น) (6)โรสะ(ความ โกรธขี้) ซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงแสดงให้เห็นถึงทุกขโทษแห่งความโกรธที่ให้ผลคือ ความทุกข์และ แสดงประโยชน์ของการละความโกรธ คือความสุข เช่นในเรื่องนางอุตตราอุบาสิกาทรงแสดงว่าพึงชนะ คนโกรธด้วยความไม่โกรธหรือในเรื่องอุตตราอุบาสก ทรงแสดงว่า โลกธรรม คือ สิ่งประจำโลก มีมา นานแล้ว มิใช่พึงมีทรงสอนให้รู้จักทำใจไม่ให้โกรธว่า ในโลกนี้ คนไม่ถูกนิทาไม่มี และในเรื่อง พระฉัพคคีย์ ทรงสอนให้สำรวมกายวาจา และใจ มิให้กำเริบมีศีลมั่นคงดำรงชีวิตให้ปราศจากข้อ ตำหนซึ่งเป็นวิธีระงับความรุนแรงซึ่งจะได้กล่าวในบทต่อไป

บทที่ 4

วิธีระงับความรุนแรงในพุทธศาสนาเถรวาท

วิธีการระงับความรุนแรงของพระพุทธเจ้ามีหลายวิธีขึ้นอยู่กับปัจจัยของความรุนแรง ได้แก่ อธิกรณสมณะ 7 อปริหานิยธรรม 7 สาราณียธรรม 6 อริยสัจ 4 สติปัฏฐาน 4 เริ่มตั้งแต่ความรุนแรงที่เกิดจากภายในจิต และแสดงออกสู่ภายนอกก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคม

4.1 วิธีระงับความรุนแรงด้วยอธิกรณสมณะ 7

การจัดการความรุนแรงในแง่ของ“พระวินัย”คือ“อธิกรณสมณะ” หมายถึง “การระงับอธิกรณ์” หรือ “อธิกรณ์สงบระงับ” จัดเป็นชุดของวิธี” ที่ประกอบไปด้วยวิธีและข้อปฏิบัติที่สำคัญ 7 ประการ วิธีนี้พระพุทธเจ้าได้ออกแบบขึ้นมาเพื่อเป็นข้อปฏิบัติเพื่อรับความรุนแรงที่เกิดขึ้นใน “สังคมสงฆ์” ซึ่งได้แก่ “พระภิกษุ” โดยมีได้เกี่ยวข้องกับ “คฤหัสถ์” โดยให้เหตุผลว่า ความรุนแรงของคฤหัสถ์ เช่น การเถียงกันระหว่างชนทั้งหลายมีมารดาภิบุตร เป็นต้น เป็นเพียงการวิวาท เพราะกล่าวแย้งกัน แต่ไม่จัดเป็นอธิกรณ์ เพราะมีความเป็นเหตุที่ต้องระงับด้วยสมณะทั้งหลาย อย่างไรก็ตาม แม้พระพุทธเจ้าทรงออกแบบ “อธิกรณสมณะ” เพื่อจัดการความรุนแรงใน “สังคมพระภิกษุ” เท่านั้น แต่พระองค์ไม่ได้ตรัสห้ามถ้าจะประยุกต์รูปแบบไปใช้กับ “สังคมคฤหัสถ์” การปฏิบัติจัดการความรุนแรงตามแนวนี้น่าจะเป็นหลักการที่มีการผสมผสานระหว่าง “วิถีโลก” กับ “วิถีธรรม” เข้าด้วยกัน อธิกรณสมณะ 7 ได้แก่

1. สัมมุขาวินัย คำว่า “สัมมุขาวินัย” หมายถึง การจัดการความรุนแรงในที่พร้อมหน้าหรือวิธีระงับต่อหน้า” คำว่า “พร้อมหน้า หรือต่อหน้า” ในที่นี้ หมายถึง “ ความพร้อมหน้าสงฆ์ ความพร้อมหน้าธรรม ความพร้อมหน้าวินัยและความพร้อมหน้าบุคคล” หมายความว่า “การระงับอธิกรณ์หรือความรุนแรงในมิติต่าง ๆ เช่น การบาดหมาง และการทะเลาะวิวาท เป็นต้นของคู่กรณีที่อยู่พร้อมหน้ากัน ต่อหน้าสังฆสภา คณะบุคคลหรือบุคคลที่พิจารณาตัดสินคดี โดยใช้ธรรม วินัย และ สัตตศาสตร์เป็นเครื่องมือในการตัดสินที่มาของการใช้ “สัมมุขาวินัย” ก็คือว่า พระภิกษุฉันท์พาศัยได้พากันลงตั้งขณียธรรมนิสยกรรม บัพพาขณียกรรม ปฏิสารณียกรรมและอุกเขปนียกรรมแก่ภิกษุ “ที่ไม่ได้อยู่ต่อหน้า” จึงทำให้ภิกษุกลุ่มหนึ่งที่ยึดมั่นในความยุติธรรมมีความเห็นว่าการกระทำดังกล่าวนั้น “ไม่โปร่งใส” และคู่กรณี “ไม่ได้รับความเป็นธรรม” จึงนำประเด็นนี้ไปปรึกษากับพระพุทธเจ้าพระองค์ทรงเห็นด้วย และทรงชี้ว่า “การกระทำของโหมบุรุษเหล่านั้น ไม่สมควร ไม่ค่อยตาม ไม่เหมาะ ไม่ใช่กิจสมณะใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำเลย” ฉะนั้น “ภิกษุไม่พึงลงตั้งขณียกรรม แก่ภิกษุทั้งหลายผู้มีได้อยู่ต่อหน้า” รูปใดลงต้องอาบัติทุกกฏสำหรับวิธีการที่จะใช้ระงับอธิกรณ์ตามวินัยของสัมมุขาวินัยนี้ คู่กรณีสามารถที่จะเลือกใช้ได้ 3 วิธี คือ การตกลงกันเองระหว่างคู่กรณี คู่กรณีสามารถเลือกผู้วินิจฉัยเพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยและ คู่กรณีสามารถใช้อำนาจของสังฆสภาพิจารณาตัดสินก็ได้

2. สติวินัย คำว่า “สติวินัย” หมายถึง “วินัยอันสงบฟังให้แก่พระชีนาสพที่ถึงพร้อมด้วยสติอันไพบุลย์ หรือ วิธีระงับด้วยสติ” หมายความว่า “ สติวินัยนี้ ฟังแก่พระชีนาสพนั้น ไม่ฟังให้แก่ภิกษุอื่น โดยที่สุดแม้เป็นพระอนาคามี และการให้สติวินัยนี้ต้องให้แก่พระชีนาสพที่ถูกใจเท่านั้นโดยเป็น

การประกาศสมมติให้ว่า เป็นผู้มีสติสมบูรณ์ และการให้สติวินัยที่จัดได้ว่า “ชอบธรรม” นั้นต้องประกอบด้วยองค์ 5 ประการ กล่าว คือ (1) ภิกษุเป็นผู้บริสุทธิ์ ไม่ต้องอาบัติ (2) ผู้อื่นโจทภิกษุนั้น (3) ภิกษุนั้นขอ (4) สงฆ์ให้สติวินัยแก่ภิกษุนั้น (5) สงฆ์พร้อมเพรียงกันโดยธรรมให้ “ต้นกำเนิด” ของการให้ “สติวินัย” นี้ เกิดจากการที่พระเตตียะ และพระภุมมชกะซึ่งเป็นพระบวชใหม่เข้าใจผิดคิดว่าพระทัฬหฬลบุตรซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากสงฆ์ให้เป็นผู้จัดแจงเสนาสนะ(เสนาสนปัญญาปกะ) จัดกิจนิมนต์ (ภัตตพเทศกะ) กลับแกลังและใส่ร้ายจนทำให้เศรษฐีถวายปลายข้าวและน้ำฝักทองอันเป็นอาหารที่ไม่ประณีต และตนเองไม่ชอบ ได้ขอร้องให้เตตียาภิกษุณีใส่ร้ายว่าถูกพระมัลลทัฬหฬบุตรข่มขืน” การระงับอธิกรณ์ด้วย “สติวินัย” ก็คือ “สังฆสภา” สามารถใช้นี้แก่พระชีนาสพเท่านั้น ไม่สามารถที่จะให้แก่พระภิกษุรูปอื่น ๆ ได้ เหตุผลสำคัญ คือ พระอรหันต์ไม่อยู่ในฐานะที่จำเลยจะไปปลงลงเมิดและหากมีการฟ้องร้องหรือกล่าวหาอีกก็ไม่จำเป็นที่จะนำอธิกรณ์ดังกล่าวมาสู่ “สังฆสภา” อีก

3. อมูพหวินัย คำว่า “อมูพหวินัย” หมายถึง “วินัยที่สงฆ์พึงให้แก่จำเลยผู้หายหลง” หมายความว่า “การที่สงฆ์โดย “สังฆสภา” ได้ร่วมกันระงับอธิกรณ์โดยยกประโยชน์ให้แก่จำเลยที่ต้องอาบัติในขณะที่เป็นบ้า ซึ่งแม้จำเลยจะได้กระทำการดังที่ถูกโจทจริง ก็ไม่ถือว่าเป็นอาบัติ” อย่างไรก็ตาม การที่จะระงับความรุนแรงด้วยการยกผลประโยชน์ให้แก่จำเลยที่เรียกว่า “ชอบธรรม” นั้น ต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

- (1) จำเลยที่เคยเป็นบ้ามาแล้ว แม้จะต้องอาบัติแต่ก็ระลึกไม่ได้
- (2) จำเลยที่เคยเป็นบ้ามาแล้ว ระลึกไม่ได้แต่แจ้งแก่สงฆ์ว่า ระลึกได้เหมือนฝัน
- (3) ในขณะที่ถูกโจทภิกษุนั้น จำเลยยังเป็นบ้าอยู่

การยกประโยชน์ให้แก่จำเลยนั้น มีจุดเริ่มต้นจากการที่พระภิกษุกลุ่มหนึ่งได้โจท “พระคัคคะ) ในเวลาที่ท่านเป็นบ้า แต่ท่านพยายามชี้แจงว่า “การประทุติละเมิดสิ่งที่ไม่สมควรแก่สมณะ เป็นอาจินมากมาย ทั้งที่กล่าวด้วยวาจา และพยายามทำด้วยกาย” นั้น เป็นสิ่งที่ท่าน “ระลึกอาบัติ เหล่านั้นไม่ได้ “ เพราะ “ท่านมีอาการเป็นบ้าจึงได้ทำสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นเมื่อพระสงฆ์นำประเด็นดังกล่าวไปปรึกษาพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงตำหนิกลุ่มพระภิกษุที่พากันโจทพระคัคคะ หลังจากนั้นพระองค์จึงจัดการความรุนแรงด้วย “อมูพห วินัย” โดยพระคัคคะเข้าไปประกาศท่ามกลางสงฆ์ว่าเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และขอให้สงฆ์ได้ยกประโยชน์แก่ท่านในฐานะที่ผิดวินัยเพราะท่านเป็นบ้า พระสงฆ์ทั้งหมดใน “สังฆสภา” จึงประกาศยกประโยชน์ให้แก่จำเลย 3 ครั้ง ท่ามกลางสงฆ์ว่า “พระคัคคะไม่เป็นอาบัติเพราะท่านต้องอาบัติในขณะที่เป็นบ้า”

4. ปฎิญาตกรณะ คำว่า “ปฎิญาตกรณะ” หมายถึง “การกระทำตามที่จำเลยปฎิญา หรือรับสารภาพ” หมายความว่า “การระงับอธิกรณ์ตามคำรับของจำเลย” คือการที่พระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งระลึกได้ว่าตัวเองต้อง “ลหุกาบัติ” ข้อใดข้อหนึ่ง จึงได้เข้าไปหาสงฆ์แล้วขอลงอาบัติ ซึ่งคำว่า “สงฆ์” ในบริบทนี้ หมายถึง “บุคคลสัมมุขตา” กล่าวคือ ผู้แสดงอาบัติ และผู้รับอยู่พร้อมหน้ากัน” ดังที่พระอรทธาจารย์ได้กล่าวว่า “ท่านขอรับ ผมต้องอาบัติ ซื่อนี้ ดังนี้และว่า ขอรับผมเห็นอาบัติ” ซื่อนี้ก็จัดได้ว่าเป็นการระงับอธิกรณ์ตามที่พระภิกษุได้รับสารภาพ

5. เภยยสิกา คำว่า “เภยยสิกา” หมายถึง “การกระทำกรรมโดยเสียงข้างมาก” การนิยามในลักษณะนี้ทำให้เกิดคำถามว่า “เสียงข้างมาก” หมายถึงใคร และมีเท่าไร จึงจะเรียกว่า “มาก” พระอรทธาจารย์ได้อธิบายคำว่า “เสียงข้างมาก” เอาไว้ 2 แห่งด้วยกัน เนื่องจากเกรงว่าจะทำให้การ

ตีความประเด็นดังกล่าวคลาดเคลื่อนจาก “พหูพจน์” โดยชี้ให้เห็นว่า “เสียงข้างมาก” ในบริบทนี้ หมายถึงต้องเป็นพวกที่เป็น “ธรรมวาที” เท่านั้น หากมี “อธรรมวาที” มากกว่า ไม่จัดเป็น “เสียงข้างมาก” ในบริบทนี้ ดังคำยืนยันว่า “ธรรมวาทีบุคคลแห่งการกระทำใดใด เป็นผู้มากกว่า การกระทำนั้น จึงชื่อว่า เสียงข้างมาก” (เยภุยยสิกา) คำถามที่ว่า “มีจำนวนเท่าใด จึงจะจัดได้ว่า เสียงข้างมาหรือมาหว่า” นั้นท่านอธิบายว่า “ภิกษุผู้เป็นธรรมวาทีเกิดแม้เพียงรูปเดียว ก็จัดเป็นฝ่ายมากกว่าได้ ก็จะต้องกล่าวอะไรถึง 2-3 รูปเล่า” ฉะนั้น คำว่า “มาก” ในบริบทนี้จึงไม่ได้มุ่งไปที่ “ปริมาณ” หากแต่ให้ความสำคัญอยู่ที่ “คุณภาพ” ของจำนวน ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจมาก การตีความในลักษณะนี้ สอดรับกับพระพุทธเจ้าตั้งที่ผู้วิจัยจะนำเสนอ “ที่มา” ของการระงับอธิกรณ์ด้วย “วิธียุภยสิกา” นี้ เกิดขึ้นจากการที่ “พระภิกษุสองกลุ่มบาดหมาง ทะเลาะวิวาทกัน ในท่ามกลางสงฆ์ กล่าวเสียดสีกัน ด้วยหอกคือปาก” ซึ่งการทะเลาะวิวาทกันดังกล่าวทำให้ไม่สามารถหาสรุปลักษณะเกี่ยวกับ “อธิกรณ์” ได้ พระองค์จึงนำเสนอวิธีระงับอธิกรณ์ในกรณี ขั้นต้น “สังฆสภา” ต้องดำเนินการแต่งตั้ง พระภิกษุที่เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติต่อไปนี้คือ 1.ไม่ลำเอียงเพราะชอบ 2.ไม่ลำเอียงเพราะชัง 3.ไม่ลำเอียงเพราะหลง 4. ไม่ลำเอียงเพราะกลัว 5. รู้จักสลาทที่จับแล้ว และยังไม่ได้จับการแต่งตั้งนั้นต้องได้รับ “ฉันทานุมัติ” จาก “สังฆสภา” ซึ่งสิ่งที่จะชี้วัดว่าสังฆสภายอมรับ หรือเห็นด้วยหรือไม่ ต้องประเมินจาก “ความเจียม” เป็นเกณฑ์ ถ้าทุกรูปเจียมยอมถือได้ว่าเป็นผ่านมติดังกล่าว

6. ตัสสปายสิกา คำว่า “ตัสสปายสิกา” หมายถึง “กรรมที่สงฆ์จะพึงทำแก่บุคคลที่เลวทรามโดยความเป็นคนบาปหนา” ประเด็นที่น่าสนใจคือ คำว่า “เลวทราม” หรือ “คนบาปหนา” มีอะไรเป็น “เกณฑ์” หรือ “ตัวชี้วัด” ถึงพฤติกรรมดังกล่าว พระพุทธเจ้าได้ให้คำนิยามเกี่ยวประเด็นเอาไว้ 3 ประการด้วยกัน กล่าวคือ 1.เป็นผู้ไม่สะอาด 2.เป็นอลัชชี 3.เป็นผู้ถูกกล่าวหา แต่ไม่ยอมรับ เมื่อสงฆ์ได้พิจารณาตัดสินและลงมติว่า “ผิดตามข้อกล่าวหา” คุณสมบัติดังกล่าวนี้ พระภิกษุได้ชื่อว่า “เป็นคนเลวทรามและบาปหนา” ซึ่งเป็นบุคคลที่ “สังฆสภา” พึงลงตัสสปายสิกากรรม อย่างไรก็ตามสังฆสภาสามารถลงตัสสปายสิกากรรมแก่บุคคลต่อไปนี้ด้วยก็ได้ เช่น พระภิกษุที่ขอบกอบความบาดหมาง ทะเลาะ วิวาท สร้างความอื้อฉาว และก่ออธิกรณ์ในหมู่สงฆ์ รวมไปถึงพระภิกษุที่ขอบติเตียนพระรัตนตรัย เป็นต้นการระงับอธิกรณ์ในลักษณะนี้ผู้วิจัยมองว่า เป็นการทั้ง “การป้องกัน” “การป้องปราม” และ “การปราบปราม” พระภิกษุบางรูปที่จะก่ออธิกรณ์ กำลังก่ออธิกรณ์ หรือก่ออธิกรณ์แล้ว โดยประเมินจาก “วัตรปฏิบัติ” ที่พระภิกษุผู้กระทำผิดจะต้องปฏิบัติตาม ซึ่งมี 18 ข้อด้วยกันกล่าวคือ 1.ไม่พึงให้ (ผู้อื่น) อุปสมบท 2.ไม่พึงให้หนี้แก่ภิกษุสามเณรรูปอื่น 3. ไม่พึงใช้สามเณรอุปฐาก 4.ไม่พึงรับแต่งตั้งเป็นผู้สอนภิกษุณี 5.แม้ได้รับการแต่งตั้งแล้วก็ไม่พึงสั่งสอนภิกษุณี 6.ไม่พึงต้องอาบัติที่เป็นเหตุให้ถูกสงฆ์ลงตัสสปายสิกากรรม 7. ไม่พึงต้องอาบัติอื่นทำนองเดียวกัน 8.ไม่พึงต้องอาบัติที่เลวทรามกว่านั้น 9.ไม่พึงตำหนิธรรม (ที่สงฆ์กระทำ) 10.ไม่พึงตำหนิภิกษุผู้กระทำความผิด 11. ไม่พึงงดอุโบสถแก่ปกติตตภิกษุ 12. ไม่พึงงดบวชญาณแก่ปกติตตภิกษุ 13.ไม่พึงทำการไต่สวน 14. ไม่พึงเพิ่มอนุวาทาธิกรณ์ 15.ไม่พึงขอโอกาสภิกษุอื่น 16. ไม่พึงโจทภิกษุอื่น 17. ไม่พึงให้ภิกษุอื่นให้การ 18. ไม่พึงชักชวนกันก่อความทะเลาะ

7. ตินวัตถารกะ คำว่า “ตินวัตถารกะ” หมายถึง “การกระทำ หรือการระงับอธิกรณ์ ประดุจการกลบเอาไว้ด้วยหญ้า” หรือ “การระงับอธิกรณ์โดยการประณีประนอม” ประเด็นนี้ พระอรรถกถาจารย์อธิบายเพิ่มเติมว่า “เปรียบเทียบเหมือนคุณ หรือมูตร บุคคลกระทบเข้าย่อมโยกคลอน

เพราะเป็นของเหม็น แต่เมื่อถูกปกปิดกลบไว้ด้วยหญ้า กลิ่นนั้น ย่อมไม่โชยไป ฉันท อธิกรณ์ที่ถึงมูลเหตุนี้ย่อมนัยชั่วหยาบยังไม่สงบ ย่อมเป็นไปเพื่อความแตกสามัคคี เพราะหยาบร้าย เมื่อสงบระงับด้วยกรรมนี้ย่อมเป็นอันระงับดุจกุฎีที่ถูกกลบปิดไว้ด้วยหญ้า” ประเด็นคำถามก็คือว่า “กลบอะไร และเพราะเหตุไร จึงต้องกลบ” จากการศึกษาพบว่า “ที่มา” ของการ “กลบ” นั้น เกิดจากการที่ “พระภิกษุทั้งหลายบาดหมาง ทะเลาะ วิวาทกันอยู่” นอกจากนั้น “ยังได้ประพุดติละเมิดสิ่งที่ไม่สมควรแก่สมณะอยู่เนื่อง ๆ ทั้งกล่าวด้วยวาจา และพยายามทำด้วยกาย” พระภิกษุเหล่านั้นได้ปรึกษาหารือกันว่า “ถ้าหากพวกเราจักปรับอาบัติเหล่านั้นกันและกันแล้ว บางทีอธิกรณ์นั้นจะพึงถูกลามไปเพื่อความรุนแรง เพื่อความร้ายแรง เพื่อความแตกกันก็ได้” ท่านจึงได้นำประเด็นปัญหาดังกล่าวไปทูลถามพระพุทธเจ้า พระองค์ได้แนะแนวทางในการระงับอธิกรณ์อย่างไรก็ตามข้อที่น่าสังเกตคือ แม้ว่าพระภิกษุที่เข้าร่วมสังฆกรรม ในสังฆสภาทุกรูปจะพ้นจากอาบัติด้วยวิธีติณวัตถการะนี้ แต่กระนั้นก็ยังมิใช่พระภิกษุอีก 4 ประเภทที่ไม่สามารถที่จะ “พ้นจากอาบัติ” ด้วยสังฆกรรมดังกล่าว กล่าวคือ พระภิกษุที่มีโทษหยาบพระภิกษุที่มีอาบัติเนื่องด้วยคฤหัสถ์พระภิกษุที่เปิดเผยอาบัติ และพระภิกษุที่ไม่ได้อยู่ในสังฆกรรม

สรุป ความรุนแรงในพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 2 อย่างคือ ความรุนแรงในเรื่องของธรรมและความรุนแรงเรื่องของวินัยที่เราเรารู้กันในชื่อว่า “อธิกรณ์ หรือ อธิกรณสมณะ” เพราะเป็นความรุนแรงที่จะต้องอาศัยพระสงฆ์เท่านั้นเป็นผู้จัดการหรือตัดสินคดีกล่าว คือ อธิกรณ์เกิดโดยสงฆ์ พระสงฆ์จำเป็นต้องเป็นผู้จัดการอย่างไรก็ตามเมื่อมองในแง่ของธรรมและวินัยแล้วความรุนแรงเกิดขึ้นจาก 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในแล้วทำให้เกิดตัวแปรที่สำคัญก่อให้เกิดได้ทั้งกุศลมูลและอกุศลมูลรวมถึงตัณหามานะและทิฐิเป็นแรงผลักดันให้เกิดความรุนแรงในที่สุดการกำจัดความรุนแรงของพระพุทธเจ้าในทุกวิธีนั้นพระองค์ทรงคำนึงถึงธรรมและวินัยและมุ่งเน้นไปที่ความโปร่งใส ยุติธรรม และการตรวจสอบได้มีเป้าหมายเพื่อสร้างให้สังคมสงฆ์เป็นสังคมที่ไม่มีความหวาดระแวงและรังเกียจกันเกี่ยวกับศีลาจารวัตรอันจะทำให้สังคมสงฆ์เป็นสังคมที่เหมาะสมแก่การฝึกฝนพัฒนาตนเองตามแนวไตรสิกขาเพื่อเข้าถึงจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน” ต่อไป

4.2 วิธีระงับความรุนแรงด้วยอธิธานิยธรรม

อธิธานิยธรรม 7 หมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม 7 ประการ ผู้ปฏิบัติธรรมนี้จะ เป็นไปเพื่อความเจริญทั้งฝ่ายบ้านเมืองและฝ่ายสงฆ์ คือ

ฝ่ายบ้านเมือง

1. หมั่นประชุมกันเนืองนิจ การอยู่ร่วมกัน การทำงานร่วมกันของคนในสังคมจะต้องมีการพบปะ ประชุมปรึกษาหารือกันสม่ำเสมอเพื่อแก้ไขปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ยอมรับในเหตุผลที่ถูกต้องที่เป็นประโยชน์ เพื่อความเข้าใจที่ดีต่อกันของคนในสังคมซึ่งความเจริญไม่เกิดความเสื่อมในทุกกรณี เช่น ในครอบครัว พ่อ แม่ ลูก มีอะไรพูดกันปรึกษากัน ลูกก็จะอบอุ่น ปัญหาลูกไปติดยาเสพติด ก็จะไม่เกิดขึ้น ในสถานที่ทำงาน หัวหน้ามีการประชุมปรึกษากับผู้ร่วมงาน ทุกครั้งงานก็จะราบรื่นหากมีข้อผิดพลาดทุกคนก็จะยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น

2. พริ้วพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุมและกระทำการที่ควรทำ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่คนที่อยู่ร่วมกัน ไม่กินแหนงแคลงใจกัน จะทำงานอะไรก็สำเร็จได้ เช่น

ในครอบครัวมีอะไรปรึกษาหารือกันก็ต้องอยู่พร้อม ๆ กัน เพื่อทุกคนจะได้ยอมรับในสิ่งที่จะทำลงไป ด้วยความเต็มใจ

3. ไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติและไม่เลิกสิ่งที่ยังบัญญัติไว้แล้ว เช่น บ้านเมืองจะสงบสุขได้ ทุกคนจะต้องบัญญัติและไม่ล้มเลิก ระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของคณะและสังคมตามความพอใจของตนหรือของกลุ่มโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ตัวอย่าง เช่น นักเรียนจะต้องแต่งเครื่องแบบของโรงเรียนเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยจะแต่งกายตามใจตนเองไม่ได้

4. เคารพนับถือผู้ใหญ่การเคารพและรับฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะผู้ใหญ่เกิดก่อน ผ่านประสบการณ์มากกว่า ประกอบกับการอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีผู้นำ ถ้าเราให้การเคารพและเชื่อฟังผู้นำ สังคมก็จะไม่วุ่นวาย เช่น ถ้าลูกเชื่อฟัง พ่อ แม่ ก็จะเป็นคนดีได้เพราะไม่มีพ่อแม่คนไหน อยากรู้ออกตัวเองให้ชั่ว

5. ไม่ชมเชยล่วงเกินสตรี สตรีถือว่าเป็นเพศแม่ เป็นเพศที่อ่อนแอ บุรุษควรให้เกียรติให้การยกย่อง ปกป้องไม่ให้ใครละเมิดสิทธิหรือชมเชยรังแก ถ้าสังคมใด ๆ ผู้หญิงถูกกดขี่ข่มขืนมาก ๆ ความเสื่อมก็จะเกิดกับสังคมนั้น

6. สักการะเคารพเจดีย์ หมายถึงการให้ความเคารพและปกป้องรักษาปูชนียสถานที่สำคัญในศาสนา เพื่อจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของกลุ่มคนในหมู่คณะที่อยู่ร่วมกันและระลึกถึงกัน เช่น การเคารพพระปฐมเจดีย์

7. ให้การอารักขา คุ่มครอง อันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ คือการคุ้มครองบรรพชิต ซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไป เช่น การทำบุญด้วยปัจจัย 4 เป็นต้น

ฝ่ายพระสงฆ์

1. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ในกิจของสงฆ์ที่ต้องทำร่วมกันไม่ว่าเรื่องเล็กหรือใหญ่ เช่น การทำอุโบสถสังฆกรรม

2. พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุมและทำกิจที่สงฆ์ต้องทำการประชุมถือว่าเป็นกิจที่สงฆ์ต้องทำร่วมกัน แต่การที่จะให้สงฆ์ทุกรูปยอมรับซึ่งกันและกัน เพื่อความสามัคคีก็ต้องอาศัยความพร้อมเพรียงกันทุก ๆ ครั้ง เช่น การทำพิธีกรรมในงานมงคลนิยมใช้พระสงฆ์ 9 รูป ก็ต้องมาพร้อมกัน จึงจะทำพิธีกรรมได้

3. ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ ถือว่าสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้เปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตาม

4. เคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ ในการปกครองของพระสงฆ์จะให้อำนาจแก่ผู้ที่มีความสามารถตามบรรดาศักดิ์ เช่น ภิกษุผู้ใหญ่สังฆบิดร สังฆปริณายก ภิกษุทุกรูปจะต้องปฏิบัติตามลำดับขั้นเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย

5. ไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น เพราะพระสงฆ์ตัดแล้วซึ่งกิเลสตัณหา ความอยากมีอยากได้จะต้องไม่เกิดขึ้นจึงจะเป็นที่ยกย่องของคนทั่วไป

6. ยินดีในเสนาสนะอันควร คือพระสงฆ์ต้องมีชีวิตเรียบง่าย มุ่งแสวงหาธรรมเพื่อเผยแพร่ให้กับผู้อื่น

7. ตั้งใจอยู่ว่า เพื่อนภิกษุสามเณร เป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา แล้วขอให้อยู่

เป็นสุข คือ พระสงฆ์ต้องใจกว้างยินดีต้อนรับสมาชิกใหม่ และมีความปรารถนาดีต่อสมาชิกเก่า เพื่อสังคมสงฆ์จะได้ไม่เกิดความเสื่อม

สรุป อปรีหานิยธรรม เป็นหลักธรรมสำหรับใช้ในการปกครอง เพื่อป้องกันมิให้การบริหารหมู่คณะเสื่อมถอย แต่กลับเสริมให้เจริญเพียงส่วนเดียว สามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมู่ชนและผู้บริหารบ้านเมืองและพระภิกษุสงฆ์ คือ อปรีหานิยธรรมสำหรับหมู่ชน และการบริหารบ้านเมืองเป็นหลักในการปกครอง โดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบ ที่จะช่วยป้องกันความเสื่อม นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียว

4.3 วิธีระงับความรุนแรงด้วยพรหมวิหารธรรม 4

พุทธศาสนาเถรวาทได้มุ่งเน้น “ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะ” ดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญว่า “ธรรมอย่างหนึ่งเมื่อเกิดขึ้นในโลกย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มากเกิดขึ้นเพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” “ธรรมอย่างหนึ่ง” ดังกล่าวก็คือ “ความสามัคคี” จะเห็นว่า เมื่อใดก็ตามที่พระสงฆ์เกิดความพร้อมเพรียงกัน ขึ้นชม ไม่วิวาทกันเป็นเหมือนน้ำกลมกลืนกับน้ำนมมองดูกันและกัน ด้วยสายตาที่รักกันอยู่ การบาดหมางกัน การข่มขู่กันการขับไล่กันย่อมไม่เกิดขึ้นอีกทั้งทำให้ประชาชนที่ยังไม่เสื่อมใสยอมเสื่อมใส ส่วนผู้ที่เสื่อมใสแล้วก็จะเสื่อมใสกันมากยิ่งขึ้นจากนัยข้างต้นพบว่าพระพุทธเจ้าได้ “ยืนยันคุณสมบัติ” ของ “ความสามัคคี” ว่าถ้าหากสังคมใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นสังคมสงฆ์ หรือสังคมคฤหัสถ์ก็ตามเมื่อตั้งมั่นอยู่ใน “ป้อมสามัคคี” ดังกล่าวก็จะเป็นเรื่องยาก ที่จะใครจะโจมตี หรือทำลายได้ นอกจากนั้นแล้ว ยังเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ทุกคนที่อาศัยอยู่ใน “ป้อม” ได้รับความปลอดภัยด้วยกันทั้งสิ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ “ชุมชน” หรือ “หมู่คณะ” ดังที่พระองค์ได้สรุปว่า “ความพร้อมเพรียงแห่งสงฆ์นำสุขมาให้” อย่างไรก็ตาม “หลักการสามัคคี” เป็นพื้นฐานการจัดการความรุนแรงโดยพุทธสันติวิธีที่มีพละภาพอย่างมาก เพราะวาระบวรการสันติวิธีจะ “ไร้ความหมาย” และ “ไร้ผลในเชิงปฏิบัติการ” อย่างสิ้นเชิงหากคฤหัสถ์ หรือสังคมเป็นสังคมที่ “ไร้พลังของสามัคคี” ที่เป็นเช่นนั้นเพราะพลังสามัคคีเป็น “ตัวแปร” และ “องค์ประกอบ” ที่สำคัญในการผลักดันกระบวนการ “สังคมแห่งความไร้ระเบียบความโกลาหลและยุ่งเหยิง” ไปสู่ “สังคมแห่งสันติ”

พระพุทธเจ้าทรงเป็นแบบอย่างของการใช้แนวคิดสามัคคีประสานพระภิกษุที่มีความแตกต่างในแง่ของ “วรรณะ” “ลัทธิ” และ “ความคิด” ให้เกิดเป็น “สังคมสงฆ์” ขึ้นมา และครั้งใดที่เกิดขึ้นวิกฤตการณ์ต่าง ๆ อันก่อให้เกิดความแตกแยก พระองค์ใช้หลักการนี้เข้าไปเป็น “ตัวเชื่อม” อยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นกรณีความรุนแรงเกี่ยวกับการตีความพระวินัยตามที่ปรากฏใน “โกสัมพีศึกษา” และ “กรณีสงครามน้ำ” ก็เช่นเดียวกัน พบว่า การนำเสนอพระสูตรที่บรรจุด้วยหลักการและแนวคิดเพื่อโน้มน้าวให้พระภิกษุเกิดความสมานฉันท์กันนั้น ก็มักจะสอดรับกันในสองพระสูตรดังกล่าวดังจะเห็นได้จากกรณีของนำเสนอ “วัฏฏกชาดก” มาเป็นอุทาหรณ์สอนใจพระภิกษุชาวโกสัมพีและพระญาติทั้งสองฝ่ายของพระองค์ โดยชี้ให้เราเห็นถึงความหายนะที่จะเกิดขึ้นจากการแตกความสามัคคีกัน “เมื่อฝูงนกกระจาบพร้อมเพรียงกันอยู่ นายพรานก็ไม่อาจหาช่องทำร้ายได้ ต่อเมื่อใดฝูงนกกระจาบเกิดการแก่งแย่งขึ้น เมื่อนั้น บุตรนายพรานคนหนึ่งจึงทำลายเอา นกกระจาบเหล่านั้นไปเสีย ขึ้นชื่อว่าความหยาบใจคล่องในการทะเลาะวิวาท ย่อมไม่มีเลย” อย่างไรก็ตามการนำเสนอ “ชาดก” ในเชิงบุคคล

ลาธิชฐาน และธรรมชฐานนั้นแม้จะมีความแตกต่างกันในแง่ของ “ขาดก” แต่สอดคล้องกันเกี่ยวกับ “หัวใจ” ของคำสอน ดังจะเห็นได้จากการใช้ “ลฎกิกขาดก” เตือนสติพระภิกษุเมืองโกสัมพี และนำเสนอ “รูกขธรรมขาดก” เตือนสติหมู่ญาติ “สารัตถะ” ของขาดกทั้งสองก็ยงพุ่งตรงไปที่ “ความสามัคคี” จะเห็นว่า “หลักการสามัคคี” ในพระพุทธศาสนาเป็นประเด็นที่ยิ่งใหญ่ และสำคัญอย่างมากดังจะเห็นได้จากหลักฐานต่าง ๆ ที่ ชี้ให้เราได้ประจักษ์แล้วข้างต้น ฉะนั้น หลักการนี้ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญให้พระพุทธเจ้าได้ดำเนินแผนปฏิบัติการเชิงสันติวิธีเพื่อจัดการความรุนแรงต่าง ๆ การจัดการความรุนแรงโดยพุทธสันติวิธีแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการความรุนแรงที่ประกอบไปด้วยพรหมวิหารธรรม เป็นหลักการสำคัญประกอบไปด้วย “เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา” พระพุทธเจ้ามักจะใช้ควบคู่กันอยู่เสมอจะเห็นว่าเมื่อพระองค์ใช้หลัก “เมตตาธรรม” ต่อเพื่อนมนุษย์พระองค์ก็มักจะมีใช้หลัก “กรุณา” ควบคู่กันไปด้วย ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ “พระคุณทั้งสาม” ของพระองค์ ได้แก่ “พระบริสุทธิคุณ พระกรุณาคุณ และพระปัญญาคุณ” หากเทียบหลักการนี้เข้ากับ “พรหมวิหารธรรม” ก็คือ “บริสุทธิคุณ” นั้นเปรียบประดุจ “ความรัก” ที่บริสุทธิ์และงดงามที่พระองค์มีต่อสรรพสัตว์ อาศัย “เมตตา” เป็นพื้นฐานจึงทำให้พระองค์มีความ “กรุณา” เสด็จไปโปรดหมู่สัตว์ทั้งหลายที่ประสบปัญหาต่าง ๆ เช่นช่วยเยียวรักษาสภาพจิตของบุคคลที่ต้องสูญเสียญาติอันเป็นที่รัก ไม่ว่าจะเป็นนางวิสาขา นางปฎาจารา นางกิสาโคตตมี เป็นต้น และยังรวมไปถึงพระภรรยาที่มีต่อ “พระเทวทัตต์” หรือ “ช่างนาหาคิริ” ซึ่งไม่ได้แตกต่างไปจากพระภรรยาที่มีพระองค์มีต่อ “ราหุล” แต่ประการใด “พระพุทธเจ้าได้นำหลักการเหล่านี้ไปเป็นฐานในการประยุกต์ใช้เพื่อจัดการความรุนแรงหรือไม่” คำตอบที่สำคัญก็คือ “พรหมวิหาร” จัดได้เป็นชุดของแนวคิดที่พระองค์ใช้เป็น “คู่มือ” และเป็น “พื้นฐาน” ในการจัดการความรุนแรงเนื่องจากพื้นฐานดังกล่าวเป็นพื้นฐานที่ปรากฏมีอยู่ใน “พระหฤทัย” ของพระองค์มาตั้งแต่พระเยาว์อยู่แล้ว เมื่อเกิดกรณีรุนแรง หรือข้อพิพาทพระองค์ได้เข้าไปมีบทบาทในฐานะ “นักเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง” ในหลายกรณี ไม่ว่าจะเป็กรณี “สงครามน้ำ” “สงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์” หรือ “สงครามน้ำลาย” เป็นต้นอย่างไรก็ตาม “พรหมวิหารธรรม” จัดได้ว่าเป็นคุณธรรมที่สำคัญที่เป็นพื้นฐานสำคัญและเป็นหลักการที่นักสันติวิธีต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นใน “หัวใจ” มิฉะนั้นแล้ว “สันติวิธีที่ไร้พรหมวิหารธรรม” ไม่แตกต่างจาก “มีดที่ไร้ฝัก” หรือ “ระเบิดที่ไร้สลักนรภัย” ซึ่งอาจจะก่อผลเสียแก่นักสันติวิธี สถานการณ์ต่าง ๆ นักสันติวิธีเข้าไปเกี่ยวข้อง และวิธีแห่งสันติจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไม่มี “พรหมวิหารธรรม” และหลักการเวรยอมระงับด้วยการไม่จองเวร

4.4 วิธีระงับความรุนแรงด้วยสารณียธรรม

พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมะไว้หมวดหนึ่งให้ผู้ที่อยู่ร่วมกันประพฤติปฏิบัติธรรมะหมวดนั้นคือ สารณียธรรม ธรรมที่เป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ถ้าทุกคนใช้สารณียธรรมกันแล้วความผาสุกต้องเกิดขึ้นแน่นอน

สารณียธรรมมีอยู่ 6 ประการ คือ

1. การเข้าไปตั้งเมตตาทายกรรมต่อกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง นั่นคือทรงสอนให้มีน้ำใจช่วยเหลือกันทางกายทั้งต่อหน้าและลับหลังการช่วยเหลือกันต่อหน้านั้นทุกคนทราบดีและเคยทำ แต่การช่วยเหลือลับหลังนั้นทำอย่างไรเป็นต้นว่าเราเห็นเสื้อผ้าของคนอื่นเขาตากไว้กลางแจ้งแต่ฝนเกิดตกในขณะที่เจ้าของไม่อยู่ เราก็สงเคราะห์ช่วยเก็บให้พ้นจากเปียกฝนโดยไม่คำนึงว่าเจ้าของเสื้อผ้านั้นเป็นคนที่เรารักหรือไม่รัก เมื่อเจ้าของกลับมาทราบการกระทำของเรา หากเป็นคนที่ชอบพอกัน ก็แน่ละเขาต้องขอบอกขอบใจ แต่ถ้าเป็นคนที่ไม่ชอบหน้ากัน เขาอาจจะไม่เอ่ยปากขอบใจเรา แต่แน่นอนที่ใจของเขาจะต้องนึกถึงการกระทำของเรานี้ก็เป็นการค่อย ๆ ปลูกความรักลงในใจของผู้อื่นแล้วมิใช่หรือ

2. การเข้าไปตั้งเมตตาวชิกรรมต่อกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง การพูดถึงผู้อื่นในด้านดีทั้งต่อหน้าและลับหลังนั้นแหละชื่อว่าได้แสดงความรักใคร่กันด้วยวาจา

3. การเข้าไปตั้งเมตตามโนกรรมต่อกัน ข้อนี้หมายถึงให้นึกถึงผู้อื่นในด้านดี คิดช่วยเหลือผู้อื่น สงเคราะห์ผู้อื่นทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นการแสดงความรักใคร่กันทางใจ

4. แบ่งปันลาภที่ได้มาโดยชอบธรรมแก่ผู้อยู่ร่วมกัน

5. เป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์

6. มีทิฐิ คือความเห็นเสมอกัน

จากสาราณียธรรม 6 ประการนี้ สามประการแรก พระพุทธองค์ทรงสอนให้เมตตากันทั้งทาง กาย วาจา ใจ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ไม่ใช่ว่าต่อหน้าก็ทำเป็นเมตตารักใคร่ แต่ลับหลังก็ินทาว่าร้ายหรือยุยงส่อเสียด ให้เกิดความโกรธ ความเกลียด ความแตกแยก หรือความคิดอยากให้เราหมิ่นเป็นไปในทางร้าย ถ้าเราเมตตากันเฉพาะต่อหน้า แต่ลับหลังขาดเมตตาแล้ว เราก็ยังอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกโดยแท้จริงไม่ได้ นอกจากพระพุทธองค์จะทรงสอนให้เราเมตตาต่อกันทั้งทางกาย วาจา ใจ และทั้งต่อหน้าและลับหลังแล้ว ก็ยังทรงสอนให้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่กันด้วย ได้สิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน ไม่ตระหนี่ถี่เหนียวกันใช้แต่ลำพัง เพราะการให้เป็นการผูกมิตรไว้ได้ประการหนึ่งพระพุทธองค์ตรัสว่า ผู้ให้ย่อมเป็นที่รักของผู้อื่น และคนหมู่มากย่อมคบหาสมาคมด้วยยิ่งให้ของดี ของที่เราชอบใจ ของที่เลิศ นอกจากผู้รับจะชื่นชมแล้ว ผู้ให้ก็จะได้รับแต่ของดี ของชอบใจ ของเลิศ เป็นการตอบแทนในอนาคตด้วย ยิ่งให้บ่อยๆ บุญของผู้ให้ย่อมมากขึ้น เจริญขึ้นเกิดชาติใดก็ไม่ขัดสนยากจนทั้งทรัพย์สินสมบัติและคนรักใคร่เอ็นดู สาราณียธรรมข้อที่ 5 ทรงสอนให้เป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์เพราะการเป็นผู้มีศีล ก็เป็นอีกเหตุหนึ่งที่ทำให้อยู่ร่วมกันได้ด้วยความสุข คฤหัสถ์ผู้ครองเรือนอย่างพวกเรา ไม่จำเป็นต้องมีศีลมากมายเหมือนพระภิกษุ เพียงมีศีลกันคนละ 5 ข้อเท่านั้น ก็เพียงพอแล้วที่จะอยู่ด้วยกันอย่างผาสุก

สรุป สาราณียธรรม คือเป็นผู้มีทิฐิความเห็นเสมอกันทิฐิความเห็นในที่นี้ได้แก่สัมมาทิฐิความเห็นชอบ คือเห็นว่าบุญบาปมีจริงเป็นต้น คนเราถ้ามีความเห็นไม่ตรงกันคนหนึ่งเป็นสัมมาทิฐิ แต่อีกคนหนึ่งเป็นมิถิฐิจะอยู่ร่วมกันเป็นสุขได้อย่างไร มีแต่จะถกเถียงทะเลาะวิวาทกัน เพราะความเห็นที่ขัดแย้งกันเท่านั้นถึงอย่างนั้นหากทั้งสองฝ่ายมีเมตตาอภัยให้กันแล้วก็ยังพอจะอยู่ร่วมกันได้ แม้จะไม่ใช่เป็นสุขนักก็ตามสาราณียธรรม 6 ข้อดังกล่าวนี้แหละที่จะเป็นเหตุให้ระลึกถึงกันด้วยความรักความเอ็นดู และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่ทะเลาะวิวาทกัน

4.5 วิธีระงับความรุนแรงด้วยอริยสัจ 4

หลักธรรม อริยสัจ 4 หรือความจริงอันประเสริฐ ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธและมรรค ให้พิจารณารู้ชัดถึงอริยสัจ 4 ประการนี้ในแต่ละอย่างว่าการแก้ไขปัญหาในโลกปัจจุบันซึ่งได้แก้ปัญหามรรค 3 ระดับคือความรุนแรงอย่างเบา ความรุนแรงอย่างกลาง ความรุนแรงอย่างหนัก นั้นสามารถทำได้นั้นคือการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 และเมื่อใดที่สังคมปราศจากความรุนแรงดังกล่าวแล้ว นั้นหมายถึงการบรรลุเป็นสังคมสันติสุข ซึ่งจะมีคุณสมบัติ ดังนี้

1) เป็นสังคมที่มีสัมมาทิฐิ กล่าวคือ มีวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ไม่มีความยึดมั่นทางความคิดจนทำให้เกิดความวิวิาทบาดหมาง อันเนื่องมาจากเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่มีแหล่งข้อมูลข่าวสารที่เป็นกัลยาณมิตรและมีวิถีคิดถูกต้องดีงาม

2) เป็นสังคมที่มีสัมมาสังกัปปะ กล่าวคือ มีแนวนโยบาย หรือกฎหมายต่าง ๆ ที่ไม่เป็นไปในทางที่มุ่งตอบสนอง และกระตุ้นความอยากได้ใคร่มี ไม่สร้างความคิดมุ้งมิ้ง หรือความเกลียดชังแบ่งแยก ไม่เบียดเบียนเอาเปรียบผู้อื่น แต่ให้เป็นไปเพื่อไม่ตกเป็นทาสหรือหมกมุ่นในความสุขจากสิ่งปรนเปรอทั้งหลาย เป็นไปเพื่อความรักความเข้าใจอันดีระหว่างผู้คนในสังคมและช่วยเหลือผู้ที่ทุกข์ยากหรือด้อยโอกาส

3) เป็นสังคมที่มีสัมมาวาจา กล่าวคือ เป็นสังคมที่มีการสื่อสารความจริง อย่างปราศจากอคติไม่ให้อายใส่ความผู้อื่นหรือสร้างความแตกแยก ไม่นำเสนอด้วยท่าทีที่แข็งกร้าวและไม่นำเสนอสิ่งที่ไม่ดีร้าย แต่จะต้องนำเสนอสิ่งที่มีเนื้อหาสาระมีประโยชน์ เพื่อสร้างความรักความสามัคคีในสังคมอย่างสุภาพและละเอียดอ่อน

4) เป็นสังคมที่มีสัมมาภังคะ กล่าวคือ เป็นสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานศีลธรรมอันดีมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง

5) เป็นสังคมที่มีสัมมาอาชีวะ กล่าวคือ เป็นสังคมที่สมาชิกประกอบอาชีพที่สุจริตและมีการแบ่งปันเสียสละ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

6) เป็นสังคมที่มีสัมมาวายามะ กล่าวคือ เป็นสังคมที่สามารถพึ่งตนเองได้ มีความเพียรพยายามในการกระทำสิ่งต่าง ๆ อย่างไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

7) เป็นสังคมที่มีสัมมาสติ กล่าวคือ เป็นสังคมที่ตั้งอยู่ในความไม่ประมาทปลอดจากอบายมุขและยาเสพติดให้โทษ ที่เป็นตัวบั่นทอนสติสัมปชัญญะและความสามารถของคนในสังคม รวมทั้งรู้จักเรียนรู้แก้ไขข้อผิดพลาด เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

8) เป็นสังคมที่มีสัมมาสมาธิ กล่าวคือ เป็นสังคมที่ประชาสังคมเข้มแข็ง มีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว มีสำนักสาธารณะและแข่งขันในการมีส่วนร่วมในเรื่องของสังคมอย่างดีงามและเหมาะสม

โดยสรุปพระพุทธศาสนามีหลักคำสอนอยู่มากมายมีคัมภีร์ที่รักษาหลักธรรมไว้มากจนไม่สามารถจะศึกษาให้จบสิ้นได้ชีวิตเดียวแต่เมื่อกล่าวเฉพาะหลักคำสอนที่สำคัญก็มีอยู่ไม่มากนักและในจำนวนนั้น “อริยสัจ 4” ถือว่าเป็นคำสอนหลักหรือเป็น “หัวใจพระพุทธศาสนา” คือเป็นเรื่องที่แนบสนิทกับชีวิตของคนเราในทุกแห่งทุกมุมเพราะอริยสัจ 4 เป็นเรื่องเกี่ยวกับทุกข์หรือปัญหาของชีวิตและการแก้ไขผ่อนคลายนั่นโดยอาศัยหลักเหตุผลและสติปัญญาโดยตรง “อริยสัจ 4” เป็นธรรมอันประเสริฐจริงสมควรได้รับการเอาใจใส่ศึกษาอย่างถ่องแท้รอบคอบและปฏิบัติตามเท่าที่จะสามารถทำ

ได้เป็นการสั่งสมบารมีเพื่อความหลุดพ้นจาก “สังสารวัฏ” หลุดพ้นจากทุกข์เป็นจุดหมายปลายทางอันถือว่าเป็นจุดหมายสูงสุดแห่งการปฏิบัติธรรมในทางพระพุทธศาสนา

4.6 วิธีระงับความรุนแรงด้วยสติปัฏฐาน 4

หลักการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ในพระพุทธศาสนามี 2 อย่าง คือ 1) คันถฐานะ คือ การศึกษาเล่าเรียนคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เช่น เรียนพระสูตร พระวินัย พระอภิธรรม อรรถกถา ฎีกาต่าง ๆ จนมีความรู้ความชำนาญในวิชาการสาขานั้น ๆ อันเป็นภาคทฤษฎี 2) วิปัสสนาฐานะ คือ การลงมือปฏิบัติตามทฤษฎีที่ตนได้ศึกษาเล่าเรียนมาเพื่อพิสูจน์ความจริง ของวิชาการที่ตนได้เรียนมา ฐานะ 2 อย่างนี้ มีความจำเป็นและสำคัญมากด้วยกันทั้ง 2 ประการ เพราะต่างฝ่ายต่างอาศัยซึ่งกันและกันคือปรีติเป็นปัจจัยให้เกิดปฏิบัติ ปฏิบัติเป็นปัจจัยให้เกิดปฏิเวธ ถ้าฐานะทั้ง 2 อย่างนี้ยังเจริญรุ่งเรืองอยู่ตราบใด พระศาสนาก็ยังเจริญรุ่งเรืองดุจพระจันทร์วันเพ็ญที่ลอยเด่นอยู่บนท้องฟ้าอยู่ ตราบนั้น(พระธรรมธีรราชมหามุนี, 2542 :1-3)วิปัสสนา หมายถึง เห็นแจ้งในอารมณ์ คือ รูปเสียง กลิ่นรสโผฏฐัพพะ ว่าเป็นเพียงรูปนามและไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตาวิปัสสนา หมายถึงเห็นแจ้ง โดยพิเศษ คือ ผู้เจริญวิปัสสนานั้น เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นแล้วย่อมสามารถจะารู้เห็นรูปนามและเห็นความเป็นไปต่าง ๆ ของรูปนามทางทวารตามความเป็นจริง และเห็นพิเศษยิ่งไปกว่านั้นเช่น เห็นรูปนามทางทวารทั้ง 6 เป็นของไม่เที่ยง เป็นของทนอยู่ไม่ได้ เป็นของบังคับบัญชาไม่ได้เป็นของไม่สวยไม่งามอารมณ์หรือภูมิของวิปัสสนามี 6 อย่าง คือ

1. ชันธ 5
2. อายุตนะ 12
3. ธาตุ 18
4. อินทรีย์ 22
5. อริยสัจ 4
6. ปฏิจสมุปบาท 12

อารมณ์ของวิปัสสนาทั้งหมดเมื่อย่อลงแล้วมีเพียง 2 คือ รูปกับนามหรือกายกับใจ ดังนั้นในการเจริญวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐานต้องกำหนดรูปนามเป็นอารมณ์ และในการเจริญสติปัฏฐานนี้ท่านให้กำหนดรูปก่อนเพราะรูปเป็นของหยาบเห็นได้ง่าย ส่วนนามนั้นเป็นของละเอียดรู้ได้ยาก ฉะนั้นการเจริญสติปัฏฐานจึงเป็นการเข้าไปรู้ปัญหาทางด้านกายและใจของเราเหมือนที่ผู้สูงอายุมีความทุกข์ก็จะทุกข์ออกมาจากใจเพราะใจเป็นใหญ่ในการบัญชาการทุกอย่างในตัวเรา เมื่อเราสามารถควบคุมใจได้ ปัญหาทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางร่างกายและปัญหาทางสังคมหรือ ด้านจิตใจ ก็จะสามารถแก้ไขได้ด้วยการมีสติ ดังนั้นการทำให้จิตสงบรวมถึงรู้แจ้งตามความเป็นจริงก็จะสามารถลดปัญหาด้านจิตใจของผู้สูงอายุลงได้ ด้วยการปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐานดังต่อไปนี้

หลักสำคัญในการปฏิบัติ พระพุทธองค์ทรงแสดงหลักสำคัญในการปฏิบัติไว้ 3 ประการ คือ

1. อาตปปี มีความเพียรเผากิเลสให้ร้อนทั่ว ได้แก่ ตั้งใจจริง ๆ
2. สติมา มีสติระลึกรู้ได้ก่อนทำ ก่อนพูด ก่อนคิด คือระลึกรู้ได้ก่อนรูปนามจะเกิด
3. สัมปชาโน มีสัมปชัญญะ คือรู้รูปนามอยู่ทุกขณะ

เมื่อนักปฏิบัติกำหนดได้ถูกต้อง คือพร้อมด้วยองค์ 3 อย่างนี้ จึงจะทันปัจจุบัน เห็นรูปนาม เห็นพระไตรลักษณ์ ในอรรถภาพนี้ได้ การปฏิบัติวิปัสสนา จะได้ผล หรือไม่ได้ผล จะผิดหรือถูก สำคัญอยู่ที่องค์ 3 นี้ ดังนั้น นักปฏิบัติต้องสนใจศึกษาจากครูอาจารย์ผู้มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษจริง ๆ จนเข้าใจ แล้วนำมาปฏิบัติจึงจะได้ผลดีตามที่ตนปรารถนาและตามพุทธประสงค์ของพระพุทธองค์**สติปัฏฐาน** หมายถึง การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริงของสิ่งนั้น ๆ มีลักษณะ 4 ประการ คือ

กายานุปัสสนา สติปัฏฐาน หมายถึง การตั้งสติกำหนดพิจารณากาย ให้รู้ทันตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงกาย ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา โดยมีวิธีปฏิบัติคือ 1) อานาปานบรรพ คือไปในที่สงบ นั่งขัดสมาธิ ตั้งสติ กำหนดลมหายใจเข้าออก 2) อิริยาปถบรรพ หรือ การกำหนดรู้ทันอิริยาบถ คือ เมื่อยืน เดิน นั่ง นอน หรือ ร่างกายอยู่ในอาการใด ก็ให้รู้ชัดในอาการที่เป็นอยู่นั้น 3) สัมปชัญญะบรรพ หรือ การสร้างสัมปชัญญะในการกระทำเคลื่อนไหวทุกอย่าง เช่น การก้าวเดิน การเหลียวมอง การพูด การนั่ง การกิน การเคี้ยว เป็นต้น 4) ปฏิกูลบรรพ หรือการพิจารณาส่วนประกอบอันไม่สะอาดทั้งหลายที่ประชุมเข้าเป็นร่างกายของตน 5) ธาตุบรรพ หรือ การพิจารณาเห็นร่างกายของตน โดยให้แยกเป็นธาตุแต่ละอย่าง ๆ 6) นวสีวิกาบรรพหรือ การพิจารณาซากศพในสภาพต่าง ๆ อันแปลกกันไปใน 9 ระยะเวลา ให้เห็นคติธรรมตาของร่างกาย ของผู้อื่นเช่นใดของตนก็จักเป็นเช่นนั้น **เวทนานุปัสสนา** สติปัฏฐาน หมายถึง การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนา ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงเวทนา ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา คือ มีสติรู้ชัดเวทนาอันเป็นสุขก็ดีทุกข์ก็ดี เฉย ๆ ก็ดี ทั้งที่เป็นสามิส และเป็นนิรามิสตามที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ๆ **จิตตานุปัสสนา** สติปัฏฐาน หมายถึง การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงจิต ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา คือ มีสติรู้ชัดจิตของตนที่มีระคะไม่มีระคะมีโทสะ ไม่มีโทสะ มีโมหะ ไม่มีโมหะ เศร้าหมองหรือผ่องแผ้ว ฟุ้งซ่านหรือเป็นสมาธิ ฯลฯ อย่างไรก็ตามที่เป็นอยู่ในขณะนั้น **ธัมมานุปัสสนา** สติปัฏฐาน หมายถึง การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงธรรม ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา คือ มีสติรู้ชัดในธรรมทั้งหลาย ได้แก่ นีวรณ 5 หรือเครื่องกั้นจิตไม่ให้บรรลุความดี 5 ประการคือ ความพอใจในกาม ความพยาบาท ความหุดหู่เชื้องซึม ความฟุ้งซ่าน และความลึกลับสงสัย โดยให้พิจารณาให้รู้ชัดในขณะนั้น ๆ ว่า นีวรณ 5 ประการดังกล่าวแต่อย่างใดมีอยู่ในใจตนหรือไม่ ที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้นได้อย่างไร ที่เกิดแล้ว ละเสียได้อย่างไร ที่ละแล้ว ไม่เกิดขึ้นอีกต่อไปได้อย่างไร

สรูป การเจริญสตินั้นมีธรรม 2 อย่าง ถ้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอไปอย่างในสติปัฏฐานที่ท่านกล่าวถึงการเจริญสติว่า “อาตปปี สมปะชาโน สติมา” คือมีความเพียรรู้ตัวทั่วพร้อมมีสติ และจุดมุ่งหมายของการเจริญสติก็เพื่อละอภิชฌา คือ ความโลภอยากได้ติดใจ เฝงเล็ง ละโมบและโทมนัส คือความเสียใจ ความไม่พอใจ เพื่อไม่มีทั้งอภิชฌา ความอยากได้และโทมนัส ความเสียใจจิตก็จะเป็นกลางเป็นอิสระไม่เอียงไปข้างพอใจหรือไม่พอใจแล้วสามารถดำเนินไปในทางสายเอกที่เรียกว่า เอกายมรรค ก็คือ สติปัฏฐาน เพื่อการเจริญสติสามารถทำให้ไปถึงนิพพานจะเป็นนิพพานชั่วคราวก็ตามเป็นนิพพานเพราะข่มไว้ก็ตามจะเป็นการลดละความรุนแรงไปในตัว คือ ยังมีสติมากขึ้นเท่าไรความรุนแรงก็จะลดน้อยลงมากเท่านั้น เมื่อความร้อนลดลงมากเท่าไร ความเย็นก็เกิดขึ้นมาเท่านั้น

4.7 วิธีระงับความรุนแรงด้วยศีล 5

ศีลข้อที่ 1 เว้นการฆ่าสิ่งมีชีวิต ซึ่งได้แก่ มนุษย์และสัตว์ เรารู้กันดีทุกคนว่า การถูกฆ่าเป็นทุกข์หนักเราเองก็ไม่อยากให้ใครมาฆ่าเราหรือแม้เพียงมาทำร้ายเราให้บาดเจ็บเพราะฉะนั้นเราก็ไม่ควรฆ่าผู้อื่น สัตว์อื่นทั้งไม่ควรใช้ผู้อื่นฆ่าแทนเราด้วยการฆ่ามันนอกจากจะทำให้ผู้ถูกฆ่าได้รับทุกข์หนักแล้วยังเป็นการก่อเวรก่อภัยแก่สัตว์ทั้งหลายด้วยแม้เราผู้ฆ่าเองก็ได้รับความทุกข์ยิ่งฆ่าบ่อยก็ยิ่งทุกข์มากพระพุทธองค์ตรัสว่า ผู้ฆ่าสัตว์ตายไปแล้วหากกรรมคือการฆ่าสัตว์ให้ผลย่อมให้ผลน่าเกิดในอบาย แม้เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ก็จะเป็นผู้มีอายุไม่ยืนคือตายเสียตั้งแต่ในวัยอันไม่ควรจะตายแม้ไม่ได้ฆ่าสัตว์เพียงเบียดเบียนสัตว์ให้เดือดร้อน ก็ยังทำให้เกิดมาเป็นมนุษย์ที่มีโรคภัยเบียดเบียนอยู่เสมอ

ศีลข้อที่ 2 เว้นจากการถือเอาของที่เจ้าของมิได้ให้ ของสิ่งใดที่เจ้าของเขามีได้อนุญาตก็อย่าได้ไปหยิบฉวยเอามาเป็นของเรา หรือใช้ผู้อื่นหยิบฉวยแทนเรา เรารักของของเรา หวงแหนของของเราอย่างไร คนอื่นเขาก็รักก็หวงแหนของของเขาอย่างนั้นการไปหยิบเอาของของเขาโดยเจ้าของเขาไม่เต็มใจไม่ยินดีให้ย่อมเป็นเหตุให้เจ้าของเกิดความขัดเคือง ชุมนใจ หรือไม่ชอบหน้าเราไปจนตายก็ได้ โทษของการผิดศีล ข้อนี้อย่างหนักทำให้เกิดในอบายอย่างเบาทำให้ทรัพย์สมบัติพินาศไปด้วยภัยนานับการมีอค์ภัยเป็นต่อ ในเมื่อผู้นั้นเกิดเป็นมนุษย์

ศีลข้อที่ 3 เว้นจากการประพฤติดิตประเวณี คือการล่วงเกินบุตร ภรรยา สามีของผู้อื่น ธรรมดานั้น บุตร ภรรยา สามีย่อมเป็นที่รักที่หวงแหนของผู้เป็นเจ้าของ ไม่ต้องการให้ใครมาล่วงเกินหรือทำมีติมีร้าย ผู้ที่ล่วงเกินบุตร ภรรยา สามีของผู้อื่นจึงเป็นการก่อเวรโดยไม่รู้ตัว เพราะการกระทำเช่นนั้นก่อให้เกิดความเจ็บแค้นแก่ผู้ถูกรกระทำ ทั้งอาจเป็นเหตุให้ผู้เป็นเจ้าของตลอดจนพ่อแม่ ญาติ พี่น้องมิตรสหาย ของ ผู้ที่ถูกล่วงเกินอาฆาต เจ็บแค้นหรือทำร้ายฆ่าตีเอาได้ ดังตัวอย่างที่เราได้พบเห็นกันอยู่เสมอโทษของการผิดศีลข้อที่ 3 นี้ พระพุทธองค์ตรัสว่าอย่างหนัก ทำให้เกิดในอบาย อย่างเบาที่สุดเมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ ก็เป็นมนุษย์ที่มีเพศไม่สมบูรณ์ หรือมีสองเพศทั้งเป็นผู้มีศัตรูคูเวรมาก

ศีลข้อที่ 4 เว้นจากการกล่าวเท็จ คือกล่าวคำที่ไม่เป็นจริง โทษอย่างหนักทำให้เกิดในอบาย โทษอย่างเบาเมื่อเกิดเป็นมนุษย์ คือการถูกกล่าวด้วยถ้อยคำที่ไม่เป็นจริง ทั้งจะพูดสิ่งใดก็ไม่ได้รับความเชื่อถือจากผู้ฟัง

ศีลข้อที่ 5 เว้นจากการดื่มสุราเมรัย และสิ่งเสพติดของมีนเมาทุกชนิด อันจะเป็นเหตุให้เกิดความประมาท ขาดสติ คนเราถ้าประมาทขาดสติแล้วก็อาจจะล่วงศีลได้ครบทุกข้อ ทั้งการเสพของมีนเมาเหล่านั้นก็เป็นการบันเทิง สนุกสนาน ให้เสื่อมถอย ความจำเลอะเลือนเพราะฉะนั้นพระพุทธองค์จึงตรัสว่า โทษอย่างหนักของผู้ล่วงศีลข้อ 5 นี้ คือ การเกิดในอบาย โทษอย่างเบาเมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ก็เป็นมนุษย์ที่จิตใจไม่ปกติเป็นต้น

ศีลทั้ง 5 ข้อนี้ นอกจากจะเป็นศีลที่ทุกคนควรรักษาเป็นนิจ เพื่อความเป็นปกติสุขของตนเองและผู้อื่นแล้ว ผู้รักษายังชื่อว่าได้บำเพ็ญทานอย่างใหญ่หลวง กล่าวคือให้ความไม่มีเวร ไม่มีภัยแก่มนุษย์และสัตว์ทั้งมวลด้วย เพราะ :-

ผู้รักษาศีลข้อที่ 1 ชื่อว่าให้ความปลอดภัยแก่ชีวิตสัตว์ ไม่ทำให้สัตว์ต้องหวั่นวิตกและหวาดกลัวว่าจะถูกฆ่า

ผู้รักษาศีลข้อที่ 2 ชื่อว่าให้ความปลอดภัยแก่ทรัพย์สินของผู้อื่น

ผู้รักษาศีลข้อที่ 3 ชื่อว่าให้ความบริสุทธิ์แก่บุตร ภรรยา สามี ของผู้อื่น

ผู้รักษาศีลข้อที่ 4 ชื่อว่าให้ความจริงแก่ผู้อื่น

ผู้รักษาศิลข้อที่ 5 ชื่อว่าให้ความปลอดภัยแก่ทุกสิ่ง คือให้ความปลอดภัยแก่ชีวิตสัตว์ให้ความปลอดภัยแก่ทรัพย์สินของผู้อื่น ให้ความบริสุทธิ์แก่บุตร ภรรยา สามีผู้อื่น และให้ความจริงแก่ผู้อื่นเพราะเหตุที่ผู้รักษาศิลทั้ง 5 ข้อนี้ ได้ชื่อว่าให้ความไม่มีเวรไม่มีภัยแก่สัตว์ทั้งหลายพระพุทธองค์จึงตรัสเรียกศิลทั้ง 5 ข้อ นี้ว่า มหาทาน เพราะเป็นทานที่ยิ่งใหญ่จริง ๆ ไม่มีทานชนิดใดเสมอเหมือนทาน นั้น แปลว่า การให้ การให้สิ่งของแก่ผู้อื่น ไม่ว่าจะ เป็นของดีมีค่าเพียงใด พระพุทธองค์ทรงเรียกว่า ทาน เท่านั้น หาได้ทรงเรียกว่า มหาทาน ดังที่ทรงเรียกศิลทั้ง 5 ข้อนี้ไม่ได้ด้วยเหตุนี้ ศิล จึงสูงกว่าทาน ละเอียดอ่อนกว่าทาน ขัดเกลากิเลสได้ยิ่งกว่าทานหากทุกคนพร้อมใจกันรักษาศิลทำให้บริสุทธิ์บริบูรณ์แล้ว เราจะอยู่ในโลกนี้ร่วมกันด้วยความเป็นสุขจริง ๆ เพราะต่างคนต่างก็พร้อมใจกันในการให้ความไม่มีเวรไม่มีภัยแก่กัน เพราะฉะนั้น การมีศิลจึงเป็นสาธารณธรรมอีกข้อหนึ่ง ที่จะทำให้เราอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข

4.10 วิธีระงับความรุนแรงทางการเมืองในสังคมไทย

ความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยเกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 จนถึงปัจจุบัน ดูเหมือนจะไม่มีใครให้คำตอบได้ว่า จะจัดการความขัดแย้งนี้ได้อย่างไร แม้จะมีหลายฝ่ายเรียกร้องให้ปรองดองให้สมานฉันท์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นคู่กรณีกัน แต่ก็ไม่มีทีท่าจะสมานฉันท์ปรองดองกันได้ ด้วยเหตุนี้ อะไรคือสาเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้ง ทำไมต่างฝ่ายไม่ยอมประนีประนอมกัน พระพุทธศาสนาจะเข้าไปมีส่วนในการระงับความขัดแย้งนี้ได้อย่างไร

ประเทศไทยนั้นเป็นสังคมหนึ่งซึ่งยอมรับพระพุทธศาสนา และได้รับการหล่อหลอมจากหลักธรรม คำสอนในพระพุทธศาสนามายาวนาน วิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ตั้งแต่กำเนิดจนถึงตาย จึงเกี่ยวโยงสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระพุทธศาสนา แต่เมื่อสังคมโลกเปิดกว้างขึ้นทั้งในด้านสื่อสารมวลชน เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่นำพาให้สังคมไทยก้าวเข้าไปสู่กระแสแห่งยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้สังคมไทยต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติในหลายๆ ด้าน เช่น วิกฤติการเมือง วิกฤติด้านเศรษฐกิจ วิกฤติด้านสังคม วิกฤติด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

พระพุทธศาสนา จึงเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่สามารถนำหลักการสำคัญที่มีอยู่ในพระไตรปิฎกมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในแบบองค์รวม เพื่อจะทำให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างครบวงจร อันจะส่งผลดีกับการแก้ไขปัญหาวิกฤติต่างๆ ของสังคมไทย วิกฤติต่างๆ ที่เกิดขึ้นล้วนโยงใยถึงกันเป็นลูกโซ่ เป็นปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เมื่อเกิดวิกฤติขึ้นในด้านใดด้านหนึ่งของสังคมนั้น หมายถึงว่า ผลพวงจากวิกฤตินั้นย่อมกระทบต่อระบบในสังคมนั้นด้วย เช่น บ้านเมืองปัจจุบันเกิดภาวะวิกฤติ เพราะเป็นผลกระทบจากภาวะทางเศรษฐกิจทรุดตัว นักการเมือง บุคคลในสังคมหวังเพื่อจะกอบโกยผลประโยชน์เป็นส่วนตัวมากขึ้น ประชาชนอดอยากมากขึ้น จึงเป็นภาวะวิกฤติทางสังคม เมื่อบุคคลในสังคมมีมากขึ้นความเห็นแก่ตัวมากขึ้น สภาพสิ่งแวดล้อมรอบตัวจึงไม่มีคนเอาใจใส่ดูแลจนเกิดเป็นภาวะวิกฤติทางสิ่งแวดล้อม ถึงเวลาแล้วที่สังคมไทยจะต้องนำกระบวนทัศน์ทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ ในขณะนี้

วิกฤติปัญหาทางการเมือง นักการเมืองมักมองเป็นเกมส์ทางการเมือง เล่นพรรคเล่นพวก มือใครยาวสาวได้สาวเอา แต่มักเป็นไปแบบเช้าชามเย็นชาม นักการเมืองส่วนมากมักทุจริตและกอบโกยผลประโยชน์ ความไม่สามัคคีของนักการเมือง แม้จะหน่วยงานคอยตรวจสอบก็ตามที ก็เป็นไปอย่าง

ไม่เต็มทีนักด้วยเกรงกลัวอำนาจและอิทธิพล ปัญหาอีกอย่างของการเมืองคือด้านการดำเนินนโยบาย ผิดพลาด อันเกิดผลเสียกับสังคมและประเทศชาติ ผู้บริหารประเทศยังไม่ได้มีการบริหารอย่างเต็ม ความรับผิดชอบ ยังมีการเล่นการเมืองมากเกินไปจนทำให้การดำเนินนโยบายต่างๆ ยังไม่ได้แก้ปัญหที่แท้จริงของประเทศ บางครั้งนโยบายหลายๆ นโยบายก็ดูน่าจะดี แต่กลับไม่ได้ผล เต็มที่ซึ่งก็มีสาเหตุมาจากการไม่สามารถนำ นโยบายไปปฏิบัติกันอย่าง มีประสิทธิภาพ และ ประสิทธิภาพ บ่อย ครั้งเป็น การดำเนินนโยบายเพื่อสร้างภาพให้แก่ ส่วนตน แต่ให้ความสำคัญของ ประสิทธิภาพน้อยมาก หรือ แทบจะไม่ให้ความสำคัญเลย

พระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาทางการเมือง พระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงอิปไตย วัถถึง 3 แบบ คือ อัตตอิปไตย โลกอิปไตย ธรรมอิปไตย โดยประการหลัง ธรรมอิปไตยปกครองโดยเน้น ธรรมะเป็นใหญ่ ให้ผู้นำมีธรรมะ (มุขบุรุษที่ดี) และประชาชนมีธรรมะ (สัมมาชน) พระสูตรต้นตปิฎก เล่ม 20 หน้า 186 , เล่ม 11 หน้า 231 พระพุทธศาสนา เน้นเสรีภาพทางจิต เป็นศาสนาแรกที่ส่งเสริม สิทธิมนุษยชน มีสิทธิพิจารณาคัดเลือกผู้นำ มีสิทธิในด้านต่างอันไม่ก่อความเดือดร้อนสู่ตนเองและ ผู้อื่น พระพุทธศาสนาสอนให้รู้จักความพอดีในการปฏิบัติตน และการแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยปัญญา ในการดำเนินตามอริยสัจ 4 นักการเมืองควรนำไปปรับใช้ตามเหตุสถานการณ์นั้นๆ พระพุทธศาสนา สอนให้รู้จักความสุจริตในการปฏิบัติตนสมควรแก่หน้าที่ รู้กาล รู้เวลา รู้หน้าที่ของตน ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ความขัดแย้งทางการเมืองที่เป็นปัญหาสังคมอย่างหนึ่งนั้นอาจจะมีสาเหตุ หลายประการ เช่น ผลประโยชน์ขัดกัน ความคิดเห็นไม่ตรงกัน การขาดอุดมคติทางการเมืองที่ แน่นนอน เป็นต้น ในการแก้ปัญหานี้ ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาแล้ว นักการเมืองจะต้องมีธรรมะ สำหรับนักบริหาร นักปกครองซึ่งพระพุทธองค์ได้แสดงว่า เป็นคุณสมบัติของนักปกครองหรือผู้บริหาร ปรากฏในพระคัมภีร์ศาสนาหลายแห่งด้วยกัน แต่ในที่นี้จะขอนามกล่าวเฉพาะที่ท่านได้แสดงไว้ใน อรรถกถาอัฐกนิบาตอังคตตรนิกาย มีใจความว่าผู้ปกครองหรือนักบริหารนั้นจะต้องทำบำรุงประชา ราชกรด้วยหลักธรรมที่เรียกว่าราชสังคหวัตถุ 5 ประการ คือ

1. สัสสมะระ ฉลาดสามารถในการบำรุงเกษตรกรรมและกสิกรรม เป็นต้น อันเป็น ัญญาหารให้เกิดผลผลิตที่ดี มีการส่งเสริมการเกษตรและกสิกรรมให้อุดมสมบูรณ์ อันจะเป็น ประโยชน์พื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศทางด้านเศรษฐกิจ
2. บุริสมะระ ฉลาดสามารถในการบำรุงคน ส่งเสริมคัดเลือกคนมาทำงานให้เหมาะสมกับ ความรู้ความสามารถของเขาและการทำงานที่เขานั้น ๆ พร้อมทั้งจัดสวัสดิการให้ดี เป็นต้น
3. สัมมาปาสะ ผู้ประสานสงเคราะห์ประชาชนพลเมืองปวงคล่องใจคน คือการดูแลสุข ทุกข์ของประชาชน ส่งเสริมอาชีพ เช่น จัดทุนให้คนยากจนยืมไปสร้างตนในทางพาณิชย์กรรมหรือ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ให้เกิดความเลื่อมล้ำหรือช่องว่างจนแตกแยกกัน ซึ่งเป็นการทำให้จิตใจของ ประชาชนเลื่อมใสในผู้ปกครอง
4. วาขเปยยะ พุดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวานดูดีมีใจ รู้จักพูดรู้จักชี้แจงแนะนำ รู้จัก ทักทายถามไถ่ทุกข์สุขของประชาชนทุกชั้น ด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดี ด้วยถ้อยคำที่ประกอบด้วยเหตุผล ที่เป็นหลักฐานมีประโยชน์ เป็นทางแห่งการสร้างสรรค์แก้ไขปัญหาเสริมความสามัคคีทำให้เกิดความ เข้าใจดี ความเชื่อถือและความนิยมนับถือ

5. นิรัคคะหะ บริหารประเทศชาติให้อยู่เย็นเป็นสุข โดยป้องกันและบารบโจรผู้ร้าย ให้ประชาชนนอนตาหลับ โดยยึดหลักการที่ว่า "ความสุขของประชาชนคือยอดปรารถนาของตน" และในทศนิกายปาฏิภวรรคก็ได้แสดงไว้ว่า ผู้บริหารหรือนักปกครองที่ดีนั้น เมื่อปฏิบัติหน้าที่ พึงเว้นความลำเอียง (อคติ) หรือความประพฤติกี่คลาดเคลื่อนจากธรรม 4 ประการ

1. ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ
2. โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง
3. โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลงหรือเขลา
4. ภยากติ ลำเอียงเพราะขลาดกลัว

นอกจากนี้ มีความประพฤติกี่เป็นแบบฉบับในการดำรงชีวิตของนักปกครองเพราะการปกครองที่ดีคือ การให้แบบอย่างที่ดี ความตรงความคดของนักปกครองมีอิทธิพลต่อความประพฤติกี่ของประชาชน ความซื่อตรงของประชาชน ขึ้นอยู่กับความซื่อตรงของนักปกครอง การแก้ความคดของส่วนใหญ่จึงต้องเริ่มมาจากฝ่ายปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 2 ประเภทนี้ พระพุทธเจ้าตรัสยกตัวอย่างไว้ในโพธิราชชาดก ขุททกนิกายว่า "เมื่อฝูงโคกำลังข้ามแม่น้ำ ถ้าโคจำฝูงไปคด โคนอกนั้นก็คดตาม ในหมู่มนุษย์ก็เช่นเดียวกันถ้าผู้ได้รับสมมติให้เป็นหัวหน้าเป็นผู้ปกครองไม่เป็นธรรม คนนอกนั้นก็ประพฤติกี่ไม่เป็นธรรม ดังนั้นเมื่อผู้ปกครองประพฤติกี่ไม่เป็นธรรม ชาวเมืองก็พลอยทุกข์กันไปทั่ว โดยนัยตรงกันข้าม เมื่อผู้ปกครองทรงไว้ซึ่งธรรม ชาวเมืองก็เป็นสุขกันไปทั่ว"

“การแก้ปัญหาการเมืองในปัจจุบัน ควรเป็นการเมืองแบบเมตตา (Compassionate Politics) ไม่ใช่ การเมืองแห่งการทำลายล้าง หรือ ประหัตประหารกัน เพราะผลเสียจะไม่ตกอยู่กับนักการเมืองแต่เพียงอย่างเดียว ผู้ที่จะได้รับผลทุกข์หรือผลเสียนั้น คือประเทศชาติและประชาชนไทยทั้งหมดซึ่งเป็นที่มาของนักการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น” แนวทางในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในการเมืองและสังคมไทยได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวทางแห่งพุทธสันติวิธี

4.10.1 แนวทางในการสร้างความปรองดองและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสถานการณ์ปัจจุบัน

สังคมไทยในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ ถูกไฟ 3 กองเผาผลาญอยู่ กล่าวคือ

1. ไฟคือความอยาก กำหนด และพึงพอใจอยู่ในโลกธรรม จนถูกโลกธรรมครอบงำ คือ มีลาภ เสื่อมลาภ มียศ เสื่อมยศ สุข ทุกข์ สรรเสริญ และนินทา ประเด็นคือ เรามัวแต่ไปคิดว่า สิ่งเหล่านี้จะยั่งยืนคงอยู่กับเราได้อย่างยาวนาน แต่ความจริงคือ สิ่งเหล่านี้ ไม่เที่ยงแท้แน่นอน คงอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ และไม่มีใครไปบังคับบัญชาให้เป็นไปตามอำนาจของเราได้ ฉะนั้น เมื่อเราเข้าใจความจริงข้อนี้ เราจะพบว่า ถ้าอยากจะมีความสุข อย่าประยุคตั้งสิ่งทั้งผองเป็นของฉันทัน
2. ไฟคือโทสะ เราอยู่ในสถานการณ์ของความเกลียดชังมาหลายปีแล้ว และในปัจจุบันนี้ ความเกลียดชังก็ยังคงอยู่ และนับวันจะฝังรากลึก ร้อนรนอยู่ภายในใจ จากประสบการณ์ในการทำงานด้านนี้ พบว่า ความเกลียดชังมีจุดเริ่มจากความขัดแย้ง ไม่ว่าจะเป็ความขัดแย้งด้านข้อมูล ผลประโยชน์ ความสัมพันธ์ ค่านิยม และโครงสร้าง แต่เพราะความขัดแย้งเหล่านี้ไม่ได้รับการ

จัดการในวิถีทางที่ไม่เหมาะสม หรือถูกกดทับด้วยอำนาจ หรือสิ่งอื่นๆ เอาไว้ จึงทำให้ความขัดแย้งได้ กลายพันธุ์ไปสู่ "ความรุนแรง" ดังที่ปรากฏในสถานการณ์ปัจจุบัน และแม้ว่าฝ่ายใดจะชนะ หรือแพ้ แต่ อนุภูมิภาคของความเกลียดชังยังฝังตัวอยู่ และรอเวลาที่จะปะทุอีกครั้งในสถานการณ์ที่เอื้ออำนวย ดังที่ พระพุทธเจ้าตรัสว่า "ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้แพ้ย่อมนอนเป็นทุกข์"

3. **ไฟคือโมหะ** ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ บางแง่มุมของเมืองไทยเป็นเมืองแห่งโมหะหรือ จะเรียกอีกอย่างว่า "สังคมแห่งอวิชชา" หรือ "เป็นเมืองแห่งความไม่รู้" กล่าวคือ ไม่รู้ว่า อะไรถูกอะไรผิด ไม่รู้ว่าอะไรดี อะไรควร อะไรไม่ควร อะไรชั่ว ไม่รู้ว่า อะไรสูง อะไรต่ำ และนำไปสู่ สังคมแบบไม่รู้ไม่ชี้

4.10.2 แนวทางไปสู่ความปรองดองของสังคม

1. **ถอนความยึดมั่น (ดับไฟคือราคะ)** ในขณะที่แต่ละคน แต่ละกลุ่มพากันยึดมั่น หรือ มุ่งมั่นในคำว่า "การแพ้ หรือชนะ" ดังที่ได้กล่าวในเบื้องต้นว่า "ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้แพ้ย่อมนอนเป็นทุกข์" ผู้ชนะอาจจะลืมนิดใจ และมั่นใจในสิ่งที่ตัวเองได้รับ ซึ่งอาจจะนำไปสู่การตามล้าง ตามล่ากลุ่ม ต่างๆ ที่ไม่เห็นด้วยกับอุดมการณ์ และแนวคิดของตัวเอง หรือกลุ่มตัวเอง ซึ่งการแสดงออกแบบนี้ นำไปสู่การก่อเวรอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ในขณะที่เดียวกัน ฝ่ายที่คิดว่าตัวเองพ่ายแพ้ต่อการเรียกร้อง ก็ย่อม แสวงหาแนวทาง หรือช่องทางที่จะทำให้ตัวเองประสบกับชนะในอนาคต ซึ่งประเด็นของการหา ช่องทาง อาจจะเกิดความคิดขึ้นแบบมาเคียวารีที่ว่า "ขอเพียงประสบกับชัยชนะ อย่าไปสนใจวิธีการ" ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างเวรต่อไปเช่นเดียวกัน ฉะนั้น การลดทอนความยึดมั่นในชนะ หรือพ่ายแพ้ โดย การเปิดพื้นที่หันมาสร้างกฎกติกาที่ทุกฝ่ายพึงพอใจร่วมกัน นับเป็นทางออกที่ทุกฝ่ายควรให้ความใส่ใจ ดังที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในคำสั่งนายก 66/23 โดยไม่พยายามคนที่ไม่เห็นเห็นด้วยออกไปจากสังคม แต่ ดึงคนเหล่านั้น มาร่วมแสวงหาทางเลือก และสร้างกติกาที่ทุกคนยอมรับได้และปฏิบัติได้ รวมไปถึง ความพึงพอใจต่อทางเลือกดังกล่าว

2. **แบ่งปันความรัก (ดับไฟคือโทสะ)** การแบ่งปันความรักมีผลต่อการทำลายล้าง "อุกศล ธรรมตัวโทสะ" ความรัก ความปรารถนาดี และความเข้าไปช่วยเหลือเมื่อเพื่อนมนุษย์มีความทุกข์" นับเป็น "ภูมิปัญญาไทย" ที่คงอยู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนาน เพียงแต่การพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุน นิยม ทำให้เราหลงลืมคุณค่าของ "ความเมตตากรุณา" ซึ่งเคียงคู่มากับสังคมแบบเกษตรกรรมมาอย่าง ยาวนานในสังคมไทย คำถามสำคัญคือ ความเมตตากรุณาใช้ไม่ได้กับสังคมแบบทุนนิยม หรือว่าใช้ได้ อยู่ แต่เราไม่ค่อยนำมาใช้อย่างเต็มกำลังความจริง ความรัก และความเอื้ออาทร เป็นหลักการสำคัญที่ จะทำหน้าที่ในการ "เชื่อม" วัสดุ มนุษย์ และธรรมชาติให้อยู่ร่วมกันอย่าง "ประสานสอดคล้อง" ซึ่งรวม ไปถึงการเมืองซึ่งควรเป็นการเมืองแบบเมตตา และเอื้ออาทรแก่เพื่อนมนุษย์ เปิดพื้นที่ให้แก่คนอื่นและ สิ่งอื่นเพื่อให้มีที่เหยียบ ที่ยืน อย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ฉะนั้น เหนือนอกจากการ แบ่งปันความรักให้โลก หรือสังคมสดใสแล้ว ยังรวมถึง การแบ่งปันลมหายใจแห่งสันติภาพด้วย เพราะในแต่ละวัน มนุษย์กำลังแบ่งปันลมหายใจระหว่างกัน และกัน รวมไปถึงกันหายใจเอาลมหายใจ ของกันและกันเข้าไปด้วย หากลมหายใจของเราเต็มไปด้วยสันติ เราก็ได้หายใจเอาลมหายใจแห่งสันติ เข้าไปด้วย หากเป็นลมหายใจแห่งความเร้าร้อน เราก็ได้รับลมหายใจเช่นนี้เข้าไปด้วย

3. **ประจักษ์สรรพสิ่งชัดด้วยปัญญา (ดับไฟคือโมหะ)** คำถามมีว่า "มนุษย์อัปจนปัญญา" หรืออย่างไร เราจึงไม่สามารถพาตัวเอง หรือสังคมออกไปจาก "กับดักของความรุนแรง และความเห็น

ต่างได้" คำตอบคือ "ไม่"แต่ประเด็นที่เกิดขึ้นคือ ปัญหาที่มนุษย์มีนั้น เป็น "ปัญหาแบบโลกิยะ"ที่จะพาตัวเองรอดเท่านั้น เราจึงเรียก ปัญหาที่เรามีตอนนี้เป็น"ปัญหาที่ขาดเมตตา และกรุณา" เป็นปัญหาที่เอาตัวเองรอดตาม "สัญชาตญาณ"ที่พยายามหาวิธีการและออกแบบวิธีการเพื่อเอาตัวเอง หรือกลุ่มตัวเองให้รอด ในขณะเดียวกัน การที่มนุษย์ไม่ประจักษ์สรรพสิ่งตามเนื้อผ้า หรือตามที่เป็นจักษ์ เพราะบางคน หรือบางกลุ่ม เลือกที่จะเสพ หรือสื่อในมุมที่ตัวเองมองว่า เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตัวเอง หรือกลุ่มตัวเอง ด้วยเหตุนี้ การพูด การแสดงออก หรือการคิดจึงติดกับ หรือตกหลุมพรางของ "โมหะ" ที่ขาดหลัก "วิภัชชวาท" คือการแยกแยะว่า อะไรควร อะไรไม่ควร อะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด หรืออะไรสูง อะไรต่ำ

4.10.3 จะอยู่ร่วมกันต่อไปอย่างไร ในขณะที่มีคู่ขัดแย้งเช่นนี้ในสังคมไทย

เราต้องอยู่ให้เหนือ"ภาวะแห่งความเป็นคู่ไปได้" มิฉะนั้นแล้ว มนุษย์ก็ต้องมานั่งร้องไห้เจ็บปวด และทรมานเช่นนี้อย่างไม่หยุดหย่อน ธรรมะที่เป็นคู่ เช่น ลาภ เสื่อมเสื่อม ยศ เสื่อมยศ สรรเสริญ นิินทา ชอบ และไม่ชอบ เป็นต้น โดยพยายามที่จะทุกอย่างตามที่มันเป็นตามหลัก "กาลามสูตร"อย่างเพิ่งเชื่อเพียงเพราะสิ่งที่ได้ยินมา หรือเชื่อกันมา หรือเป็นอาจารย์ หรือคนที่เรารักและนับถือ โดยขาดการไตร่ตรองด้วยเหตุ ด้วยผลอย่างประจักษ์ชัด มนุษย์ในสังคมปัจจุบัน "ตกหลุมเพราะสิ่งที่เรา หรือคนที่ชอบหรือไม่ชอบ" หากสิ่งใดไม่พึงใจ หรือปรารถนาของเรา เราก็จะทุกข์หรือทรมานกับสิ่งนั้น กล่าวคือ เรามักจะนำสิ่งที่ผิดปกติ หรือไม่ปกติของคนอื่นมาทำลายความเป็นปกติของเรา" การสุข หรือทุกข์ของเรา มักจะต้องพึ่งพิงกับคนอื่นหรือสิ่งอื่นอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้น การดำรงอยู่ชีวิตให้อยู่เหนือภาวะความเป็นคู่ ชอบไม่ชอบ ดีใจ เสียใจ จะทำให้เรารู้เท่าทันความคิดของเรา และมีความสุขกับการดำเนินชีวิตบนฐานของสังคมที่กำลังขัดแย้งได้อย่างรู้ ตื่น และเบิกบาน บนสายธารแห่งธรรม

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาแนวคิดเรื่องความรุนแรงในทางพุทธศาสนาเถรวาทได้แบ่งความรุนแรงออกเป็น 3 ระดับ คือ ความรุนแรงอย่างเบาที่แก้ไขได้ เรียกว่า สเดกัจฉา ความรุนแรงอย่างกลางที่แก้ไขได้แต่มีเงื่อนไข และความรุนแรงอย่างหนักที่แก้ไขไม่ได้ เรียกว่า อเตกัจฉา

ความรุนแรงอย่างเบาที่แก้ไขได้ เรียกว่า สเดกัจฉา พระพุทธองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้เพื่อป้องกันความรุนแรงในหมู่คณะและเพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุ ผู้มีศีลเพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคตเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้วเพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสังฆธรรม ฉะนั้นพระวินัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติแล้วจึงแบ่งได้เป็น 3 ระดับตามที่กล่าวข้างต้น ความรุนแรงในระดับสเดกัจฉาที่แก้ไขได้ที่ปรากฏในพุทธศาสนาเถรวาท ความรุนแรงอย่างเบาที่เป็นสเดกัจฉานั้นสามารถแก้ไขได้ตามหลักของพระวินัยกรรมด้วยการเทศนาบัตติกะพันได้ ตราบใดที่ยังไม่ทำคืนอาบัติ จิตใจก็จะเกิดความวิปัสสนาคือไม่สบายใจอยู่ตราบนั้นและจะขัดขวางทางแห่งมรรค ผล นิพาน ตัวอย่างเช่น นาคเฮอร์กัปตรได้เกิดความสงสัยในตนเองว่า ได้จับตระไคร้คิดว่า เป็นอาบัติแล้วยังไม่เทศนาบัตติกะพันแล้วมรณภาพ แล้วไปเกิดเป็นพญานาคชื่อเฮอร์กัปตรอยู่ในบาดาน แต่ความจริงวินัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติแก่ภิกษุนั้นต้องดูที่เจตนาเป็นที่ตั้ง ดังที่ยกตัวอย่างมานี้จะเป็นได้ว่าพระพุทธองค์จะทรงตรัสถามว่า “เธอคิดอย่างไร มีโดยจิตคิดจะลักขโมยหรือไม่นั่นเอง

ความรุนแรงระดับกลางแก้ไขได้แต่มีเงื่อนไข พัฒนาการของความรุนแรงในพุทธศาสนาได้ทวีความรุนแรงขึ้นมาเป็นลำดับจากการที่มีโทษเบาเป็นที่รังเกียจของชาวบ้านและเป็นที่รังเกียจของหมู่คณะด้วยกันดังปรากฏในสังกรณีของพระอุทายีเป็นปฐมบัญญัติของอาบัติสังฆาทิเสสและการถูกสงฆ์ลงพรหมทัณฑ์อย่างพระฉันทะซึ่งเป็นความรุนแรงอย่างกลางที่แก้ไขได้แต่มีเงื่อนไขด้วยกฎข้อวัตรและถือว่าความรุนแรงระดับนี้เป็นครุอาบัติคืออาบัติหนักที่แก้ไขได้และเป็นที่รังเกียจของหมู่คณะถ้าเปรียบเทียบกับความผิดทางกฎหมายก็เท่ากับการถูกจองจำหรือติดคุกนั่นเองเพราะผู้ที่ทำความรุนแรงระดับนี้จะต้องอยู่กรรมที่เรียกว่าประพฤติกุฎฐานวิธียเป็นวิธีออกจากความรุนแรงโดยการประพฤติกุฎฐานเพื่อชดใช้แก่การกระทำของตนอย่างน้อย 10 ราตรี หรือจนกว่าจะเห็นว่าตนเป็นผู้บริสุทธิ์ก็สามารถออกจากความผิดนั้นได้เป็นผู้บริสุทธิ์เช่นเดียวกับภิกษุทั่วไปวิธีที่สองนี้จะต่างกับวิธีที่หนึ่งก็คือต้องอยู่กรรมชดใช้ซึ่งมีความลำบากมากกว่าการเทศนาบัตติกะพัน

ความรุนแรงที่แก้ไขไม่ได้ เรียกว่า อเตกัจฉา ความรุนแรงขั้นนี้เป็นขั้นร้ายแรงที่สุดในความรุนแรงในบรรดาความรุนแรงที่กล่าวมาแล้วเพราะทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อนไปด้วย ดังปรากฏในพระวินัยปิฎก เรื่องของพระฉัพพัคคีย์ต้องอาบัติปาราชิกเพราะผิดศีลข้อทินนาทานเป็นความรุนแรงที่แก้ไขไม่ได้ที่เรียกว่าอเตกัจฉา เป็นครุอาบัติที่แก้ไขเสียไม่ได้เป็นโทษหนักที่ผู้กระทำความผิดไปแล้วถือว่าเป็นผู้พ่ายแพ้ต่อจิตใจของตนเองหาสังวาสมิได้ ถึงขั้นห้ามนิพพานในชาตินี้ด้วย ถ้า

เปรียบเทียบกับกฎหมายทางบ้านเมืองก็เท่ากับการตัดสินประหารชีวิตซึ่งเป็นโทษสูงสุดทางด้านกฎหมายบ้านเมือง ดังนั้นใครก็ตามที่ทำความร้ายแรงเช่นนี้ ในพุทธศาสนาท่านกล่าวว่าเปรียบเสมือนตาลยอดด้วนไม่มีทางเจริญงอกงามในธรรมที่เป็นมรรคผลนิพพานได้อีกต่อไปนอกจากเสียจากจะสละเพศแล้วมาถือศีลอย่างเคร่งครัดจึงจะสามารถยังมรรคผล ให้เกิดได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น นี่คือการรุนแรงอย่างหนักซึ่งต่างกับสองข้อที่ผ่านมาความรุนแรงทั้งสามระดับนั้นมีความหนักเบาต่างกันไปตาม ฐานานุโทษและเป็นมติของสงฆ์เมื่อมีเรื่องเกิดขึ้นพระพุทธองค์จะทรงเรียกประชุมสงฆ์แล้วซักถามผู้กระทำผิดว่าเป็นจริงหรือไม่จริง มีเจตนาหรือไม่พระพุทธองค์จะเน้นหนักที่เจตนาเป็นหลัก เรากล่าวว่า “เจตนาเป็นกรรม” แต่ภิกษุในสมัยก่อนนั้นยังมีความเชื่อสัจยกันคืออยู่เมื่อถูกซักถามก็ตอบไปตามความเป็นจริง ผิดก็ยอมรับว่าผิดนี่เป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งความรุนแรงที่ก่อให้เกิดการแตกแยกของคณะสงฆ์ในสังฆมณฑลสมัยพุทธกาลมีปรากฏอยู่หลายแห่งในพระวินัยปิฎกและพระสูตรตันตปิฎกแต่เท่าที่ปรากฏเป็นประวัติศาสตร์และมีผู้กล่าวถึงกันมากก็คือ การแตกแยกของคณะสงฆ์เนื่องมาจากการกระทำของพระเทวทัต การกระทำของพระภิกษุชาวเมืองโกสัมพี การกระทำของพวกพระภิกษุวัชชีบุตร การแตกแยกของคณะสงฆ์เกิดจากความวิบัติสรุปได้ 4 ประการคือ

1) สीलวิบัติ ความวิบัติแห่งศีล คือพระภิกษุผู้มีศีลต่างพร้อย ทุศีล ไม่มีศีลเหมือนกับหมู่คณะที่มีศีล เป็นเหตุให้เกิดความรังเกียจ ของพระภิกษุผู้ทรงศีล ผู้มีศีลบริสุทธิ จึงเป็นเหตุการณืแตกแยกอีกอย่างหนึ่ง

2) อาจารย์วิบัติ ความประพฤติเสียหาย คือ ความเสียมารยาทแห่งความเป็นสมณะความประพฤติปฏิบัติไม่เหมาะสมกับความเป็นพระภิกษุ (สมณสภาวะ) มีอาจารย์ไม่งาม ประพฤติผิดพระธรรม ผิดพระวินัย เช่น การประพฤติของฉัพพัคคีย์ภิกษุ การประพฤติตามวัตถุ 10 ประการของพวกพระภิกษุวัชชีบุตรและการประพฤติปฏิบัติตามวัตร 5 ประการของพระเทวทัต เป็นต้น จนเป็นเหตุให้สงฆ์แตกแยกกัน

3) ทิฏฐิวิบัติ ความเห็นวิบัติ คือ ความเห็นผิดพระธรรมผิดพระวินัย คือเห็นว่านี่ธรรมนี้มิใช่ธรรม นีวินัย นี้มิใช่วินัย เห็นอาบัติว่าไม่ใช่อาบัติและเห็นว่าควรในสิ่งที่ไม่ควรไม่ควรในสิ่งที่ควรทำให้พระธรรมวินัยคลาดเคลื่อนหรือวิปริตเป็นการบิดเบือนพระธรรมวินัย ด้วยทิฏฐิวิบัตินี้ดังกล่าว จึงเป็นที่ตั้งแห่งความรังเกียจของหมู่คณะสงฆ์ด้วยกันเป็นอันตราอย่างยิ่งต่อคณะสงฆ์โดยเฉพาะศาสนา ทำให้เกิดการแตกแยกกันเป็นหมู่เป็นคณะและในที่สุดก็แตกแยกออกเป็นนิกายต่าง ๆ เพราะทิฏฐิวิบัตินี้จัดเป็นเรื่องร้ายแรงต่อศาสนา

4) อาชีวิวิบัติ การมีอาชีพที่ผิดจากความเป็นสมณะ คือการมีอาชีพไม่เหมาะสมกับความเป็นสมณะ เช่น การไปห่วย ดูหม้อ เป็นต้น ซึ่งขัดกับหลักศีลธรรม จริยธรรมทางศาสนาโดยเฉพาะพระวินัย ทำให้เกิดความรังเกียจแก่หมู่คณะ เป็นเหตุให้เกิดการแตกแยกอีกอย่างหนึ่ง

5.2 วิธีระงับความรุนแรงในทางพุทธศาสนา

ความรุนแรงในพุทธศาสนาเถรวาท เมื่อกล่าวโดยสรุปมี 2 อย่าง คือ ความรุนแรงภายนอก (กาย) และความรุนแรงภายใน (จิตใจ) ความรุนแรงที่เป็นภายนอกนั้นถ้าเป็นทางโลกก็ต้องใช้หลักของกฎหมายมาควบคุมพฤติกรรมเพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม ถ้าเป็นทางธรรมต้องใช้หลักของวินัยบัญญัติที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ (ศีล) และเมื่อเกิดอธิกรณ์ขึ้นมาก็ต้องใช้หลัก

ของ “ อธิกรณสมณะ ” เพราะเป็นความรุนแรงที่จะต้องอาศัยพระสงฆ์เท่านั้นเป็นผู้จัดการหรือตัดสินคดี กล่าวคือ ปัญหาเกิดโดยสงฆ์พระสงฆ์จำเป็นต้องเป็นผู้จัดการอย่างไรก็ตามเมื่อมองในแง่ของธรรมและวินัยแล้วความรุนแรงเกิดขึ้นจาก 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในแล้วทำให้เกิดตัวแปรที่สำคัญก่อให้เกิดได้ทั้งกุศลมูลและอกุศลมูลรวมถึงต้นหามานะและทิฏฐิเป็นแรงผลักดันให้เกิดความรุนแรงในที่สุดการกำจัดความรุนแรงของพระพุทธเจ้าในทุกวิธีนั้นพระองค์ทรงคำนึงถึงธรรมและวินัยและมุ่งเน้นไปที่ความโปร่งใส ยุติธรรมและการตรวจสอบได้ มีเป้าหมายเพื่อสร้างให้สังคมสงฆ์ให้เป็นสังคมที่ไม่มีความหวาดระแวงและรังเกียจกันและกันเกี่ยวกับศีลาจารวัตรอันจะทำให้สังคมสงฆ์เป็นสังคมที่เหมาะสมแก่การฝึกฝนพัฒนาตนเองตามแนวไตรสิกขาเพื่อเข้าถึงจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน” การที่จะเป็นสังคมที่เหมาะสมอย่างมั่นคงต้องประกอบด้วยหลักธรรมสำหรับใช้ในการปกครอง เพื่อป้องกันมิให้การบริหารหมู่คณะเสื่อมถอย แต่กลับเสริมให้เจริญเพียงส่วนเดียวสามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมู่ชนและผู้บริหารบ้านเมืองและพระภิกษุสงฆ์ คือ อปรีหานิยธรรมสำหรับหมู่ชนและการบริหารบ้านเมืองเป็นหลักในการปกครอง โดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อมนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียว การที่หมู่คณะจะเป็นหนึ่งเดียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันได้ต้องอาศัยหลักสาราณียธรรม คือเป็นผู้มีทิฏฐิความเห็นเสมอกันทิฏฐิความเห็นในที่นี้ได้แก่สัมมาทิฏฐิความเห็นชอบ คือเห็นว่าบุญบาปมีจริงเป็นต้น คนเราถ้ามีความเห็นไม่ตรงกันคนหนึ่งเป็นสัมมาทิฏฐิ แต่อีกคนหนึ่งเป็นมิถิฏฐิจะอยู่ร่วมกันเป็นสุขได้อย่างไรมีแต่จะถกเถียงทะเลาะวิวาทกันเพราะความเห็นทำให้เกิดความรุนแรงต่อกันเท่านั้น ถึงอย่างไรก็ตามหากทั้งสองฝ่ายมีเมตตาอภัยให้กันแล้วก็ยังพอจะอยู่ร่วมกันได้แม้จะไม่เป็นสุขนักก็ตามสาราณียธรรม 6 ดังกล่าวนี้นี้จะเป็นเหตุให้ระลึกถึงกันด้วยความรักความเอ็นดู และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขไม่ทะเลาะวิวาทกัน การแก้ปัญหาความรุนแรงต้องใช้หลักธรรม อริยสัจ 4 หรือความจริงอันประเสริฐ ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ให้พิจารณารู้ชัดถึงอริยสัจ 4 ประการนี้ในแต่ละอย่างว่าการแก้ไขปัญหในโลกปัจจุบันซึ่งได้แก้ปัญหาความรุนแรง 3 ระดับคือ ความรุนแรงอย่างเบา ความรุนแรงอย่างกลาง ความรุนแรงอย่างหนัก นั้นสามารถทำได้ คือการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 และเมื่อใดที่สังคมปราศจากความรุนแรงดังกล่าวแล้ว นั้นหมายถึงการบรรลุเป็นสังคมสันติสุข หลักคำสอนมีอยู่มากมายคัมภีร์ที่รักษาหลักธรรมไว้มากจนไม่สามารถจะศึกษาให้จบสิ้นได้ชีวิตเดียว แต่เมื่อกล่าวเฉพาะหลักคำสอนที่สำคัญก็มีอยู่ไม่มากนักและในจำนวนนั้น “อริยสัจ 4” ถือว่าเป็นคำสอนหลักหรือเป็น “หัวใจพระพุทธศาสนา” คือเป็นเรื่องที่แนบสนิทกับชีวิตของเราในทุกแห่งทุกมุม เพราะอริยสัจ 4 เป็นเรื่องเกี่ยวกับทุกข์หรือปัญหาของชีวิตและการแก้ไขผ่อนคลายนั่น โดยอาศัยหลักเหตุผลและสติปัญญาโดยตรง “อริยสัจ 4” เป็นธรรมอันประเสริฐจริง สมควรได้รับการเอาใจใส่ศึกษาอย่างถี่ถ้วนรอบคอบและปฏิบัติตามเท่าที่จะสามารถทำได้เป็นการสั่งสมบารมีเพื่อความหลุดพ้นจาก “สังสารวัฏ” หลุดพ้นจากทุกข์เป็นจุดหมายปลายทางอันถือว่าเป็นจุดหมายสูงสุดของการปฏิบัติธรรมในทางพระพุทธศาสนา คือการเจริญสติและการเจริญสติมีจุดมุ่งหมายเพื่อละอภิชฌา คือ ความโลภ ความละโมภ และโทมนัส คือความเสียใจ ความไม่พอใจ เมื่อไม่มีทั้งอภิชฌา ความอยากได้และโทมนัส ความเสียใจ จิตก็จะเป็นกลางเป็นอิสระไม่เอียงไปข้างพอใจหรือไม่พอใจแล้วสามารถดำเนินไปในทางสายเอก ที่เรียกว่า เอกายมรรค ก็คือ สติปัญญา การเจริญสติสามารถไปถึงนิพพานจะเป็นนิพพาน

ชั่วคราวก็ตามหรือนิพพานเพราะข่มไว้ก็ตามจะสามารถลดความรุนแรงในตัวได้ คือ ยังมีสติมากขึ้นเท่าไรความรุนแรงก็จะลดน้อยลงมากเท่านั้นเมื่อความร้อนลดลงมาก ความเย็นก็เกิดขึ้นมาเท่านั้น

5.3 อภิปรายผล

พระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็น“ศาสนาแห่งสันติ”เป็นศาสนาหนึ่งที่ปฏิเสธและไม่เห็นด้วยกับความขัดแย้งที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อมทุกรูปแบบ คำว่าศาสนาแห่งสันติมี 3 หลักการใหญ่ กล่าวคือ

- 1) หลักการแห่งสันติเชิงปรมาตม์ที่ชี้ให้เห็นว่า “สุข” อันยิ่งกว่าความสงบไม่มี
- 2) หลักการแห่งสันติเชิงสังคมหรือเชิงสมมติไม่เห็นด้วยกับการบาดหมางการทะเลาะวิวาท อาฆาต ทำลายซึ่งกันและกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเสนอหลักการที่ว่าบุคคลที่จะชื่อว่าประเสริฐทั้งกาย วาจา และใจ หรือเป็นคนดีนั้นไม่ใช่เพราะการเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย

- 3) องค์การสหประชาชาติยกย่องให้วันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญสากลของสหประชาชาติ เพราะเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ ในปี 2541 ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหาในวิทยานิพนธ์ของ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุญยกร) (2547) เรื่อง“รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธีกลุ่มลุ่มน้ำแม่ตาช้างจังหวัดเชียงใหม่” สำหรับความเห็นของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2542) จากหนังสือ “จิตวิทยากับพุทธศาสตร์”ได้มองสันติภาพโลกตามหลักพุทธศาสนา ว่ามนุษย์ก็เป็นชีวิตเป็นสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ เป็นไปตามกฎธรรมชาติ มนุษย์ก็ได้มีอะไรพิเศษนอกเหนือจากกฎธรรมชาติ เพียงแต่มีคุณสมบัติบางอย่างแตกต่างจากสัตว์อื่นและเมื่อเป็นมนุษย์แล้วก็มีความเป็นมนุษย์เสมอกัน เพราะฉะนั้นมนุษย์ก็เป็นมนุษย์ ไม่มีตราที่จะเอามาแยกเช่นเดียวกัน หมายความว่า ตราหรือป้ายชื่อ ว่าคนไทย คนจีน คนแขก คนฝรั่งนี้ เป็นเพียงเครื่องหมายรู้เพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์ในการที่จะปฏิบัติต่อกันได้ตรงตามความประสงค์ แต่เนื้อหาก็คือ ความเป็นมนุษย์ เมื่อเป็นมนุษย์เสมอกันก็รักสุขเกลียดทุกข์ และตกอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติเหมือนกัน เพราะฉะนั้นพุทธศาสนาก็จะบอกว่า สัตว์ทั้งหลายโดยเฉพาะเริ่มจากมนุษย์ ล้วนรักสุข เกลียดทุกข์ รักตัวกลัวตายด้วยกันทั้งนั้น เพราะฉะนั้น จึงไม่ควรเบียดเบียนกัน ดังภาษาบาลีว่า “น หนะยย น ฆาตเย” แปลว่า ไม่พึงฆ่าไม่พึงให้ฆ่า ในขุททกนิกาย จุฬนิกาย ได้กล่าวว่า ไม่เบียดเบียนสัตว์เหล่านั้น แม้แต่ผู้ใดผู้หนึ่ง ความว่า ไม่เบียดเบียนสัตว์แม้แต่ผู้เดียวด้วยฝ่ามือ ด้วยก้อนดิน ท่อนไม้ ศาตรา ด้วยสิ่งที่ทำให้เป็นแผลหรือเชือก การไม่เบียดเบียนสัตว์ แม้ทั้งปวง ด้วยฝ่ามือหรือเชือก เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่าไม่เบียดเบียนสัตว์เหล่านั้น แม้แต่ผู้ใดผู้หนึ่ง (ขุ.จ.ุ/30/665/162) มหาบุรุษไม่เบียดเบียน ไม่ย่ำยีสัตว์ด้วยฝ่ามือ ด้วยท่อนไม้ด้วยก้อนดิน ด้วยศาสตรา ด้วยอันให้ตายเองและอันบังคับให้ฆ่าด้วยอันจำจงหรือด้วยอันให้หวาดกลัว เพราะกรรมนั้น นั้นแหละ มหาบุรุษไปจากมนุษยโลกจึงบันเทิงใจในสุดดีทั้งหลาย และเพราะทำกรรมมีผลเป็นสุขจึงได้สุขมาก (ที.ป./11/157/152) ในขุททกนิกาย ชาดก กล่าวว่า บุคคลใดไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลายเที่ยวไปอยู่ไม่ทำบาป เพราะกลัวคนอื่นจะติเตียนบัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญบุคคลผู้กลัวบาปนั้นย่อมไม่สรรเสริญบุคคลผู้กล้าในการทำบาปเพราะว่าสัตว์บุรุษทั้งหลายย่อมไม่ทำบาปเพราะความกลัวถูกติเตียน (ขุ.ชา./27/1185/233)

สรุป จากการศึกษาในเบื้องต้น ได้พบว่ามินิกปราชญ์ร่วมสมัยปัจจุบันเสนอวิธีการสร้างสมานฉันท์และได้หาวิธีต่าง ๆ เพื่อแก้ไขความขัดแย้ง ซึ่งอาจเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรงขึ้น

ในสังคม จึงได้นำเสนอวิธีการสร้างสมานฉันท์ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พบว่าพระพุทธเจ้าเป็นเหมือนแพทย์ที่รักษาอาการป่วย จะวางยาตามอาการกำเริบของโรค และโรคอย่างเดียวกัน ถ้าเกิดกับอีกคนหนึ่ง อาจจะเพิ่มกรรมวิธีในการรักษาพิเศษออกไปจะไม่ใช้วิธีเหมาวมรักษา ดุจการแก้ไขความขัดแย้งในสังคมสมัยใหม่ บางกรณี ต้องใช้หลักนิติศาสตร์ บางกรณีต้องใช้หลักรัฐศาสตร์ บางกรณีต้องใช้ควบคู่กันโดยปรับให้เหมาะสมและนำเสนอเป็น 2 แนวทาง คือวิธีการสร้างสมานฉันท์แบบวินัยปิฎก (อธิกรณสมณะ) หรือหลักนิติศาสตร์ กรณีเมื่อเกิดความขัดแย้งเห็นต่างเกี่ยวกับบทบัญญัติ หรือมีการละเมิดบทบัญญัติในเรื่องวินัย พระพุทธเจ้า เรียกว่า “อธิกรณ์” หมายถึงเกิดเรื่องขึ้นแล้วต้องจัดการให้สงบ มี 4 อย่าง คือ

1. วิวาหาธิกรณ์ ได้แก่ การเถียงกันปรารภพระธรรมวินัยเรื่องนี้ ต้องได้รับการชี้ขาดว่าถูก หรือผิด จากท่านผู้รู้ ทางบ้านเมือง เมื่อตีความข้อกฎหมาย ยังต้องอาศัยผู้รู้กฎหมายวินิจฉัย เพื่อวางเป็นแบบแผนตามหลักนิติธรรม

2. อนุวาหาธิกรณ์ ได้แก่ การกล่าว โจมตีฟ้องกันว่า ต้องอาบัติ คือทำความผิด เรื่องนี้ ต้องได้รับการวินิจฉัย ตัดสินว่า จริงหรือไม่จริงจากท่านผู้รู้ ขึ้นมาตามข้อเท็จจริง

3. อาปัตตาธิกรณ์ ได้แก่การต้องอาบัติ ทำความผิดบัญญัติ วินัย ถูกปรับอาบัติ เมื่อผิด ต้องปรับปรุงตัวทำให้ถูกและระวังไม่ทำความผิดซ้ำ

4. กิจจาธิกรณ์ ได้แก่กิจที่สงฆ์ช่วยกันทำ สังฆกรรม ข้อนี้อาจจะเกี่ยวกับการประชุมสวดสมณุภาษาณีในกลุ่มอาบัติสังฆาทิเสส

ดังที่กล่าวมาเกี่ยวกับเรื่องขัดแย้งโดยตรงก็มี เพียง 3 อธิกรณ์ ข้างต้น การระงับข้อขัดแย้งตามพระวินัย ระบุวิธีการเอาไว้ 7 ประการ ที่เรียกว่า อธิกรณสมณะ ดังนี้

1. วิธีแบบสัมมุขาวินัย กระบวนการนี้ ต้องนำคู่กรณีเข้ามาในที่ประชุมหมู่คณะแล้วระงับเรื่องทะเลาะกันต่อหน้าโจทก์และจำเลย ให้ถูกต้องตามธรรม ตามวินัย

2. วิธีแบบ สติวินัย กระบวนการนี้ ใช้ในกรณีที่มีผู้กล่าวหา พระอรหันต์ ว่าต้องอาบัติ แต่สงฆ์ทราบว่าคุณสมบัติของพระอรหันต์ คือ ความเป็นผู้มีสติสมบูรณ์ คนมีสติจะไม่ทำผิดเพราะรู้ตัวเสมอ

3. วิธีแบบอมุหหวินัย แบบนี้ ใช้ในกรณีผู้ทำผิดในขณะที่วิกลจริต เมื่อหายบ้าแล้วก็ยกผลประโยชน์ให้ กรณีเช่นนี้ ทางกฎหมายก็ไม่เอาผิดคนที่ทำผิดเพราะสติไม่สมประกอบ

4. วิธีแบบ ปฎิญาตกรณะ กรณีนี้ ให้ระงับตามที่ผู้ทำผิดสารภาพตามความผิดที่ทำลงไป

5. วิธีแบบ เภภุยยสิกา กรณีนี้ ใช้เสียงส่วนมาก แบบคณะลูกขุน หรือความเห็นแบบประชาพิจารณ์

6. วิธีแบบ ตัสสปาปิยสิกา ใช้ในกรณี ที่ผู้ทำผิด ไม่ยอมรับสารภาพ แต่จำนนด้วยหลักฐาน จึงตัดสินตามความผิดที่ละเมิดลงไป

7. วิธีแบบ ตินวัตถารกะ ใช้ในกรณีที่เรื่องยุ่งยาก กระทบต่อความมั่นคง ลำบากจะเข้าข้างฝ่ายใด จึงเลือกวิธีประนีประนอมกันทั้งสองฝ่าย ไม่พินความเก่า สางชำระความเดิมไม่พินฝอยหาตะเข็บให้เลิกแล้วต่อกัน ดุจเห็นสิ่งไม่สะอาด จึงนำหม้อน้ำมาลบเสีย สมานฉันท์ คงจะใช้แบบนี้ก็ได้ คือ การประนีประนอมดังที่กล่าวมาเป็นเรื่องของแบบเลือกในการหาทางสงบข้อขัดแย้งตามพระวินัยดุจการตัดสินอรรถคดีทางกฎหมายบ้านเมืองในศาลสถิตยุติธรรม ตามหลักนิติศาสตร์ หรือ นิติธรรม (พิสิฎฐ์ โศตรสุโพธิ์, 2549 : 14 - 15) ฉะนั้น แต่ละสังคมจึงมีการกำหนดกติการ่วมกันของสังคม เช่นการ

บังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ เกิดขึ้นมาเพื่อป้องกันและจัดการกับปัญหาความรุนแรงแต่ความรุนแรงก็ยังดำรงอยู่และรับรู้ได้ในรูปแบบของความรุนแรงทางตรงและความรุนแรงทางอ้อม เช่นเดียวกับพุทธทาสภิกขุได้วิเคราะห์และเห็นว่าลำดับการเกิดความรุนแรงในหมู่มนุษย์ซึ่งสอดคล้องกับพรหมชาลสูตรว่า เพราะอาศัยเวทนา จึงเกิดตัณหา เพราะอาศัยตัณหา จึงเกิดการแสวงหา เพราะอาศัยการแสวงหา จึงเกิดการได้มา เพราะอาศัยการได้มา จึงเกิดการปลงใจรัก เพราะอาศัยการปลงใจรัก จึงเกิดฉันทะ ด้วยอำนาจแห่งความเพลิดเพลิน จึงเกิดความสยบมัวเมา เพราะอาศัยความสยบมัวเมา จึงเกิดความจับอกจับใจ เพราะอาศัยความจับอกจับใจ จึงเกิดความตระหนี่ไม่เอากแบ่ง เพราะอาศัยความตระหนี่ จึงเกิดความหึงหวง เพราะเกิดความหึงหวงจึงเกิดการใช้อาวุธไม้ มีดคม เพราะเกิดการใช้อาวุธจึงเกิดการโกลาหล่นวายุการวิวาทเกิดการกล่าวคำหยาบได้เกิดถ้อยคำส่อเสียด และเกิดถ้อยคำมุสาวาท อันมีมูลจากการหึงหวงกันนั้น ๆ บาปเป็นอกุศลกรรมย่อมเกิดได้หลายอาการ (พุทธทาสภิกขุ, 2531 : 23 - 24) และเป็นที่น่าทึ่งกันว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้นเปรียบเสมือนดวงประทีปที่ส่องสว่างให้มนุษย์เดินไปถูกทางหากขาดหลักธรรมก็จะพบกับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ มีแต่อันตรายไม่มีความปลอดภัย แต่ถ้าบุคคลรู้จักเลือกนำหลักธรรมที่มีอยู่ในพระพุทธศาสนามาใช้แล้วย่อมสามารถแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้ ทำให้มีทั้งความสุข และความปลอดภัย ได้รับสิ่งที่พึงปรารถนาสำหรับตนเอง และสังคมส่วนรวม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ความรุนแรงที่แสดงออกในลักษณะการกระทำของบุคคลในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งสังคมพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีต่าง ๆ เช่นกัน แต่ความรุนแรงในสังคมนั้นยังคงเกิดมากยิ่งขึ้น อนึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าแนวทางตามหลักพระพุทธศาสนาจะสามารถนำมา ซึ่งวิธีที่จะนำสันติมาสู่สังคมและสามารถจัดการกับความรุนแรงในสังคมได้

5.4 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องความรุนแรงในพุทธศาสนาเถรวาทครั้งนี้เป็นเพียงทรงสนะหนึ่งเท่านั้น คือเน้นที่จะพิจารณาความหมาย ประเภท ความรุนแรง สาเหตุ ผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งในการปกครองคณะสงฆ์และวิธีระงับความรุนแรงทางสังคม ดังนั้นประเด็นที่ควรมีการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไปมีดังนี้

1. ควรมีการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับความรุนแรงในแง่ของอนันตริยกรรมตลอดถึงนิยตมิจฉาทิฐิ ซึ่งจัดว่าเป็นกรรมหนักที่สุดในพุทธศาสนาให้ละเอียด โดยศึกษาวิจัยในด้านวิบากกรรมที่ได้รับหรือผลกระทบจากการกระทำอนันตริยกรรมและนิยตมิจฉาทิฐิของผู้กระทำ
2. ควรจะศึกษาวิจัยการแตกแยกนิกายของหมู่สงฆ์ในพุทธศาสนาเถรวาทในแง่ข้อดีข้อเสีย และชี้ให้เห็นความบกพร่องในการบริหารและการจัดการของคณะสงฆ์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน
3. ควรมีการศึกษาวิจัยการปฏิรูป ข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบันให้มากโดยมุ่งเน้นการประพฤติปฏิบัติที่มีแนวทางหลากหลายของแต่ละสำนักที่เกิดขึ้นในคณะสงฆ์หรือในสังคมไทยในปัจจุบันนี้ทั้งผู้ที่ได้รับการศึกษามาดีและไม่ได้รับการศึกษา

5.5 ข้อเสนอแนะแนวทางไปสู่ความปรองดองทางการเมืองในสังคมไทยด้วยพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนา เป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่จะสามารถนำหลักการสำคัญที่มีอยู่ในพระไตรปิฎกมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในแบบองค์รวม เพื่อจะทำให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างครบ

วงจร อันจะส่งผลดีกับการแก้ไขปัญหาวิกฤติต่างๆ ของสังคมไทย วิกฤติต่างๆ ที่เกิดขึ้นล้วนโยงใยถึงกันเป็นลูกโซ่ เป็นปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เมื่อเกิดวิกฤติขึ้นในด้านใดด้านหนึ่งของสังคมนั้น หมายถึงว่า ผลพวงจากวิกฤตินั้นย่อมกระทบต่อระบบในสังคมนั้นด้วย ขณะนี้บ้านเมืองปัจจุบันเกิดภาวะวิกฤติทางการเมือง นักการเมือง บุคคลในสังคม ประชาชน มีความขัดแย้งทางความคิดและเกิดความรุนแรงทางการเมือง ถึงเวลาแล้วที่สังคมไทยจะต้องนำกระบวนการทศวรรษทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ ในขณะนี้ สำหรับหลักการทางพระพุทธศาสนาที่ควรนำมาใช้ในการแก้ปัญหาทางการเมืองได้แก่การตัดรากเหง้าของกิเลสที่เรียกว่าอภิสลมูล คือการตัดรากเหง้าของความชั่ว 3 ประการ คือ

1. ถอนความยึดมั่น (ดับไฟคือราคะ) ในขณะที่แต่ละคน แต่ละกลุ่มพากันยึดมั่น หรือ มุ่งมั่นในคำว่า "การแพ้ หรือชนะ" ดังที่ได้กล่าวในเบื้องต้นว่า "ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้แพ้ย่อมนอนเป็นทุกข์" ผู้ชนะอาจจะถึงโศกใจ และมั่นใจในสิ่งที่ตัวเองได้รับ ซึ่งอาจจะนำไปสู่การตามล้าง ตามล่ากลุ่มต่างๆ ที่ไม่เห็นด้วยกับอุดมการณ์ และแนวคิดของตัวเอง หรือกลุ่มตัวเอง ซึ่งการแสดงออกแบบนี้ นำไปสู่การก่อเวรอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ในขณะเดียวกัน ฝ่ายที่คิดว่าตัวเองแพ้ต่อการเรียกร้อง ก็ย่อมแสวงหาแนวทาง หรือช่องทางที่จะทำให้ตัวเองประสบกับชนะในอนาคต ซึ่งประเด็นที่ของการหาช่องทาง อาจจะเกิดความคิดขึ้นแบบมาเคียวรีที่ว่า "ขอเพียงประสบกับชัยชนะ อย่าไปสนใจวิธีการ" ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างเวรต่อไปเช่นเดียวกัน ฉะนั้น การลดทอนความยึดมั่นในชนะ หรือพ่ายแพ้ โดยการเปิดพื้นที่หันมาสร้างกฎกติกาที่ทุกฝ่ายพึงพอใจร่วมกัน นับเป็นทางออกที่ทุกฝ่ายควรให้ความสนใจ ดังที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในคำสั่งนาย 66/23 โดยไม่พยายามคนที่ไม่เห็นเห็นด้วยออกไปจากสังคม แต่ดึงคนเหล่านั้น มาร่วมแสวงหาทางเลือก และสร้างกติกาที่ทุกคนยอมรับได้และปฏิบัติได้ รวมไปถึงความพึงพอใจต่อทางเลือกดังกล่าว

2. แบ่งปันความรัก (ดับไฟคือโทสะ) การแบ่งปันความรักมีผลต่อการทำลายล้าง "อุกศลธรรมตัวโทสะ" ความรัก ความปรารถนาดี และความเข้าไปช่วยเหลือเมื่อเพื่อนมนุษย์มีความทุกข์" นับเป็น "ภูมิปัญญาไทย" ที่คงอยู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนาน เพียงแต่การพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ทำให้เราหลงลืมคุณค่าของ"ความเมตตากรุณา"ซึ่งเคียงคู่มากับสังคมแบบเกษตรกรรมมาอย่างยาวนานในสังคมไทย คำถามสำคัญคือ ความเมตตากรุณาใช่ไม่ได้กับสังคมแบบทุนนิยม หรือว่าใช่ได้อยู่ แต่เราไม่ค่อยนำมาใช้อย่างเต็มกำลังความจริง ความรัก และความเอื้ออาทร เป็นหลักการสำคัญที่จะทำหน้าที่ในการ "เชื่อม" วิกฤต มนุษย์ และธรรมชาติให้อยู่ร่วมกันอย่าง "ประสานสอดคล้อง"ซึ่งรวมไปถึงการเมืองซึ่งควรเป็นการเมืองแบบเมตตา และเอื้ออาทรแก่เพื่อนมนุษย์ เปิดพื้นที่ให้แก่คนอื่นและสิ่งอื่นเพื่อให้หมิ่นที่หยิบ ที่ยื่น อย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ฉะนั้น เหนือนอกจากการแบ่งปันความรักให้โลก หรือสังคมสดใสแล้ว ยังรวมถึง การแบ่งปันลมหายใจแห่งสันติภาพด้วย เพราะในแต่ละวัน มนุษย์กำลังแบ่งปันลมหายใจระหว่างกัน และกัน รวมไปถึงกันหายใจเอาลมหายใจของกันและกันเข้าไปด้วย หากลมหายใจของเราเต็มไปด้วยสันติ เราก็ได้หายใจเอาลมหายใจแห่งสันติเข้าไปด้วย หากเป็นลมหายใจแห่งความเร้าร้อน เราก็ได้รับลมหายใจเช่นนี้เข้าไปด้วย

3. ประจักษ์สรรพสิ่งชัดด้วยปัญญา (ดับไฟคือโมหะ) คำถามมีว่า "มนุษย์อัปจนปัญญา" หรืออย่างไร เราจึงไม่สามารถพาตัวเอง หรือสังคมออกไปจาก"กับดักของความรุนแรง และความเห็นต่างได้" คำตอบคือ "ไม่"แต่ประเด็นที่เกิดขึ้นคือ ปัญญาที่มนุษย์มีนั้น เป็น "ปัญญาแบบโลกียะ"ที่จะพา

ตัวเองรอดเท่านั้น เราจึงเรียก ปัญหาที่เราตอนนี้เป็น"ปัญหาที่ขาดเมตตา และกรุณา" เป็นปัญหาที่เอาตัวเองรอดตาม "สัญชาตญาณ"ที่พยายามจะหาวิธีการและออกแบบวิธีการเพื่อเอาตัวเอง หรือกลุ่มตัวเองให้รอด ในขณะที่เดียวกัน การที่มนุษย์ไม่ประจักษ์สรรพสิ่งตามเนื้อผ้า หรือตามที่เป็นจักษ์ เพราะบางคน หรือบางกลุ่ม เลือกที่จะเสพ หรือสื่อในมุมที่ตัวเองมองว่า เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตัวเอง หรือกลุ่มตัวเอง ด้วยเหตุนี้ การพูด การแสดงออก หรือการคิดจึงติดกับ หรือตกหลุมพรางของ "โมหะ" ที่ขาดหลัก "วิภาษวาท" คือการแยกแยะว่า อะไรควร อะไรไม่ควร อะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด หรืออะไรสูง อะไรต่ำ

บรรณานุกรม

- ขวดี ไชยระพันธ์. (2522). **อหิงสาในความคิดของมหาตมะ คานธี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2533). **ท้าทายทางเลือก : ความรุนแรงและการไม่ใช้ความรุนแรง**. กรุงเทพฯ : ศูนย์ข่าวสารสันติภาพ.
- ฐิตวณฺโณ ภิกขุ (พิจิตร), **วิปัสสนาภาวนา, พิมพ์ครั้งที่ 2** โรงพิมพ์มหา มกุฏราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ 2535.
- ดวงเด่น นุเรมรัมย์. (2545). **พุทธจริยศาสตร์กับแนวคิดเรื่องสงครามที่เป็นธรรม : กรณีศึกษา ทัศนคติของนักวิชาการในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เดชา ตั้งสีฟ้า (เรียบเรียง). (2522). **ความไร้ระเบียบของโลก : ทางเลือกในทศวรรษ 1990**. สุวรรณ - ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ : ศูนย์ข่าวสารสันติภาพ.
- ธีระชัย เจษฎารักษ์. (2541) “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำความผิดคดีประทุษร้าย ต่อทรัพย์สินของผู้ต้องขังเรือนจำกลางคลองเปรม”, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต(รัฐศาสตร์). รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ .
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2550). **ความขัดแย้งและความรุนแรง**. มติชนสุดสัปดาห์, 27 (1403) : 25 – 26.
- นิกร พลหนองหลวง (2542). **การทำร้ายร่างกายผู้อื่นให้ได้รับอันตรายร้ายแรงโดยเจตนา**, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. นิติศาสตร์ (นิติศาสตร์)บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- เบญจพร ปัญญา (แพทย์หญิง). (2545). **ความรุนแรงในครอบครัว**. กรุงเทพฯ : กรมสุขภาพจิต
- ประเวศ วะสี. (2545). **สันติวิธีกับสิทธิมนุษยชน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- พุทธทาสภิกขุ (2517). **ปฏิสมปบาทคืออะไร**. กรุงเทพฯ : ธรรมบูชา
- พร รัตน์สุวรรณ. (2532). **พุทธวิทยา เล่ม 2 พิมพ์ครั้งที่ 3** กรุงเทพฯ : วิญญาน.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). 2538. **กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- (2539). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 3
- (2542). **สอนนาถ-สอนจิต, ครั้งที่ 1** โรงพิมพ์ธรรมสาร, กทม. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต). 2531” กรรมตามนัยแห่งพุทธธรรม. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์
พรินต์ติ้ง กรุ๊ป.
- พระฉลวย อุตตโม (กำแพงนิล), (2547). วิเคราะห์วิธีตอบปัญหาของพระพุทธเจ้า (วิทยานิพนธ์)
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต,มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตเชียงใหม่.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุณยากร). (2547). รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติ
วิธีกลุ่มคุณแม่ตาช้างจังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชา
พุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย .
- พระสมพงษ์ ดิถุขธมฺโม (ราชเจริญ). (2541). การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องมูสาวาทในพุทธ
ปรัชญาเถรวาท . วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาปรัชญา) : มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย .
- พระอุบล กตปุญโญ (แก้ววงษ์ล้อม). (2537). การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ) (2543) การพัฒนาจิต, พิมพ์ครั้งที่ 6 โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย,
กรุงเทพฯ.
- พิสิฐรุฑ์ โคตรสุโพธิ์. (2549). เรื่องสมานฉันท์ในพระไตรปิฎก, เอกสารเสนอผลงานทางวิชาการ.
คณะมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พีระพล คดบัว. (2525). การต่อสู้กับการลงโทษ : การวิเคราะห์เชิงปรัชญา. วิทยานิพนธ์
ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2533). สร้างสันติด้วยมือเรา. ไชยา : ธรรมทานมูลนิธิ.
- เพ็ญศรี ศุภพิทยากุล. (2534). มนุษย์กับสันติภาพ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไพสิฐ แก้วจรัส (2538). ปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย,
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ภัสราวดี สังข์เทพ (2541). การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนชายในเขตกรุงเทพมหานคร : ศึกษา
กรณีทำร้ายร่างกาย,วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ศิลปะศาสตร์ (รัฐศาสตร์) :
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บรรณานุกรม (ต่อ)

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย, ฉบับเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- รุ่งธรรม ศุวิธรรมารักษ์. (2541). **สันติศึกษา**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิเวียน ทรัพย์สาร (2537). **มาตรการคุ้มครองสิทธิของหญิงที่ถูกสามีทำร้าย**. วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต. นิติศาสตร์ (นิติศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมภาร พรมทา. (2535). **ไตร่ตรองมองตน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พุทธชาด.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส,(พระนิพนธ์) (2542) **การบวชในพระพุทธศาสนา**.
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ
- เสน่ห์ เสถียรพงศ์ (2539). **การก่อเหตุทะเลาะวิวาททำร้ายร่างกายของนักเรียนอาชีวศึกษา ในเขต
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล**, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ (สังคม
สงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรม) , บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อิศเรศ สงวนงาม .(2538) **“ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจความร้ายแรงของอาชญากรรมของ
ประชาชน ในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น”**, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. ศึกษาศาสตร์ (จิตวิทยา
การศึกษา), บัณฑิตวิทยาลัย. : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อัจฉรา สกุนตนิยม. (2541) **“ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการทำร้ายคู่สมรส”**, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต .
พยาบาลศาสตร์ (การพยาบาลอนามัยชุมชน) : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อุราเพ็ญ ตรียางค์กุล. (2535). **จริยธรรมของผู้ผลิตข่าวอาชญากรรมทางโทรทัศน์ต่อการเสนอข่าว
ความรุนแรง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Francis Story. 1985. **Dimensions of Buddhist Thought**. India: Buddhist Publication
society.
- George Grimm. 1994. **The Doctrine of the Buddhist**. Delhi : motilal Banarsidass
Publishers.
- Kalupahana, D. j. 1994. **A History of Buddhist Philosophy**. Delhi : motilal Banarsidass
Publishers.
- Kern, H. 1989. **Manual of Indian Buddhism**. Delhi : motilal Banarsidass Publishers.
- Takeuchi Yoshinori. 1994. **Buddhist spirituality**. Delhi : motilal Banarsidass

1. ชื่อ สกุล นายจิรเดช เกตุประยูร
2. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์สาขาวิชาศึกษาทั่วไป-สังคมศาสตร์/มนุษยศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์
พื้นที่ศาลายา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
3. หน่วยงานที่สามารถติดต่อได้ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ คณะศิลปศาสตร์
พื้นที่ศาลายา 96 หมู่ที่ 3 ถนนพุทธมณฑลสาย 5 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม 73170
4. ประวัติการศึกษา
 - ปริญญาโท ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธศาสนาและปรัชญา) มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย
 - ปริญญาตรี ศาสนศาสตรบัณฑิต (สังคมวิทยา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
5. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ
 - พุทธศาสนาและปรัชญา
6. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย
 - ศึกษาเปรียบเทียบหลักอภิปรัชญาในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาเซน
 - ศึกษาสำรวจวัฒนธรรมประเพณีเพื่อจัดทำคู่มือท่องเที่ยวตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน
จังหวัดนครปฐม
 - การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชน
คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
 - ศักยภาพในการพัฒนาหมู่บ้านไทยทรงดำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม :
กรณีศึกษาบ้านเกาะแรต ตำบลบางปลา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
 - วิธีระงับความรุนแรงตามแนวคิดในทางพุทธศาสนาเถรวาท

